

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**

Rapport 2022:6

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge

Integreringsbarometeret 2022

Jan-Paul Brekke og Audun Fladmoe

© Institutt for samfunnsforskning 2022
Rapport 2022:6

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (trykk): 978-82-7763-740-2

ISBN (digital): 978-82-7763-741-9

ISSN (trykk): 0333-3671

ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Integreringsbarometeret 2022 er finansiert av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
English summary	9
1 Holdninger til innvandring, integrering og mangfold	11
Innvandringsbildet	12
Problemstillinger	15
Den tiende runden med Integreringsbarometeret	16
Andre undersøkelser av holdninger til innvandring	16
Utvalg og metode	17
Begreper	21
Guide til rapporten	23
2 Hovedtrender – holdninger til innvandring, integrering og mangfold	24
Holdninger til innvandringsvolum – en tredelt befolkning	24
Er innvandring bra eller dårlig for Norge? Et mindretall er negative	26
Hvordan går det med integreringen? Et mindretall er positive	27
Mangfold og integrering – delt syn på utviklingen	29
Variasjoner i befolkningen	30
3 Ulike typer innvandring	33
Syn på arbeidsinnvandring og velferd	34
Innvandring og kriminalitet	39
Flyktninger og bosetting	40
4 Holdninger til religion og religiøs praksis	43
Skepsis til personer med ulik religiøs tro	45
Syn på religiøs praksis	47
5 Hva skal til for å være integrert?	54
Hva skal til for å regnes som integrert? Et eksperiment	60
Fremtidsoptimisme – eller fremtidspessimisme?	66
Betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner – et fotoeksperiment	68

6 Pandemien og Ukraina	77
Høye smittetall i enkelte innvandrergupper	77
Effekter av krigen i Ukraina	81
7 Oppsummering	86
Funnliste	87
Innvandring	87
Integrering	88
Nye fellesskap	89
Litteratur	91

Forord

Integreringsbarometeret tar temperaturen på holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge. Dette er tiende gang undersøkelsen har blitt gjennomført. De siste tre gangene er det forskere ved Institutt for samfunnsforskning som har stått for gjennomføringen. Oppdragsgiveren er Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Undersøkelsen er basert på en befolkningsrepresentativ spørreundersøkelse som ble gjennomført i november og desember 2021 med drøyt 3 000 respondenter fra Kantars nettpanel. På dette tidspunktet dominerte koronapandemien det norske samfunnslivet. I årets undersøkelse har vi derfor tatt med nøkkel-spørsmål om pandemien og innvandring.

I mars 2022 gjentok vi noen av spørsmålene fra undersøkelsen. Her ønsket vi å fange opp mulige endringer i holdninger som følge av Russlands invasjon av Ukraina og flyktingene som kom til Norge.

Takk til Kantar og Ole Fredrik Ugland for godt gjennomført feltarbeid og til analyseavdelingen ved Integrerings- og mangfoldsdirektoratet for gode kommentarer. En takk også til Dag Wollebæk, Kari Steen-Johnsen, Liza Reisel, Julia Orupabo, Johannes Bergh og migrasjonsforskerne ved Institutt for samfunnsforskning for direkte bidrag og gode innspill underveis. Til sist en spesiell takk til alle de som tok seg tid til å svare på spørreskjemaet, og som dermed bidro til kunnskapsgrunnlaget for den offentlige samtalen på feltet.

Oslo, juni 2022

forfatterne

Sammendrag

Forfattere Jan-Paul Brekke og Audun Fladmoe

Tittel Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge
Integreringsbarometeret 2020

Sammendrag I Integreringsbarometeret 2022 spør vi: Hva mener folk i Norge om innvandring, integrering og mangfold, hva forklarer disse holdningene, og hvordan har holdningene endret seg over tid? Årets barometer er basert på en spørreundersøkelse med et representativt befolkningsutvalg på 3000 respondenter.

Undersøkelsen har blitt gjennomført ti ganger de siste femten årene, noe som gjør at vi kan følge utviklingen i holdninger over tid. Studien er gjennomført av Institutt for samfunnsforskning på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Her er et utvalg av funnene fra undersøkelsen knyttet til holdninger til innvandring, integrering og mangfold:

Befolkningen er tredelt i synet på innvandring

Befolkningen er delt omtrent i tre i overordnet syn på innvandring. Hvis vi spør om Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere enn i dag, svarer tre av ti at vi bør ta imot flere, like mange sier «som nå», mens fire av ti mener Norge bør ta imot færre enn i dag. Hvis vi derimot spør om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge, svarer mer enn fire av ti at innvandring er bra, en snau tredel er nøytrale, mens drøyt to av ti mener at innvandring ikke er bra for Norge.

Befolkningen har ulike syn på ulike grupper migranter

Befolkningen er mer positiv til å ta imot flere flyktninger enn til å ta imot arbeidsinnvandrere og innvandrere på familiegjenforening. 40 prosent synes Norge bør ta imot flere flyktninger, 32 prosent ønsker å ta imot flere familieinnvandrere, og 31 prosent ønsker å ta imot flere arbeidsinnvandrere.

Kvinner og de med høy utdanning er mer positive til innvandring

Holdningene til innvandring henger sammen med ulike kjennetegn ved respondentene, og gruppeforskjellene gjelder nesten uansett hva vi spør om – og er stabile over tid. Kvinner og personer med høyere utdanning er jevnt over mer positive til innvandring enn menn og de med lavere utdanning. Videre er unge voksne under 30 år mest positive, etterfulgt av eldre over 60 år. Den mest kritiske aldersgruppen er dem mellom 45 og 59 år. Dette mønsteret var det samme i 2019.

Ukraina-flyktningene hadde umiddelbar effekt på holdningene

Dataene til Integreringsbarometeret ble samlet inn i november og desember 2021. Etter krigsutbruddet i Ukraina ble enkelte sentrale spørsmål gjen tatt i en ny undersøkelse. Resultatene viste tydelig at krigen gjorde befolkningen mer positivt innstilt til mottak av flyktninger, men også til innvandring

og integrering mer generelt. I november og desember svarte 40 prosent at de ønsket å ta imot flere flyktninger. Fire måneder senere var tilsvarende tall 60 prosent. Andelen som synes innvandring er bra for Norge, økte fra 44 prosent til 53 prosent, mens andelen som mener integreringen i det store og hele går bra, økte fra 22 til 27 prosent.

Fire av ti mener integreringen fungerer dårlig

Befolkningen er kritisk til hvordan det går med integreringen av innvandrere. Bare drøyt to av ti mener at det går meget (1 prosent) eller ganske (21 prosent) bra, mens drøyt fire av ti mener det går ganske (33 prosent) eller meget (11 prosent) dårlig. Denne kritiske innstillingen har vært konstant siden Integreringsbarometeret startet opp i 2005.

Hva skal til for å være integrert?

Basert på eksperimenter gjennomført i 2019 og 2021 tyder dataene på at de klart viktigste faktorene for om en innvandrер vurderes som godt integrert, er om vedkommende er i arbeid og snakker norsk. Det er også viktig at barna går på offentlig skole i stedet for religiøs friskole. Grad av religiøsitet eller om familien har få eller mange barn, har begrenset betydning for om folk vurderer innvandrere som godt integrert. Landbakgrunn er også viktig – svensker oppfattes som bedre integrert enn polakker, som oppfattes som bedre integrert enn pakistanere og somaliere. Samtidig viser analysene at landbakgrunn har begrenset betydning for folks vurderinger dersom innvandreren er i jobb og snakker norsk.

Emneord

innvandring, integrering, mangfold, pandemi, religion, Ukraina

English summary

Authors	Jan-Paul Brekke and Audun Fladmoe
Title	Attitudes toward immigration, integration and diversity in Norway – Norwegian Integration Barometer 2022
Summary	<p>The Integration Barometer 2022 provides an updated overview of the attitudes of the Norwegian population to immigration, integration, and diversity. The survey has been conducted ten times over the past fifteen years. This makes it possible to follow developments in attitudes in this highly relevant policy area. The Directorate of Integration and Diversity (IMDi) commissioned the study, which was conducted by the Institute for Social Research.</p>

The study shows that the population of Norway is moderately positive toward immigration in general, but that respondents distinguish between different categories of immigrants. While the respondents are positive about welcoming more refugees in need of protection, they are neutral to work immigrants and more skeptical to asylum seekers and family members. At the same time, the respondents realize that labor immigrants contribute to the Norwegian economy.

Only a small number (one in five) believe that integration of immigrants is going well. The respondents link this to the need increased labor participation and language skills. The study shows that if a person can tick off on all the integration requirements, i.e. language, work etc., then the population sees that person as integrated, no matter which country she/he comes from. There is also great awareness among the people that discrimination of immigrants exists, e.g., in gaining access to the labor market and in the housing market.

In this round of the Barometer, we add a list of current topics in addition to the recurring themes, such as attitudes toward different categories of immigration, toward integration and efforts to improve integration, and toward diversity. This year's topics include the effects of the pandemic on attitudes toward immigrant groups, in-depth questions about adaptation to religious practices, and a survey experiment on the effects of skin tone on trust in professionals (medical doctors and kindergarten teachers).

This is the tenth round of the Integration Barometer. We conducted the survey in November and December 2021. At the time, Norway was into the fourth wave of the Covid pandemic. The representative population sample was drawn from Kantar's web panel. Among the 3,000 who responded, there was a slightly smaller proportion of people with immigrant backgrounds than the proportion in the overall population. Apart from this, the sample and responses represent the population of Norway.

In February 2022, Russia invaded Ukraine, sending more than 4.5 million refugees across the border to neighboring countries. By early April, more than 12,000 had been registered in Norway. To check for the effects of these arrivals on immigration attitudes in the population in Norway, we repeated a set of core questions in late March 2022. The results of this mini survey are included in the report.

Index terms Immigration, integration, diversity, religion, pandemic, Ukrainian refugees

1 Holdninger til innvandring, integrering og mangfold

I denne rapporten beskriver vi befolkningens holdninger til ulike sider ved mottak av flyktninger og andre typer innvandring, men også til integrering og til et etnisk mangfoldig Norge.

De siste ti årene har det vært en nedgang i netto innvandring til Norge.¹ Samtidig har andelen med innvandrerbakgrunn som bor i Norge, økt. I 2021 hadde 18,5 prosent innvandrerbakgrunn, det vil si at de selv hadde innvandret til landet eller var født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Grunnen til nedgangen er blant annet at det har kommet færre arbeidsinnvandrere og asylsøkere. De siste årene har det blitt bosatt flere flyktninger gjennom FNs gjenbosettingsprogram enn asylsøkere som har fått opphold.

Det er to år siden sist vi gjennomførte Integreringsbarometeret. Helt siden mars 2020 har pandemien dominert folks hverdag og den offentlige samtalen. Flere ganger i denne perioden har media hatt oppslag om høye smittetall i enkelte innvandrergrupper. I tillegg har det vært en rekke tiltak fra gruppene selv (Indseth, 2021a, 2021b, Brekke, 2021). Har høyere smittetall og rapportene om lavere vaksinedekning i enkelte innvandrergrupper påvirket befolkningens syn på innvandring, integrering og mangfold? I årets Integreringsbarometer har vi tatt med spørsmål som belyser dette og andre aktuelle temaer.

I hver runde av Integreringsbarometeret ser vi på hovedtrender i synet på ulike sider ved innvandring, integrering og mangfold. Men vi går i tillegg nærmere inn på nye aktuelle temaer. I tillegg til betydningen av pandemien ser vi nærmere på religion og religiøs praksis, på betydningen av hudfarge og mottaket av flyktninger fra Ukraina.

I rapporten leter vi også etter hva som ligger bak holdningene, og hvordan holdningene endrer seg over tid.

Det er mange sterke meninger om innvandring i Norge, som i andre land. Det blir tydelig når saker dukker opp i tradisjonelle medier eller på sosiale digitale

¹ Netto innvandring til Norge varierer. Mens netto innvandring til Norge i 2012 var 47 000, var den redusert til 11 000 i 2020. Netto innvandring økte igjen i 2021 (19 650). SSB.no/innvandring-og-innvandrere/

plattformer. Formålet med Integreringsbarometeret er å vise et bredt bilde. Når vi belyser mange sider ved holdningene til innvandring, integrering og mangfold, trer det frem et inntrykk av både stabilitet og endring i befolkningens holdninger, men det store bildet er relativt stabilt fra år til år. De fleste uttrykker relativt moderate holdninger, men mange har også svært sterke meninger – enten de er veldig positive eller veldig negative til innvandring og mangfold.

Gjennom de siste årene har vi sett at Integreringsbarometeret brukes som kunnskapsgrunnlag i den offentlige debatten, som grunnlag for politikutvikling og som diskusjonsgrunnlag i videregående skole. En av grunnene til det er at undersøkelsen er omfattende og bruker metoder som fanger opp nyanserte holdninger og svar som åpner for at folk kan ha ulike syn på ulike typer innvandring, eller på hva som skal til for å få til gode integreringsprosesser.

Studien er basert på en spørreundersøkelse som ble besvart av et landsrepresentativt befolkningsutvalg på til sammen 3000 respondenter i Kantars nettpanel. Undersøkelsen ble gjennomført i november og desember 2021. Det betyr at dataene ble samlet inn da landet var på vei inn i den fjerde bølgen med smitte, men før landet ble delvis nedstengt. Vi har videreført panelstrukturen. Det vil si at vi har invitert respondenter som har vært med tidligere. Dette styrker muligheten til å studere holdningsendringer over tid.

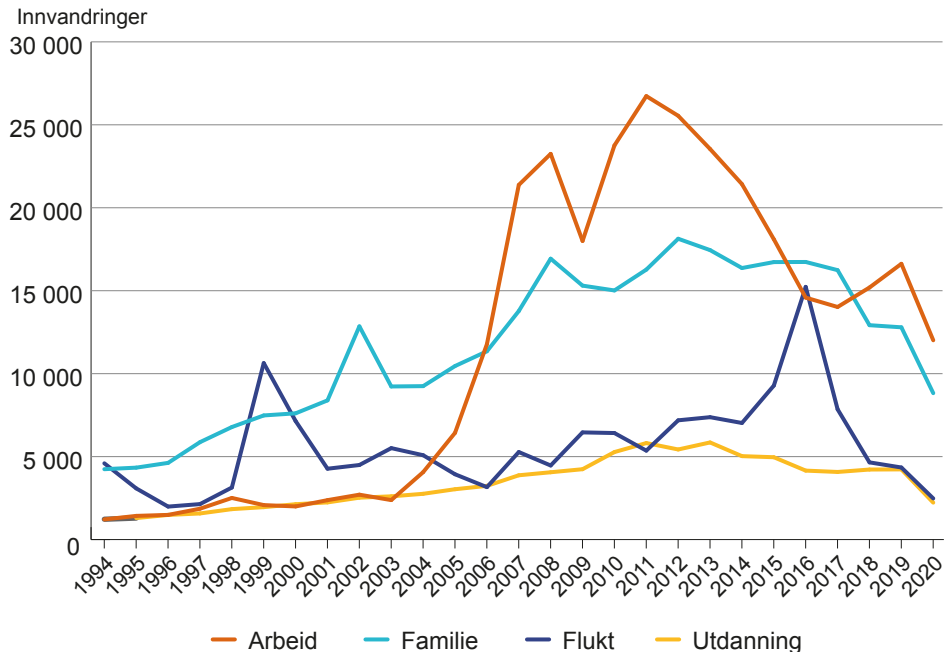
Dette er tredje gang Institutt for samfunnsforskning har ansvaret for Integreringsbarometeret (Brekke & Mohn, 2018; Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020). Fra 2005 til 2013 var det Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som var ansvarlig for undersøkelsen. I dag er disse oppdragsgiver. De lange tidsseriene og den store bredden i spørsmålene har bidratt til at Integreringsbarometeret i dag er den mest omfattende undersøkelsen av holdninger til innvandring og integrering i Norge.

Innvandringsbildet

En del av spørsmålene vi stiller i Integreringsbarometeret, gjelder innvandringen og integreringen slik den faktisk er. For eksempel spør vi om Norge bør ta imot flere eller færre asylsøkere. Da er det viktig bakgrunnsinformasjon for dem som skal tolke svarene, hvor mange asylsøkere Norge faktisk tok imot i perioden da undersøkelsen ble gjennomført. Oppmerksomheten rundt innvandring i media vil også kunne påvirke svarene. Blir det for eksempel skrevet (og snakket) mye eller lite om krig, flukt og lidelse i tiden før og under undersøkelsen, vil det kunne ha betydning. Det samme gjelder om det er mye opp-

merksomhet på utfordringer ved innvandring. Med andre ord vil både den faktiske innvandringen/integreringen og oppmerksomheten temaet får i offentligheten, kunne påvirke holdningene. I tillegg formes holdninger av egne personlige erfaringer.

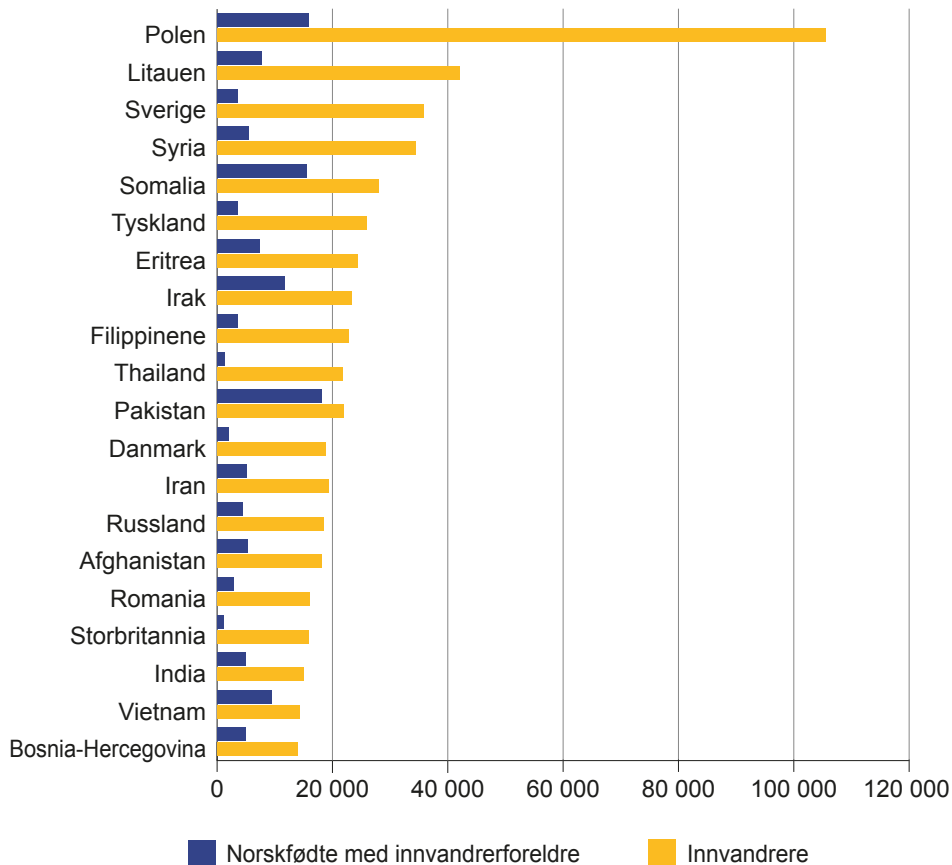
Figur 1.1. Innvandring til Norge etter innvandringsgrunn. Arbeid, familie, flukt og utdanning. 1994–2020. Kilde: SSB.

Figur 1.1 viser utviklingen i de ulike typene innvandring (antallet oppholdstillatelser) til Norge siden 1994. Som vi ser, har det de siste årene vært en nedadgående trend i alle former for innvandring, og trenden ble forsterket i 2020 av koronapandemien. Antallet fluktbaserte tillatelser (asylsøkere og kvoteflyktninger) har falt hvert år siden toppåret i 2016, og antallet familietillatelser har falt siden 2017. Antall arbeidsinnvandrere økte markant i det første tiåret av 2000-tallet, men falt tydelig gjennom 2010-tallet. Antallet utenlandske studenter falt også og ble nær halvert etter å ha ligget stabilt rundt 5 000 de siste ti årene.

Men hvor kommer innvandrerne i Norge fra? I figur 1.2 ser vi at det er de typiske arbeidsinnvandringslandene Polen og Litauen som dominerer. Deretter følger vårt naboland Sverige.

Figur 1.2. Innvandrerbefolkningen i Norge per desember 2020. De 20 største gruppene. Innvandrere (født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre) og deres etterkommere. Kilde: SSB.

På de neste plassene finner vi fluktlandene Syria og Somalia. Lenger ned finner vi Irak og Eritrea, to andre avsenderland som lenge har vært preget av uro. Det er viktig å ha denne listen med seg i tolkningen av tallene videre i denne rapporten, fordi det kan gi en indikasjon på hvem befolkningen tenker på som innvandrere når de blir spurt. Dette er et gjennomgående tema i undersøkelsen. Ofte spesifiserer vi og spør om kategorier av innvandrere, eller om innvandrere og flyktninger fra spesifikke land.

I 2020 var arbeidsledigheten blant innvandrere 9,7 prosent, omkring dobbelt så høy som for hele befolkningen. ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB).² Andelen av

² Totalt ble 5 prosent av befolkningen registrert som helt arbeidsledige i 2020. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/helt-ledige>

nyankomne innvandrere som kom seg over i arbeid etter to år med introduksjonsordning (norsk og samfunnskunnskap), var stabil på rundt seks av ti (ssb.no).

Høsten 2021 var det stortingsvalg i Norge. Mens innvandring var den viktigste enkeltsaken ved valget i 2017, var det en rekke andre saker som var viktigere ved valget i 2021 (Bergh, Hesstvedt & Karlsen, 2022).³ Datainnsamlingen til Integreringsbarometeret, som pågikk i november/desember 2021, startet dermed relativt kort tid etter stortingsvalget og rett før landet ble delvis nedstengt igjen på grunn av en ny smittebølge. Gjennomføringstidspunktet var identisk med datainnsamlingen i 2019, som den gang skjedde kort tid etter et kommunevalg der innvandring og integrering sto høyere på dagsordenen.

Det var koronapandemien som dominerte norske medier fra mars 2020 og frem til datainnsamlingen i november 2021. Innvandring og innvandrere ble omtalt i forbindelse med at enkelte grupper var overrepresentert i smittestatistikken i perioder. Temaet dukket også opp i saker om vaksinedekning (Indseth et al., 2021). Det var lite debatt om innvandringsregulering i denne perioden. Antallet kvoteflyktninger ble fastsatt med et bredt stortingsflertall i ryggen. En oppholdssak fikk mye oppmerksomhet, der Mustafa fra Bærum til slutt fikk opphold i Norge etter flere runder i UDI og UNE.⁴

Problemstillinger

Integreringsbarometeret dekker befolkningens holdninger på tre områder: innvandring, integrering og mangfold. De tre områdene er nært knyttet til hverandre. Innvandrere kommer til landet, og de som blir i landet, integreres i større eller mindre grad og utgjør siden en del av det norske samfunnet. Det er derfor grunn til å anta at også holdningene til innvandring, integrering og nye fellesskap henger sammen.

Den forrige runden med Integreringsbarometeret tydet på dette. Hvis man var kritisk til innvandring, var det stor sannsynlighet for at man også var negativ til integreringen og skeptisk til mangfold og nye typer fellesskap. Motsatt var det en tendens til at de som var positive til innvandring, også var positive til integrering og et mangfoldig samfunn.

3 23 prosent oppga innvandring som viktigste sak i 2017, 7 prosent oppga det samme i 2021 (Bergh et al., 2022).

4 <https://www.vg.no/rampelys/tv/i/JxwWB4/mustafa-faar-bli-etter-13-aar-nesten-litt-redd-for-aa-gaa-tilbake-til-et-vanlig-liv>

For å undersøke disse tre temaene spør vi:

1. Hva er befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold?
2. Hva er de viktigste forklaringene på variasjon i holdningene på disse områdene?

I denne runden av Integreringsbarometeret gjør vi dypere analyser av holdninger til religion og religiøs praksis, betydningen av hudfarge, spørsmål om koronapandemien og effekten av mottak av flyktninger fra Ukraina.

Den tiende runden med Integreringsbarometeret

Dette er tiende gang Integreringsbarometeret gjennomføres. Den første gangen IMDi gjennomførte undersøkelsen, var i 2005. Siden da har barometeret kommet med ujevne mellomrom (med datainnsamling i 2005, 2006, 2008, 2009, 2010, 2012, 2013, 2017, 2019 og nå 2021). Dette gir oss mulighet til å studere endringer i befolkningens holdninger over tid.

Bak holdningene vi måler i Integreringsbarometeret, ligger blant annet individuelle og samfunnsmessige erfaringer i et mer mangfoldig Norge. I løpet av den 16-årsperioden barometeret dekker, har andelen med innvandrerbakgrunn (innvandrere og etterkommere) i befolkningen steget fra 8 prosent i 2005⁵ til 18,5 prosent i 2021.⁶ Holdningene vil blant annet henge sammen med personlige direkte erfaringer og erfaringer og kunnskap formidlet gjennom andre eller media. De kan også være knyttet til grunnleggende verdimeslige ståsteder.

Andre undersøkelser av holdninger til innvandring

Integreringsbarometeret er bare én av flere norske undersøkelser om holdninger til innvandring.⁷ Det er likevel få kvantitative studier som er så omfattende at de dekker holdninger til innvandring, integrering og mangfold. Noen studier har andre hovedtemaer, men stiller en del spørsmål som er relevante for våre diskusjoner i barometeret. Det gjelder blant annet HL-senterets (2017) befolkningsundersøkelser om holdninger til etniske og religiøse minoriteter og en Fafo-undersøkelse om holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat fra 2019

5 <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/arkiv/2005-05-26>

6 <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

7 En rekke norske og skandinaviske spørreundersøkelser listes opp i Brekke og Mohn 2018 (appendiks 1).

(Tyldum, 2019). Andre undersøkelser er av mindre omfang, men stiller gjentakende og direkte relevante spørsmål om innvandring og integrering, slik som innvandringsundersøkelsen (2017) og Norsk Monitor fra Ipsos,⁸ og SSBs årlige undersøkelse av holdninger til innvandring.⁹ I tillegg til disse finner vi spørreundersøkelser blant innvandrere og etterkommere.¹⁰ Integreringsbarometeret har ikke bare lange tidsserier, men også god bredde. Et omfattende spørreskjema, stort utvalg og lange tidsserier åpner for avanserte analyser av hva som er befolkningens holdninger i dag, og hvordan disse har utviklet seg over tid.

Utvalg og metode

Datagrunnlaget for denne rapporten er et representativt utvalg bestående av 3000 personer som bor i Norge. I tillegg ble det gjennomført en kort spørreundersøkelse fire uker etter at krigen i Ukraina brøt ut, samtidig som flyktningene hadde begynt å komme til Norge. I de siste tre rundene er respondentene trukket fra Kantars nettpanel, som på gjennomføringstidspunktet besto av ca. 40 000 personer som hadde sagt seg villig til å delta i denne typen undersøkelser. Nettpanelet er ikke selvrekruttert; medlemmene rekrutteres tilfeldig gjennom andre undersøkelser, noe som gjør det mulig å trekke sannsynlighetsutvalg.

Bruttoutvalget til undersøkelsen ble satt sammen i to steg. For det første ble alle respondentene som deltok i 2017 og 2019, og som hadde sagt seg villig til å delta i nye runder av Integreringsbarometeret og fortsatt var aktive i nettpanelet, inkludert i utvalget. Dette inkluderte respondenter som var spurt i forbindelse med en utvidet studie av bydeler i Oslo i 2019 (Osloutvalget).¹¹ Deretter ble bruttoutvalget supplert med nye respondenter slik at det samlede bruttoutvalget var representativt basert på informasjon om kjønn, alder, utdanning og geografi. Det endelige bruttoutvalget besto av 10 755 respondenter, som alle fikk invitasjon til å delta. Det ble oppnådd kontakt med 3673 (34 prosent) av disse, hvorav 3380 (31 prosent) leverte fullstendige svar (nettutvalget). Det er viktig å understreke at respondentene på nettpanelet til Kantar allerede har akseptert å motta spørreundersøkelser, og at disse svarprosentene ikke er

8 <https://www.ipsos.com/nb-no/nordmenn-mer-positive-til-innvandring-og-integrering>, <https://www.ipsos.com/nb-no/norsk-monitor-analyseportalen>

9 <https://www.ssb.no/innvhold>

10 Levekår blant innvandrere i Norge 2016. SSB-rapport 2017/13. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekår-blant-innvandrere-i-norge-2016> Og IMDIs undersøkelse av holdninger og erfaringer blant personer med innvandrerbakgrunn. <https://www.imdi.no/arkiv/arkiverte-publikasjoner/innvandring-og-integrering-holdninger-og-erfaringer/>

11 <https://www.imdi.no/contentassets/27ea58bb112041f4af11db0d5802fc79/holdninger-til-innvandring-integrering-og-mangfold-i-oslo.pdf>

sammenlignbare med en undersøkelse gjennomført blant et tilfeldig utvalg personer bosatt i Norge.

Av respondentene som deltok i undersøkelsen i 2021, deltok 835 (25 prosent) av respondentene også i 2017 og 2019. 191 (6 prosent) deltok bare i 2017, 1245 (37 prosent) deltok bare i 2019, mens 1109 (33 prosent) var nyrekrutterte i 2021.

Tabell 1.1 viser befolkningen, utvalget og svarprosent fordelt etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

Tabell 1.1 Utvalgsfordeling og svarprosent. Integreringsbarometeret 2022.
Kilde: SSB.

	Befolkningen 2021 (16 år og eldre) ^a	Utvalgs- fordeling	Svarprosent
Mann	50,2	50,7	30,7
Kvinne	49,8	49,3	30,0
Under 30 år	21,7	12,2	11,2
30–44 år	24,7	20,4	22,0
65–59 år	24,7	25,0	42,8
60+ år	28,9	42,3	61,4
Grunnskole/uoppgitt	24,8	8,1	15,0
Vgs	36,9	28,8	30,1
Fagskole etter vgs	3,0	11,0	40,5
Universitet/høyskole	35,3	52,1	34,1
Oslo og omegn	25,3	37,3	37,2
Øvrig Østlandet	25,8	21,4	28,0
Sør- og Vestlandet	31,1	26,0	26,8
Trøndelag og Nord-Norge	17,9	15,3	27,6
n	4 406 522	3380	

Fordelingen mellom kvinner og menn i befolkningen er omtrent 50/50, og tabellen viser at det også var bare marginale forskjeller mellom menn og kvinner i utvalget, og at begge grupper hadde like stor svartilbøyelighet. Det er tydelige skjevheter knyttet til alder. Svarprosenten øker mye jo eldre respondentene er, fra 11 prosent blant dem under 30 år til 61 prosent blant dem over 60 år. Dette fører til at unge er underrepresentert i utvalget sammenlignet med

i befolkningen, mens eldre er overrepresentert. Skjevhetene er også tydelige når det gjelder utdanning. Svarprosenten var lavest blant dem med kortest utdanning (15 prosent) og høyest blant dem med fagskoleutdanning (41 prosent). Sammenlignet med befolkningen er andelen med høyere akademisk utdanning (universitet/høyskole kort/lang) overrepresentert (52 prosent i utvalget mot 35 prosent i befolkningen), mens særlig personer med grunnskole som høyeste utdanningsnivå er underrepresentert (8 mot 25 prosent). Til sist viser tabellen at svarprosenten var høyere blant respondenter bosatt i Oslo og omegn (37 prosent) enn i de andre landsdelene (27–28 prosent). Dermed er også personer bosatt i Oslo overrepresentert i utvalget sammenlignet med personer bosatt andre steder.

For å korrigere for skjevhetene i utvalgsfordelingen er alle deskriptive analyser i rapporten basert på data der vi veker for kjønn, utdanning, alder og geografi. På denne måten «teller» svarene til dem som er underrepresentert i utvalget, mer, mens svarene til dem som er overrepresentert, teller mindre. I de multivariate analysene er ikke datasettet vektet, men der kontrollerer vi for en rekke sosiodemografiske kjennetegn (kjønn, alder, geografi, utdanning og innvandrerbakgrunn).

I tillegg til de nevnte skjevhetene er det også skjevheter knyttet til innvandrerbakgrunn, og det er det vanskeligere å korrigere for ved hjelp av vekting. Andelen med innvandrerbakgrunn i nettpanelet til Kantar er i utgangspunktet lavere enn i befolkningen som helhet, og en overvekt av dem med innvandrerbakgrunn som er med i panelet, har bakgrunn fra Europa. I befolkningen har 18 prosent innvandringsbakgrunn, det vil si at man selv eller foreldrene er født i utlandet av utenlandske foreldre, mens andelen i nettutvalget er 8 prosent. Vi har ikke utfyllende informasjon om denne gruppens landbakgrunn, men blant dem som har oppgitt at foreldrene er født i utlandet, svarer nesten tre av fire at foreldrene er født i Europa. Dette impliserer at vi i Integreringsbarometeret i all hovedsak måler holdninger til innvandring, integrering og mangfold *blant medlemmer av majoritetsbefolkningen*. I alle de multivariate analysene i rapporten, altså de analysene hvor vi undersøker effekten av flere variabler samtidig, inkluderer vi en variabel som indikerer om respondentene har innvandrerbakgrunn. Ved å gjøre dette «kontrollerer vi bort» effekten av innvandrerbakgrunn.

Flere detaljer om utvalg og gjennomføringsmetode finner du i vedlegg 1.

Hvordan måle holdninger – spørsmålsformuleringer

En vanlig kritikk av undersøkelser som måler holdninger til innvandring, er at spørsmålene blir for allmenne. Hva menes for eksempel med en «innvandrer»?

For å få mer nyansert kunnskap om fenomenet vi studerer, har vi også i denne runden av Integreringsbarometeret tatt i bruk eksperimentelle metoder der vi deler utvalget tilfeldig i to eller flere grupper, som deretter får litt ulike spørsmål. Denne typen surveyeksperimenter har blitt en stadig mer utbredt metode i samfunnsvitenskapene, i takt med at teknologien (internett) har gjort det enklere og billigere å gjennomføre eksperimenter med mange respondenter (Mutz, 2011). Flere nyere holdningsstudier fra Norge har brukt lignende design (se for eksempel Brekke & Mohn, 2018; Steen-Johnsen, Fladmoe & Midtbøen, 2016; Tyldum, 2019).

Fordelen med surveyeksperimenter er todelt. For det første kan vi nyansere begrepene og dermed dekke langt flere temaer i undersøkelsen uten å forlenge spørreskjemaet. For det andre kan vi ved å dele utvalget tilfeldig i flere grupper og stille spørsmål med små variasjoner undersøke årsakssammenhenger: Hvilken *effekt* har det på svarene hvis man får spørsmål om flyktninger i stedet for arbeidsinnvandrere eller om svensker i stedet for polakker? Alt er likt for respondentene, med unntak av det ordet eller de ordene vi bytter ut for deler av utvalget.

I tillegg til ordlyden er det viktig hvilken rekkefølge spørsmålene stilles i. Det er viktig at svarene ikke farges av spørsmålene man allerede har svart på. I Integreringsbarometeret er vi derfor nøye med for eksempel å blande positive og negative påstander. I tillegg spør vi om samme fenomen fra flere ulike perspektiver på ulike steder i skjemaet. Til sist er vi nøye med at noen av spørsmålene som er egnet til å utløse en slik farging, for eksempel sterke påstander om terrorfare, plasseres mot slutten av skjemaet.

I årets utgave har vi tatt med et fotoeksperiment for å søke å måle effekten av hudfarge på tillit en har til en person. Dette eksperimentet borer inn i diskusjonen rundt diskriminering basert på etnisitet og hudfarge og følger også opp spørsmålene om rasisme fra Integreringsbarometeret 2020 (Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020). Eksperimentet er gjennomført dels i 2019 og dels i 2021. Utvalgene ble delt tilfeldig inn i til sammen åtte grupper (to i 2019, seks i 2021), som hver har blitt presentert for ett av åtte mulige bilder, der personens hudfarge, yrke og kjønn varierer ($2 \cdot 2 \cdot 2$). Hudfargen og klesdrakten er manipulert, slik at det er samme kvinne og mann som presenteres i to ulike settinger (som henholdsvis lege og barnehageassistent). Dette forklares i detalj i kapittel 5.

Som i de siste utgavene av Integreringsbarometeret bruker vi et nettbasert spørreskjema. Respondentene får mulighet til å svare på spørsmålene på pc,

nettbrett eller mobil. Erfaringen tilsier at litt over halvparten svarer på mobiltelefon. Vi har også tilpasset spørsmålsformuleringen til dette formatet. Det begrenser hvor mye tekst det er plass til, typer svarkategorier med videre.

Respondentene fyller ut nettskjemaet uten at noen ser hva de svarer. Dette kan gjøre det enklere å være ærlig om egne holdninger. Hvis undersøkelsen hadde blitt gjennomført ved hjelp av telefonintervjuer, kunne det være vanskeligere for respondentene å gi uttrykk for hva de «egentlig mener» på dette følsomme politikkområdet, på grunn av såkalt sosial ønskarhet (*social desirability bias*) (Chung & Monroe, 2003; Ringdal, 2001).

Begreper

Et sentralt begrep i denne undersøkelsen er ordet *innvandrere*. Med innvandrere mener vi en person som er født i utlandet av to utenlandske foreldre. Dette er i tråd med SSBs begrepsbruk.¹² Barn av innvandrere omtaler vi som etterkommere. Til sammen utgjør de to gruppene *personer med innvandrerbakgrunn*.

Vi stiller spørsmål om både innvandrere og etterkommere i denne undersøkelsen. Spørsmål om personer med innvandrerbakgrunn, som altså også omfatter etterkommere, stiller vi fordi vi ønsker å belyse hvordan det står til med de nye fellesskapene i Norge og med holdningene til møter mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen for øvrig. Dette åpner for å stille spørsmål som gjelder den langsiktige tilpasningen mellom minoritets- og majoritetsbefolkning.

Vi unngår å bruke begrepet *nordmenn* og bruker i stedet *befolkningen* eller *befolkningen i Norge*. Årsaken er at Integreringsbarometeret skal dekke alle som bor i Norge, uavhengig av statsborgerskap. Vi har allerede beskrevet skjevheten i utvalget når det gjelder andelen innvandrere.

I et par av spørsmålene skiller vi mellom *flyktninger* og *asylsøkere*. Med flyktning mener vi en person som har fått flyktningstatus etter å ha søkt om asyl eller etter å ha kommet som overføringsflyktning gjennom FN-systemet. Men det betyr ikke at befolkningen oppfatter begrepet slik. Hvilken betydning disse betegnelse har for folks holdninger, er blant temaene vi diskuterer i rapporten.

Vi bruker også begrepet *integrering* i ulike sammenhenger. På et overordnet plan viser det til tilpasningsprosessen mellom innvandrere og samfunnet de

12 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-definerer-ssb-innvandrere>

kommer til. En smalere definisjon tar hensyn til at integrering er en tosidig og gjensidig tilpasningsprosess. Samfunnet legger til rette for inkludering av individer eller grupper, samtidig som disse selv bidrar til den samme inkluderingen. I rapporten bruker vi begrepet på denne måten når vi diskuterer befolkningens syn på innvandreres tilpasning. Her blir integrering et teoretisk midtpunkt mellom assimilering (de som kommer, skal tilpasse seg helt og fullt) på den ene siden og multikulturalisme (de som kommer, må stå fritt til selv å velge om de skal tilpasse seg) på den andre.

I rapporten bruker vi ordet *mangfold* i ulike sammenhenger. Mangfold skal her forstås som at personer og grupper med innvandrings- og minoritetsbakgrunn og personer og grupper med majoritetsbakgrunn eksisterer sammen. Vi bruker også begrepet for å markere sluttpunktet i en innebygget tidslinje som går fra innvandring til integrering, og som munner ut i et mer mangfoldig samfunn. Uttrykket brukes derfor i noen tilfeller synonymt med nye fellesskap. I Integreringsbarometeret dekker vi ulike holdninger til mangfold. Noen vil oppleve mangfold som et faktum eller som et mål for innvandringspolitikken. Andre kan gi uttrykk for at et mangfoldig samfunn kan være en trussel, for eksempel mot et nasjonalt fellesskap.

I spørreundersøkelsen bruker vi en rekke av disse begrepene. Da er det viktig å forstå hva de som svarer, legger i ordene som brukes. Selv om vi har en presis forståelse av for eksempel hvem som er innvandrere, så er det ikke sikkert at respondentene forstår dette likt som oss. I tillegg vil det variere hvordan respondentene forstår begrepene. For å nærme oss denne utfordringen deler vi flere steder utvalget tilfeldig i flere delutvalg, der de ulike delutvalgene får like spørsmål om ulike grupper av innvandrere, for eksempel arbeidsinnvandrere, asylsøkere eller spesifikke landgrupper. Når vi så ser på svarfordelingene, så kan vi se hvilke svar på de mer avgrensede spørsmålsvariantene som ligner mest på svarene på utgangsspørsmålet om innvandrere.

Denne rapporten handler om *holdninger*, men hva er holdninger? Vi forstår en holdning som et relativt varig sett av oppfatninger, følelser og tendenser til å handle på en spesifikk måte. Denne grunninnstillingen kan være rettet mot grupper i samfunnet, hendelser eller symboler (Hogg & Vaughan 2005, s. 150). Vi tror at en bredt anlagt analyse av befolkningens holdninger, hvilke egenskaper som er knyttet til dem, og hvordan synspunkter på tvers av områder henger sammen, kan danne et fruktbart utgangspunkt for en mer informert samfunnsdebatt og for videre akademiske analyser.

Guide til rapporten

I denne rapporten gir vi først en oversikt over de viktigste utviklingstrekkene i befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold. Deretter ser vi nærmere på holdninger til ulike typer innvandring, til religion og religiøs praksis, betydning av hudfarge, syn på hva som skal til for å være integrert, og dessuten effekter av koronapandemien og mottaket av flyktninger fra Ukraina våren 2022.

I det neste kapitlet (2) beskrives en serie nøkkelspørsmål og trender i synet på ulike typer innvandring, på integrering og på veier frem til full deltakelse. Her omtaler vi også ulike sider ved mangfold.

I kapittel 3 ser vi nærmere på holdninger til ulike typer innvandring, til familie, flukt, asyl og arbeidsinnvandring. Vi ser etter hva som kan bidra til å forklare forskjellene i holdninger i ulike deler av befolkningen. Vi trekker også inn spørsmål som undersøker om ulike innvandringskategorier oppfattes som trusler eller bidrag til ulike deler av det norske samfunnet.

I kapittel 4 setter vi søkelyset på religion og religiøs praksis. Årets undersøkelse inneholder en rekke nye spørsmål om dette temaet. Hva er forbindelsen mellom syn på religion og religiøs praksis og holdninger til innvandring og integrering? Vi studerer om noe av spredningen i holdninger til innvandring kan være koblet til innvandreres religiøse tilhørighet og praksis.

Kapittel 5 handler om folks holdninger til hva som skal til for å være integrert. Videre studerer vi synet på om og hvor det foregår diskriminering av minoriteter. I årets undersøkelse rapporterer vi også fra et fotoeksperiment der vi undersøker betydningen av hudfarge for tillit til ulike yrkesgrupper.

I kapittel 6 studerer vi effektene av to nøkkelhendelser siden forrige runde med Integreringsbarometeret: koronapandemien og mottaket av flyktninger fra Ukraina. Den siste analysen er basert på en kort spørreundersøkelse vi gjorde etter at Ukraina-flyktningene hadde begynt å komme til Norge (feltperiode 16.–23. mars). Hva betydde disse to hendelsene for holdningene til å ta imot flyktninger og for synet på integrering?

I det siste kapitlet (7) drøfter vi noen av de viktigste funnene i årets Integreringsbarometer. Hvilke lærdommer kan vi ta med tanke på det videre integreringsarbeidet i Norge?

2 Hovedtrender – holdninger til innvandring, integrering og mangfold

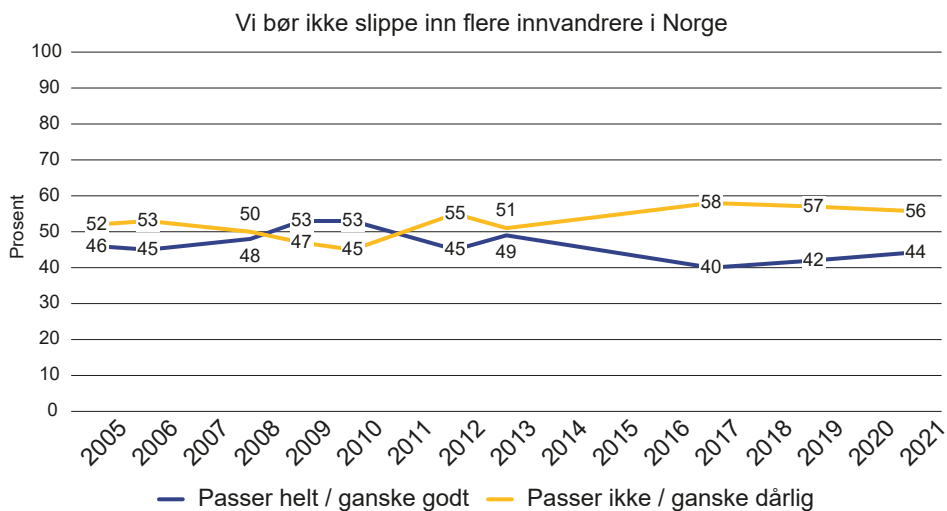
Hvordan stiller befolkningen seg til de overordnede spørsmålene om innvandring (volum), integrering (fungerer den?) og mangfold (hvordan ser man på fremtidens fellesskap), og har holdningene endret seg over tid?

I dette kapitlet ser vi på noen nøkkelspørsmål på disse områdene, før vi borer dypere i underkategorier utover i rapporten. Til sist i kapitlet analyserer vi hvordan holdningene varierer etter ulike kjennetegn ved respondentene. Vi presenterer analyser av utvalgte spørsmål, men variasjonen mellom gruppene er relativt lik på tvers av ulike spørsmål.

Holdninger til innvandringsvolum – en tredelt befolkning

Hvor mange innvandrere som skal få komme til Norge, er et sentralt stridstema. Hva mener befolkningen om antallet som kommer til landet? Siden 2005 har respondentene tatt stilling til en påstand som setter dette helt på spissen: «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge.» I figur 2.1 er andelen som svarer at påstanden «passer helt» eller «passer ganske godt», slått sammen. Det samme er andelen som svarer «passer ganske dårlig» eller «passer ikke i det hele tatt». Figuren viser at i hele perioden har befolkningen delt seg omtrent i to på dette spørsmålet, der stort sett litt over halvparten avviser påstanden (56 prosent i 2021). Litt under halvparten støtter påstanden (44 prosent i 2021) – de mener altså at vi ikke bør slippe inn flere innvandrere i Norge. Når det gjelder ytterpunktene på skalaen, viser undersøkelsen at 15 prosent svarer at påstanden «passer helt», og like mange svarer at påstanden ikke passer i det hele tatt.

Figur 2.1. Påstand: «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge.» 2005–2021, prosent.

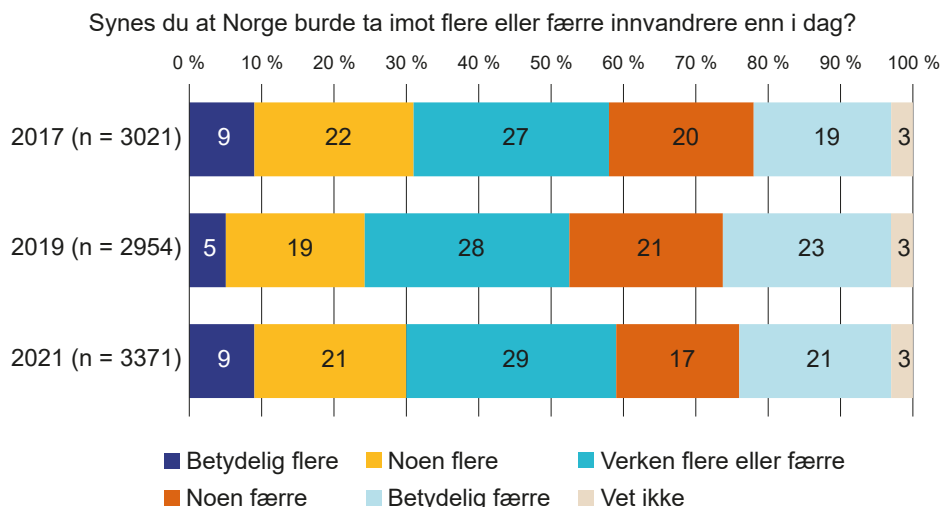

n = 1 203 (2005), 948 (2006), 1 157 (2008), 1 331 (2009), 1 380 (2010), 1 400 (2012), 1 282 (2013), 3 013 (2017), 2 932 (2019), 3 347 (2021)

Det er viktig å påpeke at påstanden har en mulig dobbel betydning da «ikke flere» kan tolkes både som «ikke flere enn vi tar imot nå» og som «ingen flere», det vil si «full stopp».

For å få mer presis kunnskap om hva befolkningen mener om innvandringens volum, har vi i de tre siste undersøkelsene stilt et helt generelt spørsmål om dette: «Synes du Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere enn i dag?» Respondentene fikk oppgitt svaralternativer fra «betydelig flere enn i dag» til «betydelig færre enn i dag» (se figur 2.2).

Figur 2.2. Holdning til innvandringsvolum i 2017, 2019 og 2021, prosent.

Når vi spør på denne måten, nyanseres inntrykket fra forrige figur. En knapp tredel synes at Norge burde ta imot flere innvandrere enn i dag, en knapp(ere) tredel ønsker like mange som nå, mens nesten fire av ti (38 prosent) ønsker at Norge skal ta imot noen eller betydelig færre innvandrere enn i dag. Mens befolkningen fremsto noe mer innvandringskritisk i 2019 enn i 2021, er svarmønsteret i 2021 ganske likt svarmønsteret i 2017. Andelen som svarer at de ønsker betydelig færre innvandrere, er relativt konstant gjennom de tre målingene. Rundt én av fem nordmenn ønsker at det kommer betydelig færre innvandrere til Norge. Sett i sammenheng med det forrige spørsmålet om at vi ikke burde slippe inn flere innvandrere i Norge, kan det altså se ut til at 15–20 prosent av befolkningen ønsker en kraftig nedgang i innvandringen til Norge.

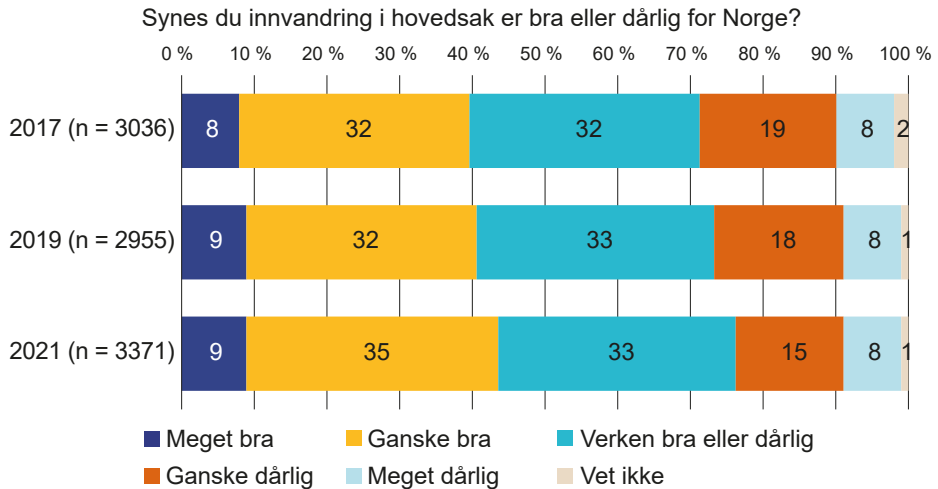
Hva så med konsekvensene av innvandringen? Det har gått mer enn femti år siden den nye arbeidsmigrasjonen startet tidlig på 1970-tallet.

Er innvandring bra eller dårlig for Norge? Et mindretall er negative

Siden 2017 har vi stilt spørsmål om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge. Som vi ser i figur 2.3, er det flere som svarer at innvandring i hovedsak er meget eller ganske bra (45 prosent), enn som svarer at innvand-

ring i hovedsak er meget eller ganske dårlig for Norge (23 prosent). Én av tre svarer «verken bra eller dårlig».

Figur 2.3. Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge? 2017, 2019 og 2021, prosent.

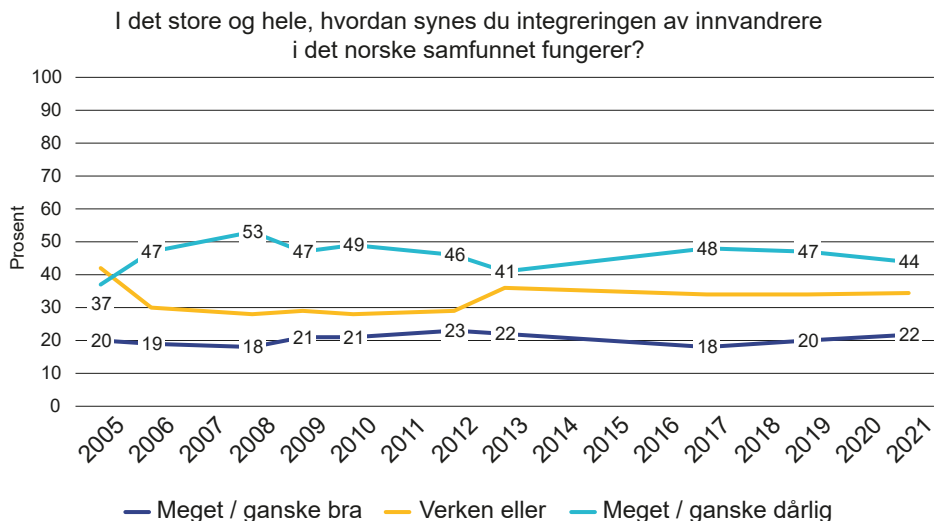

Vi ser i figur 2.3 at det er små endringer i dette overordnede synet på innvandring til Norge i de tre siste målingene. Tendensen er i retning mer positive holdninger. Når vi ser på de første overordnede spørsmålene samlet, er det altså lite som tyder på at to år med pandemi har ført til endringer i befolkningens holdninger til innvandring. Vi ser nærmere på pandemispesifikke spørsmål i kapittel 6.

Hvordan går det med integreringen? Et mindretall er positive

Når vi spør befolkningen om hvordan de mener integreringen av innvandrere i det norske samfunnet i det store og hele fungerer, svarer rundt én av fem at det går meget eller ganske bra. Nær halvparten av respondentene mener integreringen går dårlig, mens om lag en av tre svarer «verken eller» (se figur 2.4).

Figur 2.4. I det store og hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer? 2005–2021, prosent.

n = 1 203 (2005), 948 (2006), 1 157 (2008), 1 331 (2009), 1 380 (2010), 1 400 (2012), 1 290 (2013), 3 023 (2017), 2 955 (2019), 3 370 (2021)

Det er altså en utstrakt skepsis til hvor godt det går med integreringen av innvandrere i det norske samfunnet. Svarfordelingen på dette spørsmålet har også vært påfallende stabil over tid; ved hvert eneste målepunkt siden 2005 har om lag én av fem svart at integreringen går dårlig. Siden 2017 har det likevel vært en svak positiv trend, med fire prosents nedgang i andelen som er negative, og fire prosents oppgang i de som er positive.

I kapittel fem skal vi se nærmere på spørsmål om integrering. Integrering er et begrep som rommer mye. Det er både en prosess (noen blir integrert) og et utfall (noen er integrert). Man kan også dele opp integrering etter om man snakker om systemintegrering (arbeidsliv, språk, skole, utdanning), sosial integrering (venner, nettverk, sosial deltakelse) og verdiintegrering (oppslutning om felles verdier).

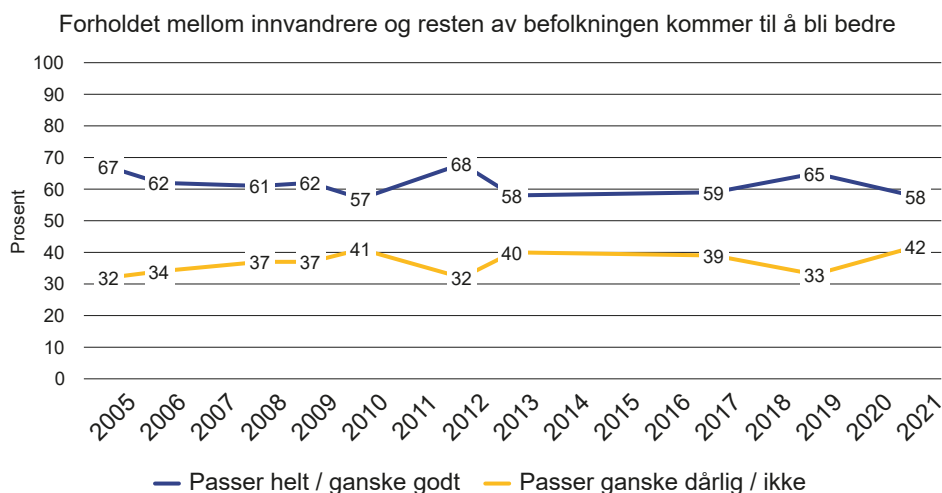
Mangfold og integrering – delt syn på utviklingen

Hvordan mener befolkningen at forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å utvikle seg i tiden fremover?

Dette spørsmålet har blitt stilt til befolkningen siden første måling i 2005 og undersøker det vi kaller integreringsoptimisme. Dette fenomenet har vi omtalt og studert i detalj i tidligere integreringsbarometere (Brekke & Mohn, 2018; Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020).

I figur 2.5 ser vi et relativt stabilt mønster over tid, der befolkningen er delt i synet på fremtiden. Ved hvert målepunkt har det vært flere som mener at forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre, enn som mener det kommer til å bli dårligere. Men i hele perioden har gruppen som uttrykker pessimisme, utgjort et betydelig mindretall.

Figur 2.5. Påstand: «Forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre.» 2005–2021, prosent. N (2021) = 3371.

n = 1203 (2005), 948 (2006), 1157 (2008), 1331 (2009), 1380 (2010), 1400 (2012), 1279 (2013), 3004 (2017), 2921 (2019), 3345 (2021)

Figuren (2.5) viser også en relativt kraftig endring fra 2019 til 2021, men relativt likt som i 2017. Dette kan tyde på at målingen i 2019 var et statistisk avvik, og at nivået reelt sett lå lavere. Vi kommer tilbake med flere utfyllende spørsmål som undersøker utviklingsoptimisme og -pessimisme, lenger ut i rapporten.

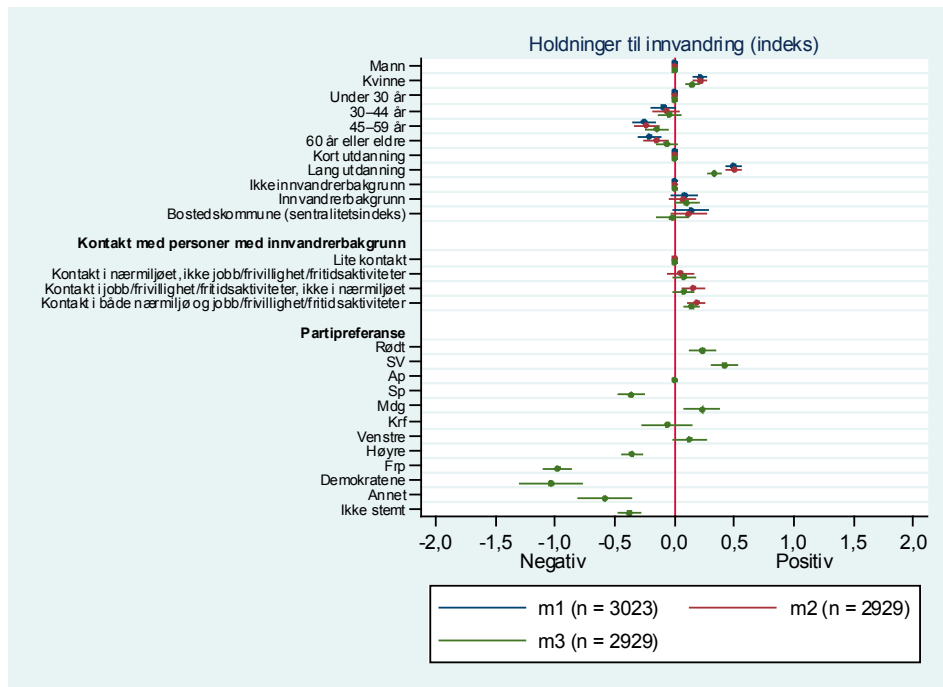
Variasjoner i befolkningen

Hvordan henger holdninger til innvandring og mangfold sammen med ulike gruppekjennetegn? Det er noen tydelige mønstre som går igjen på tvers av de fleste spørsmålene som er stilt i denne undersøkelsen, enten vi spør om holdninger til innvandringsvolum, om innvandring er bra eller dårlig, eller om holdninger til spesifikke innvandrergrupper (f.eks. flyktninger). Grufforskjellene vi observerer i 2021, er også mer eller mindre identiske med forskjellene i 2019 (Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020).

Figur 2.6 illustrerer hovedmønsteret. Holdninger til innvandring er her målt ved hjelp av en indeks satt sammen av svar på to påstander: «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge» og «Innvandring utgjør en alvorlig trussel mot vår nasjonale egenart». Påstandene måler både holdninger til innvandringsvolum og en oppfatning av innvandring som en kulturell trussel. Svarene på påstandene korrelerer sterkt ($r = 0,68$), og den sammenslåtte indeksen er forholdsvis normalfordelt.¹³ Figuren viser resultater fra tre lineære regresjonsmodeller (m1–m3), der flere gruppekjennetegn ses i sammenheng. Plottene viser regresjonskoeffisienter for hvert kjennetegn (variabel). Plott på høyre side av den vertikale linjen indikerer en positiv sammenheng (i dette tilfellet flere innvandrere), mens plott til venstre for linjen indikerer negativ sammenheng (færre innvandrere). Plott som er plassert på den vertikale linjen, er referansekategorier. For eksempel viser figuren at plottene for kvinner er plassert til høyre for midtlinjen, noe som indikerer at kvinner er mer positive til innvandring enn det menn er. De horisontale linjene på plottene viser 95 prosent konfidensintervall. Dersom det er luft mellom to konfidensintervaller eller mellom et konfidensintervall og den vertikale linjen, betyr det at forskjellen er statistisk signifikant på 95 prosentnivået ($p < 0,05$). Med andre ord er kvinner signifikant mer positive til innvandring enn det menn er. Siden plottene er resultater fra multivariate regresjonsmodeller der flere variabler ses i sammenheng, betyr det at kvinner er mer positive enn menn, også når vi tar i betraktning eventuelle forskjeller i alder, utdanning, personlig kontakt og partipreferanse.

¹³ Indeksen har en gjennomsnittsverdi på 2,3 på en skala fra 1–4 (høy skår = sterk innvandrings skepsis). Standardavviket er 0,9.

Figur 2.6. Holdninger til innvandring (indeks) på tvers av ulike grupper i befolkningen. Plott fra tre regresjonsmodeller (m1–m3).

Figuren viser tre modeller. Den første modellen (m1) inneholder alle sosio-demografiske variabler (kjønn, alder, utdanning, innvandringsbakgrunn og bostedskommune (SSBs sentralitetsindeks)). Den andre modellen (m2) inneholder de samme variablene, men legger til personlig kontakt med personer med innvandringsbakgrunn, mens den tredje modellen (m3) i tillegg legger til partipreferanse.

Kjønnsforskjellene er nevnt. I tillegg har figuren et aldersmønster som til dels viser en u-kurve, der unge voksne er de mest positive, og der aldersgruppen 45–59 år er den mest negative. Personer med lang utdanning (universitets- eller høyskoleutdanning) er mer positive til innvandring enn personer med kort utdanning (videregående eller fagskole som høyeste nivå). Forskjeller i utdanningsnivå reduseres noe når vi kontrollerer for partipreferanse (modell 3), men er fortsatt tydelig statistisk signifikant.

Holdninger til innvandring varierer i liten grad etter kommunesentralitet. Vi har tidligere vist at dette skyldes at befolkningssammensetningen er ulik i storbyer og i mindre sentrale strøk (Brekke & Fladmoe, 2020). Personer som bor i storbyer, er mer positive til innvandring enn andre, men dette skyldes blant annet at

det gjennomsnittlige utdanningsnivået er høyere i storbyene enn utenfor. Effekten av bosted forsvinner når vi tar hensyn til respondentenes utdanningsnivå, noe som indikerer at høyt utdannede bosatt utenfor storbyene er vel så positive til innvandring som andre høyt utdannede.

I den andre modellen ser vi at personlig kontakt med innvandrere korrelerer med mer positive holdninger til innvandring. Sammenhengen avhenger imidlertid av hvor kontakten forekommer. De som bare har kontakt i nærmiljøet der de bor, skiller seg i liten grad fra dem som generelt har lite kontakt. De som imidlertid (også) har kontakt med personer med innvandrerbakgrunn i forbindelse med jobb, frivillighet eller fritidsaktiviteter, er mer positive til innvandring. Det er nærliggende å tolke dette som at såkalt selvseleksjon slår tydeligere ut blant dem som har kontakt på slike arenaer. Dersom man allerede er positivt innstilt til innvandrere, er det trolig mer sannsynlig at man oppsøker arenaer der man møter personer med innvandrerbakgrunn. Analysen kan ikke si noe om årsakssammenhengen; om man blir mer positiv til innvandrere av å møte dem, eller om det er de som allerede er mest positivt innstilt, som oppsøker arenaer der de treffer personer med innvandrerbakgrunn.

Til sist ser vi at partipreferanse slår sterkt ut. Personer som stemmer Arbeiderpartiet, er referanse-kategorien i figuren. Sammenlignet med Ap-velgerne ser vi at velgerne til Rødt, SV, MDG og Venstre er mer positive til innvandring, mens velgerne til Sp og Høyre, og særlig velgerne til Frp og Demokratene, er mer negative. Som x-aksen viser, er det godt over ett skalapoeng mellom velgerne til Frp og Demokratene på den ene siden (-1) og velgerne til SV og Rødt på den andre (0-0,5). Dette er betydelig på en skala som bare har fire verdier (1-4).

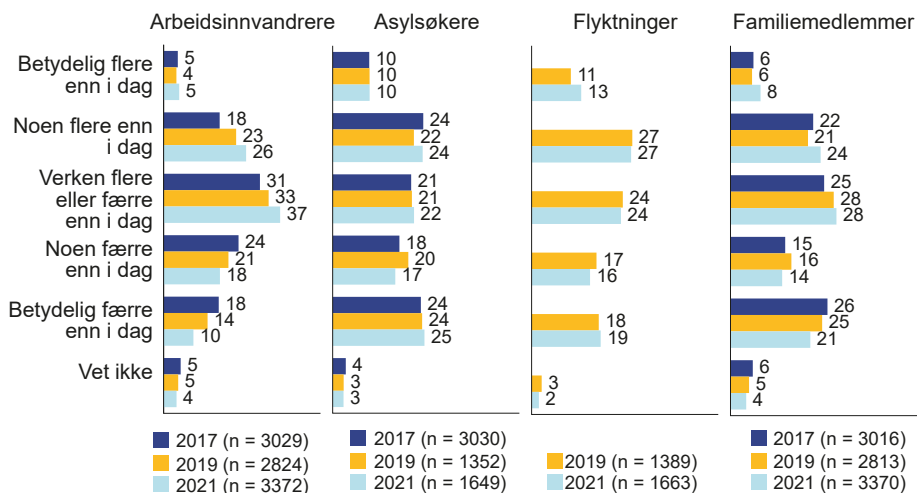
Tilsvarende analyser av spørsmålene vi har sett på tidligere i kapitlet, om Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere, om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge, og om integreringen i det store og hele går bra, gir i all hovedsak lignende resultater.

3 Ulike typer innvandring

I forrige kapittel undersøkte vi langsiktige endringer i svar på overordnede spørsmål om innvandring og integrering og hvordan holdningene varierer mellom ulike grupper i befolkningen. «Innvandring» og «innvandrere» er imidlertid svært generelle kategorier og skiller ikke mellom innvandrere fra ulike land eller ulike grunner for innvandring. Formålet med dette kapitlet er nettopp å undersøke holdninger til ulike typer innvandring, basert på landbakgrunn og innvandringsårsak. Vi analyserer spørsmål som dekker ulike aspekter ved innvandring, som omfang, arbeidsmarked, velferd og kriminalitet.

Først differensierer vi spørsmålet om innvandringens volum. I stedet for kun å spørre om man mener Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere, slik vi gjorde i forrige kapittel, undersøker vi om holdningene til innvandringens volum varierer etter fire årsaker til at innvandrere kommer til Norge: arbeid, asyl, flukt og familiegjenforening. Figur 3.1 viser svarfordelingen på spørsmål om Norge bør ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere, asylsøkere, flyktninger og familiemedlemmer av innvandrere. Siden respondenter kan ha problemer med å skille mellom asylsøkere og flyktninger, ble utvalget delt tilfeldig i to der hver halvdel bare fikk spørsmål om én av disse gruppene.

Figur 3.1. «Synes du Norge bør ta imot flere eller færre ...?» 2017–2021, prosent.

I figur 3.1 ser vi at befolkningen har litt ulikt syn på mottak av de forskjellige gruppene innvandrere. Befolkningen er jevnest fordelt i synet på arbeidsinnvandrere der tre omtrent like store grupper mener at vi bør ta imot flere, som nå («verken flere eller færre enn i dag») eller færre. Det er en tendens til mer positive holdninger til arbeidsinnvandrere over tid. I 2017 svarte 23 prosent at Norge bør ta imot flere, mens 42 prosent svarte at vi bør ta imot færre arbeidsinnvandrere. Tilsvarende tall i 2021 er 31 og 28 prosent.

Når det gjelder holdninger til asylsøkere og flyktninger, ser vi at befolkningen er mest positiv til flyktninger. 34 prosent svarer at vi bør ta imot flere asylsøkere, mens 40 prosent svarer at vi bør ta imot flere flyktninger. Motsatt svarer 42 prosent at vi bør ta imot færre asylsøkere, mens 35 prosent svarer at vi bør ta imot færre flyktninger. Det er verdt å merke seg at flere velger den mest negative kategorien («Betydelig færre enn i dag») når vi spør om asylsøkere (25 prosent) og flyktninger (19 prosent), enn når vi spør om arbeidsinnvandrere (10 prosent). Holdningene til antallet asylsøkere og flyktninger er også svært stabile over tid.

Til sist ser vi at holdninger til familiegjennforening ligner på holdninger til asylsøkere. En relativt stor gruppe (21 prosent) velger det mest negative svaret («betydelig færre»), mens én av tre svarer at vi bør ta imot flere.

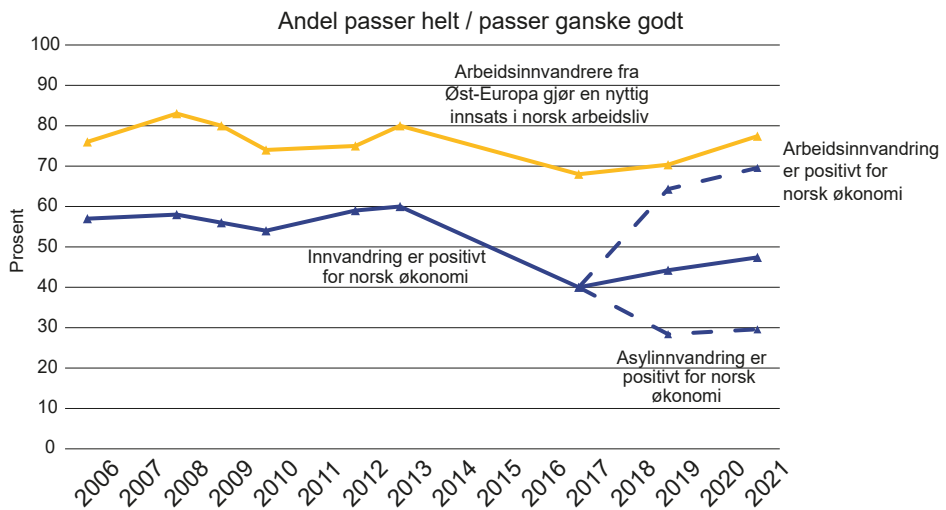
Det er naturlig å tenke seg at krigen i Ukraina og den påfølgende flyktnings situasjonen påvirker holdninger til flyktninger og asylsøkere. For å fange opp dette gjentok vi disse spørsmålene i en kort spørreundersøkelse i midten av mars 2022, bare få måneder etter at Integreringsbarometeret ble gjennomført. Resultatene gir et øyeblikksbilde og viser betydelige holdningsendringer på kort sikt. Andelen som svarte at de ønsker å ta imot flere asylsøkere, økte fra 34 prosent i november til 48 prosent i mars, mens andelen som svarte at de ønsket å ta imot flere flyktninger, økte fra 40 til 61 prosent. Her er det viktig å merke seg at da spørsmålene ble stilt i november, var de en del av den store spørreundersøkelsen om innvandring og integrering. Da de utvalgte spørsmålene ble stilt under Ukraina-krigen, så var de en del av en spørreundersøkelse som handlet om mange forskjellige temaer som ikke hadde med innvandring å gjøre. Vi ser nærmere på effekten av krigen i Ukraina i kapittel 6.

Syn på arbeidsinnvandring og velferd

I undersøkelsen ser vi nærmere på folks oppfatninger om arbeidsinnvandring og hva denne kan bety for det norske samfunnet. Figur 3.2 viser utviklingen

i svarene på to positive påstander om bidraget fra denne typen innvandring: «Arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv» og «[Innvandring/Arbeidsinnvandring/Asylinnvandring] er positivt for norsk økonomi». Begge påstander har i litt ulike varianter vært med i Integreringsbarometeret siden 2005.

Figur 3.2. To påstander om innvandringens bidrag. Andel «passer helt» og «passer ganske godt». Split sample. 2006–2021, prosent.

Arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv: n = 948 (2006), 1157 (2008), 1331 (2009), 1380 (2010), 1400 (2012), 1275 (2013), 3008 (2017), 2915 (2019), 3361 (2021).

Innvandring er positivt for norsk økonomi: n = 948 (2006), 1157 (2008), 1331 (2009), 1380 (2010), 1400 (2012), 1277 (2013), 2991 (2017), 1020 (2019), 1115 (2021).

Arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi: n = 985 (2019), 1115 (2021).

Asylinnvandring er positivt for norsk økonomi: n = 913 (2019), 1106 (2021).

I figur 3.2 ser vi at nesten åtte av ti mener at arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv, mens nær halvparten mener at innvandring er positivt for norsk økonomi. Andelen som støttet disse påstandene, falt fra 2013 til 2017, men har siden økt igjen.

Men hva legger folk i påstanden om at «innvandring» er positivt for norsk økonomi? I de to siste undersøkelsene har vi delt utvalget tilfeldig i tre grupper, der én gruppe har fått spørsmål om «innvandring», en annen har fått spørsmål om «arbeidsinnvandring», mens den siste gruppen har fått spørsmål om «asylinnvandring». Figuren viser betydelige forskjeller i svarene etter hva man spør om. Syv av ti mener at arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi, mens tre av ti mener det samme om asylinnvandring. Det er med andre ord langt

flere i befolkningen som mener at arbeidsinnvandring bidrar positivt til norsk økonomi, enn som mener at innvandring generelt eller asylinnvandring spesielt gjør det.¹⁴

Trenden i andelen som i 2019 og 2021 mener arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi, følger i stor grad trenden i spørsmålet om «arbeidsinnvandring fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv». De to formuleringene tolkes antakelig relativt likt, og svarmønstrene korrelerer sterkt.¹⁵

Det positive synet på arbeidsinnvandring blir bekreftet også når vi knytter denne formen for innvandring til fremtidig behov for velferdsordninger i Norge. Når vi ber respondentene om å ta stilling til påstanden «Vi trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre gode velferdsgoder i fremtiden», mener syv av ti at dette passer helt eller ganske godt. Dette er en oppgang fra 2019 på seks prosentpoeng.

Igjen vil vi minne om at påstandene i denne delen så langt er positivt formulert. De kan gi inntrykk av at folk er mer positive til det økonomiske bidraget fra innvandringen enn det de faktisk er. Vi kommer til mer negativt formulerte påstander nedenfor.

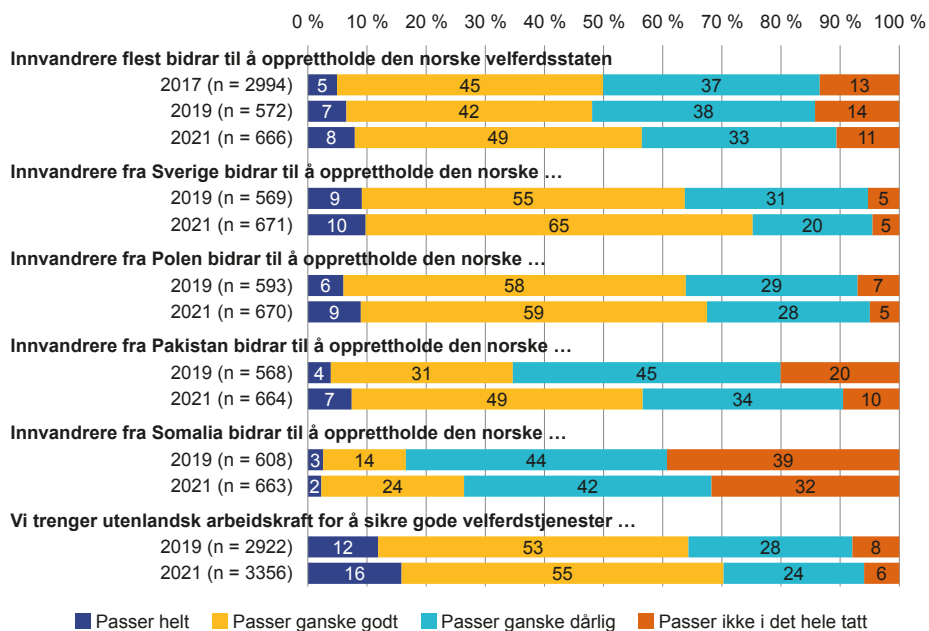
Innvandringens betydning for velferdsstaten

La oss først gå gjennom hvordan befolkningen ser på innvandringens betydning for velferdsstaten. Respondentene ble delt tilfeldig i fem like store grupper. Den første gruppen fikk et generelt spørsmål om «innvandrere flest» bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten, mens de fire andre gruppene fikk spørsmål om innvandrere fra enten Sverige, Polen, Somalia eller Pakistan bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten. I tillegg tok alle respondentene stilling til en påstand om at vi trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre gode velferdstjenester i fremtiden.

14 Vi bruker normalt ikke asylinnvandring som begrep. Asylsøkere søker asyl, beskyttelse, og utgjør en særkategori migranter. Det er brukt her for å passe inn i spørsmålslogikken.

15 Samvariasjonen (r) = 0,60.

Figur 3.3. Påstander om innvandreres betydning for velferdsstaten. 2017–2021, prosent.

Som vi ser i figur 3.3, mener litt over halvparten av befolkningen at innvandrere flest bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten. Men respondentene vurderer innvandrere med ulik landbakgrunn svært ulikt. Et klart flertall mener at innvandrere med svensk (75 prosent) og polsk landbakgrunn (68 prosent) bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten. Innvandrere med pakistansk bakgrunn (56 prosent) vurderes omtrent likt som «innvandrere flest», mens langt færre mener at innvandrere fra Somalia (26 prosent) bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten.

Samtidig ser vi en positiv trend i vurderingen av de ulike innvandrergruppene, og økningen er særlig tydelig for innvandrere fra Pakistan (fra 35 til 56 prosent), men også for somaliere (fra 17 til 26 prosent).

Til sist ser vi også at flere mener vi trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre gode velferdstjenester i fremtiden. 65 prosent støttet denne påstanden i 2019, 71 prosent i 2021.

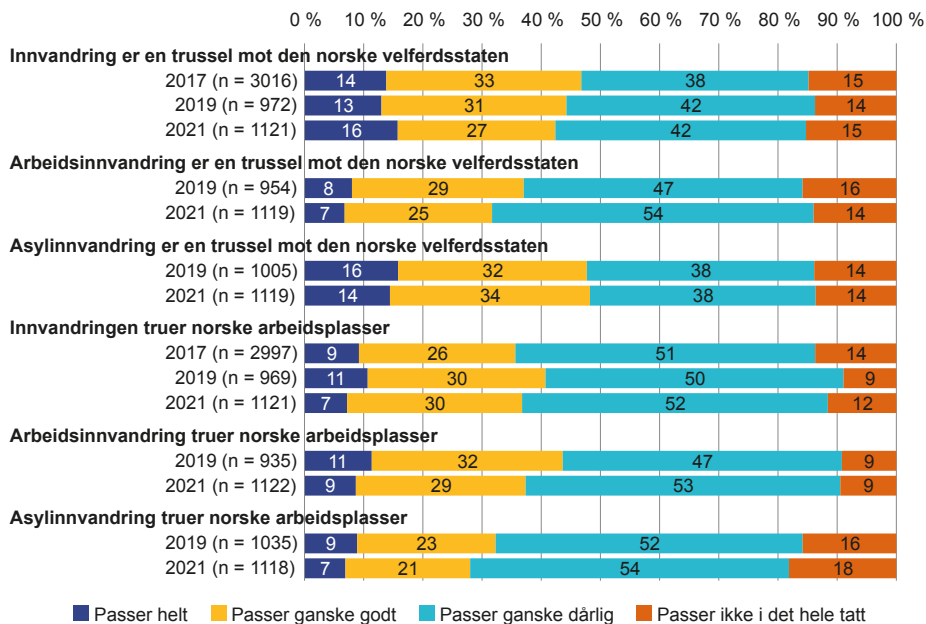
Alt i alt er disse endringene betydelige. Én mulig tolkning til at flere ser en positiv sammenheng mellom innvandring og velferdsstaten, er at det har vært mindre oppmerksomhet på innvandringens eventuelle negative økonomiske konsekvenser under pandemien. Som vi nevnte innledningsvis i rapporten, var

innvandring den viktigste saken for velgerne ved stortingsvalget i 2017 (Bergh et al., 2022). Et sentralt tema for innvandringsdebatten den gang var nettopp de økonomiske konsekvensene av innvandringen, blant annet i kjølvannet av en rapport fra SSB som viste at innvandring ville ha negativ effekt på offentlige finanser (Holmøy & Strøm, 2017). Etter at pandemien brøt ut i 2020, har den offentlige diskusjonen om arbeidsinnvandring blant annet handlet om hvor avhengig flere næringer i Norge er av arbeidsinnvandring.¹⁶ Det er naturlig å tenke at dette kan ha bidratt til at flere svarer at de tror arbeidsinnvandring bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten.

Innvandring som trussel mot arbeid og velferd

Påstandene ovenfor har alle en positiv formulering. I undersøkelsen har vi også stilt spørsmål om negative konsekvenser av innvandring for arbeidsliv og velferd. I figur 3.4 har vi illustrert to typer påstander: om innvandring er en trussel mot den norske velferdsstaten, og om innvandring truer norske arbeidsplasser. På begge påstandene ble respondentene delt tilfeldig i tre grupper, der én gruppe ble spurt om innvandring generelt, mens de to andre gruppene ble spurt om enten arbeidsinnvandring eller asylinnvandring.

Figur 3.4. Påstander om innvandring som trussel mot velferdsstaten og arbeidsplasser. 2017–2021, prosent.

¹⁶ Se for eksempel: <https://forskning.no/arbeid-innvandring-ntnu/pandemien-har-avslort-hvor-avhengige-vi-er-av-arbeidsinnvandrere/1759887>

Det er to trekk ved svarene i figur 3.4 som er verdt å merke seg. Det ene er at det er under halvparten av befolkningen som ser innvandring som en trussel mot den norske velferdsstaten og norske arbeidsplasser. Det andre er at det ser ut til å ha vært en svak nedgang i andelen som mener arbeidsinnvandring er en trussel mot velferdsstaten og arbeidsplasser.

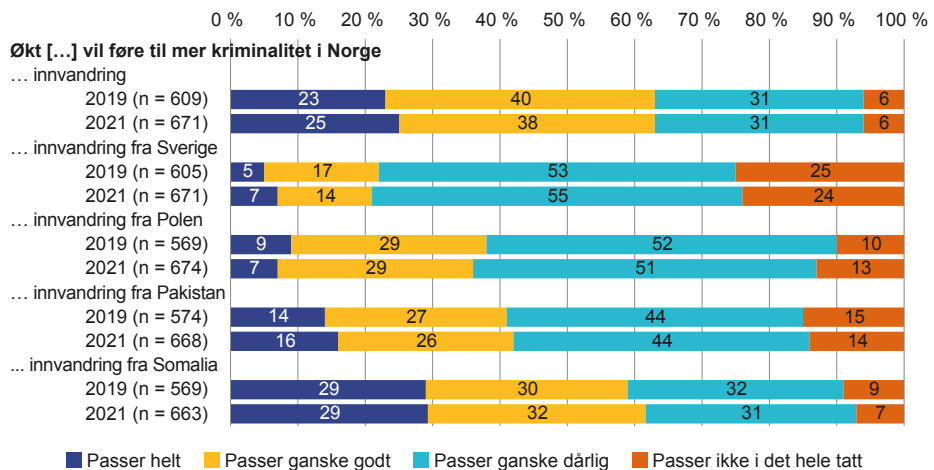
I sum ser det altså ut til at befolkningen har fått en mer positiv oppfatning av innvandrings konsekvenser for velferdsstaten og arbeidsmarkedet.

Innvandring og kriminalitet

I undersøkelsen stiller vi flere spørsmål om de potensielt mest negative sidene ved innvandring, for eksempel om respondentene mener at innvandring fører til mer kriminalitet eller øker faren for terroraksjoner i Norge.

Figur 3.5 viser svarfordelingen på spørsmål om økt innvandring fører til mer kriminalitet. Igjen ble respondentene delt tilfeldig i fem grupper, der den første gruppen fikk spørsmål om innvandring generelt, mens de fire andre gruppene fikk spørsmål om innvandring fra enten Sverige, Polen, Pakistan eller Somalia.

Figur 3.5. Påstander om innvandring og kriminalitet. «Økt [innvandring] innvandring fra [land] vil føre til mer kriminalitet i Norge.» Prosent.

Figuren viser at nær to av tre respondenter støttet den generelle påstanden om at økt innvandring fører til mer kriminalitet. Svarfordelingen er ganske lik blant dem som fikk spørsmål om innvandring fra Somalia, mens færre mener at innvandring fra de tre andre landene fører til mer kriminalitet. 42 prosent svarer at

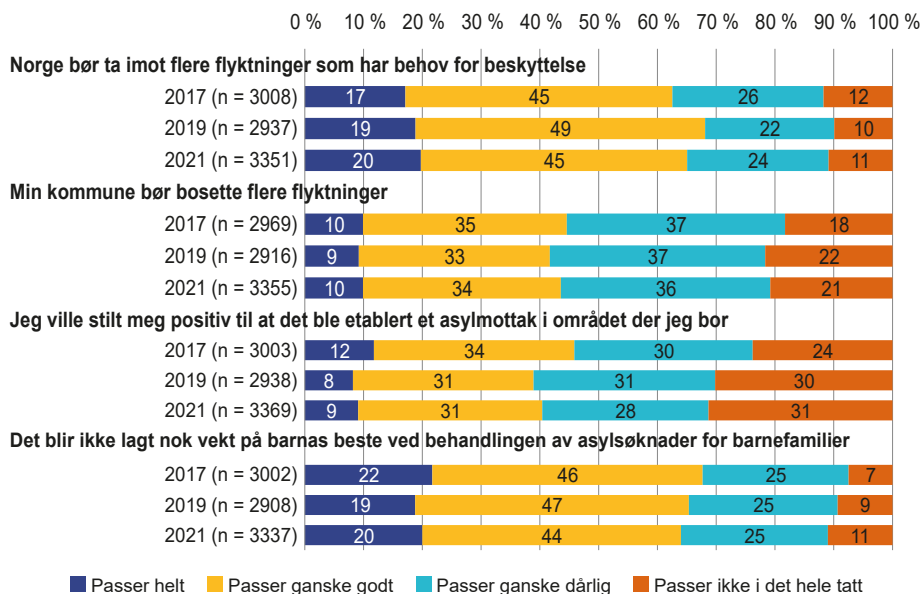
økt innvandring fra Pakistan fører til mer kriminalitet, mens de tilsvarende tallene for innvandring fra Polen og Sverige er henholdsvis 36 og 21 prosent. På disse spørsmålene er det kun små forskjeller mellom de to siste målingene. Det er verdt å merke seg at svarfordelingen er relativt lik når vi spør om økt innvandring vil føre til mer kriminalitet, og når vi spør om økt innvandring fra Somalia vil føre til mer kriminalitet. Det kan se ut til at når vi stiller det generelle spørsmålet om kriminalitet, så svarer folk ut fra en forståelse av innvandring lik den som har kommet fra Somalia. De tre andre gruppene vi spør om, er enten fra Europa (Sverige, Polen) eller har lengre botid (Pakistan).

Respondentene ble også spurt om de mener innvandring øker faren for terroraksjoner i Norge, og på dette spørsmålet var de delt omtrent på midten. 54 prosent støttet påstanden, mens 46 prosent ikke gjorde det. De fleste valgte imidlertid de «moderate» påstandene, enten at påstanden passet ganske godt (35 prosent) eller ganske dårlig (36 prosent).

Flyktninger og bosetting

Mottak og bosetting av flyktninger har en sentral plass i den norske humanitære innsatsen. I figur 3.6 ser vi hvordan befolkningen tar stilling til fire sentrale påstander på dette området.

Figur 3.6. Fire påstander om flyktninger og bosetting. 2017–2021, prosent.

Den første av påstandene i figuren, om Norge bør ta imot flere flyktninger med behov for beskyttelse, er mer positivt formulert enn spørsmålet som ble referert i forrige kapittel (om Norge bør ta imot flere eller færre flyktninger). Når vi legger til «som har behov for beskyttelse», kan det tolkes som at disse flyktningene har oppfylt bestemte beskyttelseskrav og dermed bør få opphold. Nær to av tre respondenter mener at påstanden passer helt eller ganske godt, noe som er ganske likt som i 2017 og 2019.

På spørsmål om man mener at ens egen kommune bør bosette flere flyktninger, er det også lite bevegelse fra et målepunkt til det neste. Over halvparten av befolkningen er uenig i at ens egen kommune bør bosette flere flyktninger. Som beskrevet tidligere i kapitlet har det vært en tydelig positiv tendens i befolkningens holdninger til flyktninger etter utbruddet av krigen i Ukraina, og det er naturlig å anta at dette også gjelder for spørsmålet om bosetting av flyktninger i egen kommune.

I svarene på om man ville stilt seg positiv til at det ble etablert et asylmottak i området der man bor (se figur 3.6), ser vi at andelen som er negativ til dette, er enda litt større enn andelen som var negativ til bosetting av flyktninger i egen kommune. Seks av ti ville vært negative til en slik etablering. Dette var altså grunnstemningen i befolkningen til bosetting av flyktninger før krigsutbruddet i Ukraina. Her kan man regne med at respondentene ser for seg mottak som vil ha til dels lengeboende asylsøkere som venter på avgjørelser og bosetting. De tenkte neppe på en situasjon lik den som oppsto våren 2022, der en rekke mottak ble opprettet for å huse ukrainske flyktninger som fikk rask saksbehandling og rask bosetting.

I figur 3.6 ser vi også at drøyt seks av ti mener påstanden «det blir ikke lagt nok vekt på barnas beste ved behandlingen av asylsøknader for barnefamilier» passer helt eller ganske godt. De siste årene har det kun vært små endringer i svarmønsteret knyttet til denne påstanden.

I dette kapitlet har vi sett at en større andel av befolkningen har positive holdninger til at Norge tar imot flyktninger og arbeidsinnvandrere, enn til mottak av asylsøkere og familieinnvandrere. Befolkningen ser også positivt på arbeidsinnvandreres bidrag til norsk økonomi og mener at denne innvandringen vil være viktig for å sikre fremtidige velferdstjenester. Dette gjenspeiles i holdninger til om innvandring utgjør en trussel for den norske velferdsstaten, der flere anser at ankomsten av asylsøkere utgjør en trussel, enn når vi spør om arbeidsinnvandrere. På spørsmål om økt innvandring vil føre til økt kriminalitet, så skiller befolkningen mellom ulike landgrupper. Vi så også at to av tre respon-

denter mener at Norge bør ta imot flere flyktninger som har behov for beskyttelse (stilt før krigen i Ukraina), samtidig som et mindretall (fire av ti) svarer at de ville stilt seg positive til at det kom et asylmottak i deres nærmiljø.

4 Holdninger til religion og religiøs praksis

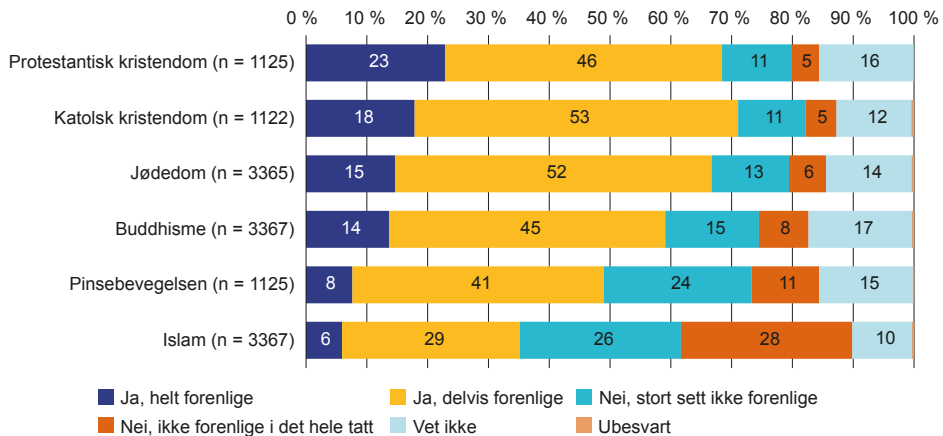
Hvilken rolle spiller religion for dannelsen av nye fellesskap mellom innvandrere og den øvrige befolkningen? Debatter om religion i tilknytning til innvandring har særlig handlet om islam, og tidligere runder av Integreringsbarometeret har vist at negative holdninger til innvandring henger tett sammen med et negativt syn på islam og muslimer (Brekke et al., 2020; Brekke & Mohn, 2018). I årets undersøkelse har vi tatt med flere spørsmål om religion og religiøse praksiser for å bedre forstå religionens rolle i holdninger til integrering.¹⁷

Først er det viktig å studere denne distansen fra det vi kaller «norske verdier».¹⁸ Hvor nære eller fjerne er verdigrunnlagene i ulike religioner fra det vi kaller «grunnleggende verdier i det norske samfunnet»? Respondentene fikk spørsmål om jødedom, buddhisme, islam og pinsebevegelsen. I tillegg delte vi utvalget tilfeldig i to, der den ene halvparten ble spurt om protestantisk kristendom, mens den andre halvparten ble spurt om katolsk kristendom.

17 Takk til Trond Bakkevig og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) som har kommet med innspill i etterkant av forrige Integreringsbarometer (2020), knyttet til holdninger til religion og religiøs praksis. Tanken er at praksis og antakelser om religiøs praksis kan skape avstand og skepsis.

18 Det er selvsagt ikke klart hvordan man skal forstå uttrykket «norske verdier». Likevel kan dette fungere i et spørsmål der uklarheten rundt dette er konstant, og at man så setter dette uttrykket opp mot ulike religioner. Man må også anta at uklarheten er relativt lik over tid, slik at tidsserier kan forsvares.

Figur 4.1. «Mener du at verdiene innenfor [protestantisk kristendom / katolsk kristendom/jødedom/buddhisme/pinsebevegelsen/islam] er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet?» 2021, prosent.

I figur 4.1 ser vi at en klar majoritet av befolkningen synes at både protestantisme og katolisisme er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet. Selv om det er noe flere som mener at protestantisk kristendom er helt forenlig med norske verdier, vurderer respondentene protestantisme og katolisisme som like forenlig når vi regner med dem som svarer «Ja, delvis forenlige». Mer enn halvparten av respondentene anser også jødedom og buddhisme som helt eller delvis forenlig med norske verdier. Det er et lite sprang ned til den frikirkelige pinsebevegelsen, der under halvparten av befolkningen synes at denne er forenlig med norske verdier. Enda færre, 35 prosent, mener at islam er helt eller delvis forenlig med grunnleggende verdier i det norske samfunnet.

På alle disse spørsmålene er det relativt mange som svarer at de ikke vet, noe som understreker at begrepet «norske verdier» er mangetydig og ikke et klart begrep.

Oppfatningen av de ulike religionene var ganske lik i 2019, men da spurte vi ikke om pinsebevegelsen, og vi presiserte heller ikke «protestantisk» foran kristendom. Da vi ikke presiserte «protestantisk», var det flere som mente at kristendom var forenlig med grunnleggende verdier i det norske samfunnet. 35 prosent svarte helt forenlig, mens 50 prosent svarte delvis forenlige.

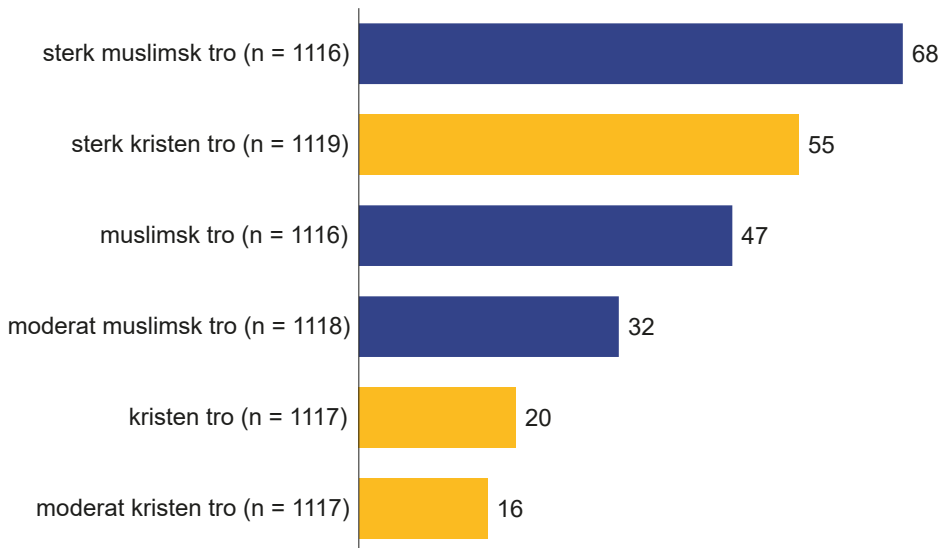
Befolkningen ser med andre ord på islam som den religionen som ligger lengst unna de norske verdiene. Samtidig kommer et nytt bilde til syne hvis man spør om skepsis til personer med ulikt forhold til troen.

Skepsis til personer med ulik religiøs tro

Hva er det ved religion og ved islam som utløser denne skepsisen? Et spørsmål som melder seg, er i hvilken grad skepsisen til muslimer handler om oppfatning av grad av religiøsitet og om generell skepsis til religiøse personer.

I figur 4.2 ser vi utfallet når vi spør om holdninger til personer som blir betegnet med ulike grader av tro. Vi delte utvalget inn i seks like store grupper der tre av gruppene ble spurt om sin skepsis til personer med henholdsvis muslimsk tro, moderat muslimsk tro eller sterk muslimsk tro. De tre andre fikk tilsvarende spørsmål om personer med (sterk/moderat) kristen tro. Det er uklart hva «sterk» og «moderat» tro innebærer; det er ikke definert i spørreskjemaet. Spørsmålet fanger således opp folks oppfatninger av, eller fordommer om, hva som ligger i disse begrepene.

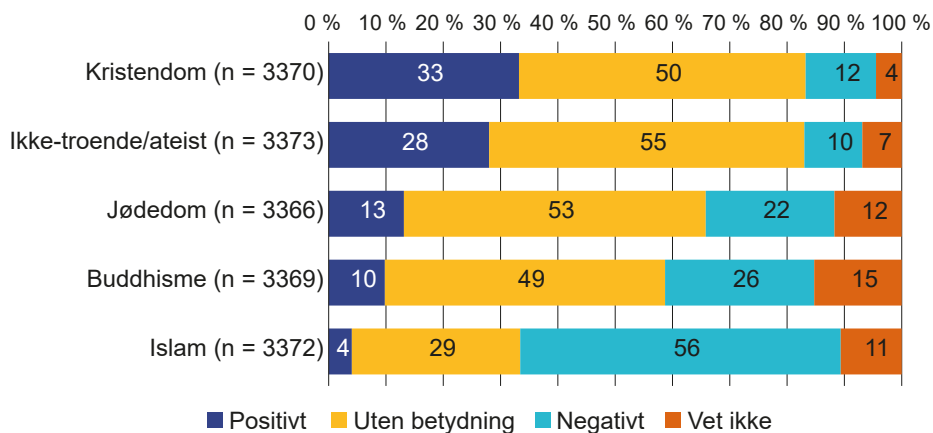
Figur 4.2. Påstander: «Jeg er skeptisk til personer med [moderat muslimsk / muslimsk / sterk muslimsk] tro» og «Jeg er skeptisk til personer med [moderat kristen / kristen / sterk kristen] tro». Andelen som svarer «Passer helt» eller «Passer ganske godt». 2021, prosent.

Figur 4.2 viser at to av tre respondenter er skeptiske til personer med sterk muslimsk tro. Over halvparten av befolkningen er skeptiske til personer med sterk kristen tro. Deretter følger personer med muslimsk tro og moderat muslimsk tro, før kristen og moderat kristen tro. Rangeringen er den samme som vi målte i 2019. Det var kun mindre endringer i andelene som var skeptiske til de ulike kategoriene.

Spørsmål om generelle oppfatninger av folk med ulik grad av religiøs tro forteller oss ikke hva disse oppfatningene baseres på. En etablert måte å få bedre innsikt i folks fordommer mot utgrupper på er å måle sosial avstand. Dette gjøres ved å spørre om hvordan folk vil reagere hvis de må forholde seg til ulike grupper i sitt dagligliv. I Integreringsbarometeret spør vi respondentene om de ville se på det som positivt, negativt eller uten betydning hvis de fikk svigerbarn med ulik religiøs bakgrunn.

Figur 4.3. «Hvis jeg hadde et barn som ønsket å gifte seg med en person med følgende religion, så ville jeg sett på dette som ...» 2021, prosent.

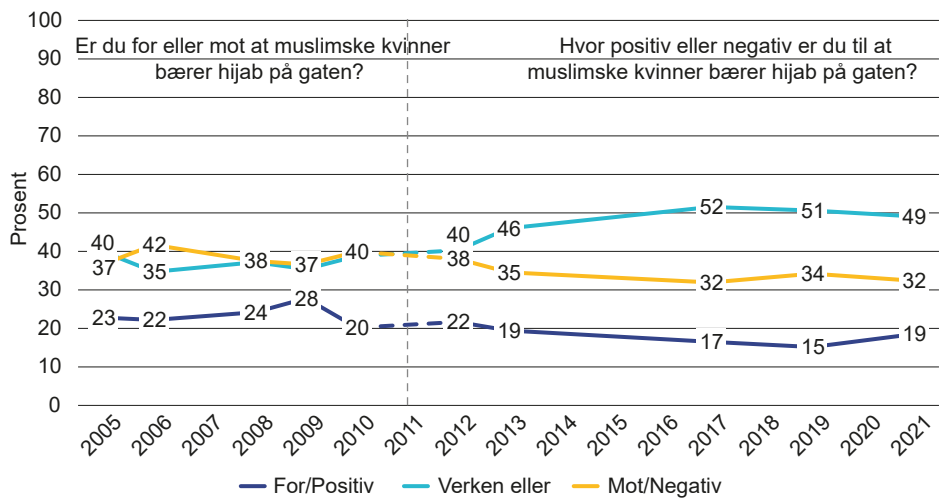
Igjen finner vi størst skepsis til alternativet med muslimsk tro (i figur 4.3). Flere enn halvparten av respondentene synes det ville være negativt hvis ens barn ville ønske å gifte seg med en med muslimsk bakgrunn. Andelen som mener dette, var nøyaktig like stor i 2019. Mindre enn halvparten så mange synes det er negativt hvis ens barn giftet seg med en med buddhistisk tro, og bare én av ti synes det er negativt hvis ens barn giftet seg med en kristen eller ikke-troende / ateist.

Holdninger til religion og religiøse personer henger sammen med holdninger til innvandring. Når vi analyserer sammenhengen mellom holdninger til ekteskap og indeksen som måler holdninger til innvandring, som vi presenterte til slutt i kapittel 2, finner vi at de mest innvandringskritiske respondentene er relativt sett langt mer positive til at ens barn gifter seg med en som er kristen, enn med en som er muslim.

Syn på religiøs praksis

Holdninger til religiøs praksis er sentralt for sameksistensen i et religiøst mangfoldig samfunn. For å få bedre kunnskap om befolkningens holdninger til religion og mangfold har vi stilt flere spørsmål om religiøs praksis i denne utgaven av Integreringsbarometeret. Men først ser vi på et spørsmål som har vært stilt siden 2005, men med en formuleringsendring i 2012, nemlig om holdninger til at muslimske kvinner bærer hijab på gaten (figur 4.4).

Figur 4.4. Hvor positiv eller negativ er du til at muslimske kvinner bærer hijab (hodeplagg som dekker håret, men ikke ansiktet)? 2021, prosent.

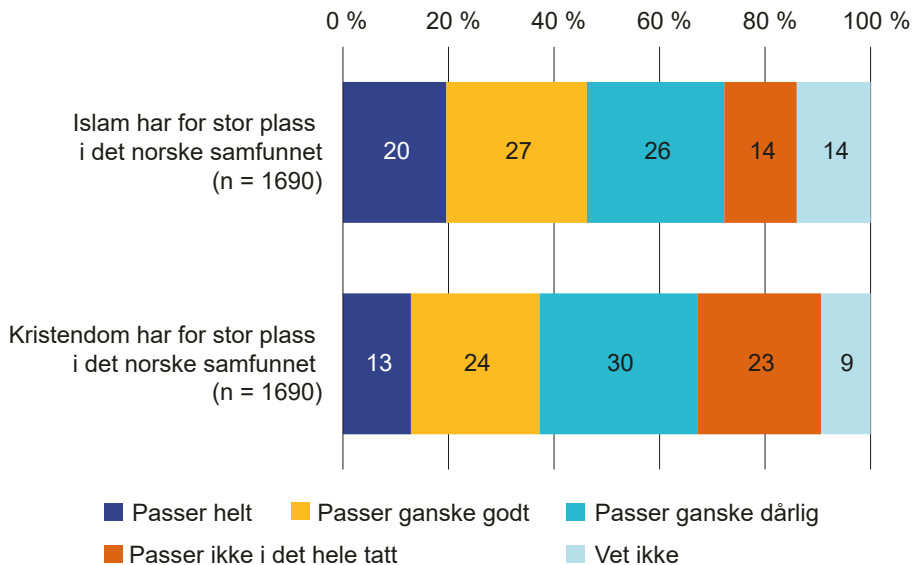

n = 1203 (2005), 948 (2006), 1157 (2008), 1331 (2009), 1380 (2010), 1400 (2012), 1286 (2013), 3022 (2017), 723 (2019), 3082 (2021).

Figur 4.4 viser at holdningene til bruk av hijab har vært ganske stabile over tid. Spørsmålsformuleringen ble endret mellom undersøkelsen i 2010 og 2012, men andelen som uttrykker tydelig positive svar, var ikke veldig annerledes i 2021 enn i 2012 – eller i 2005. Samtidig er det en tendens til at flere ikke har sterke oppfatninger om bruk av hijab, de svarer «verken eller». En tolkning av dette kan være at bruken av hijab har blitt normalisert, og at færre dermed har sterke meninger om det.

Et nytt – og relatert – spørsmål i årets undersøkelse er om folk synes religion tar for stor plass i samfunnet. Respondentene ble delt tilfeldig i to grupper, der halvparten fikk spørsmål om kristendom og den andre halvparten om islam. Figur 4.5 viser svarfordelingen.

Figur 4.5. To påstander om ulike religioners plass i det norske samfunnet. 2021, prosent.

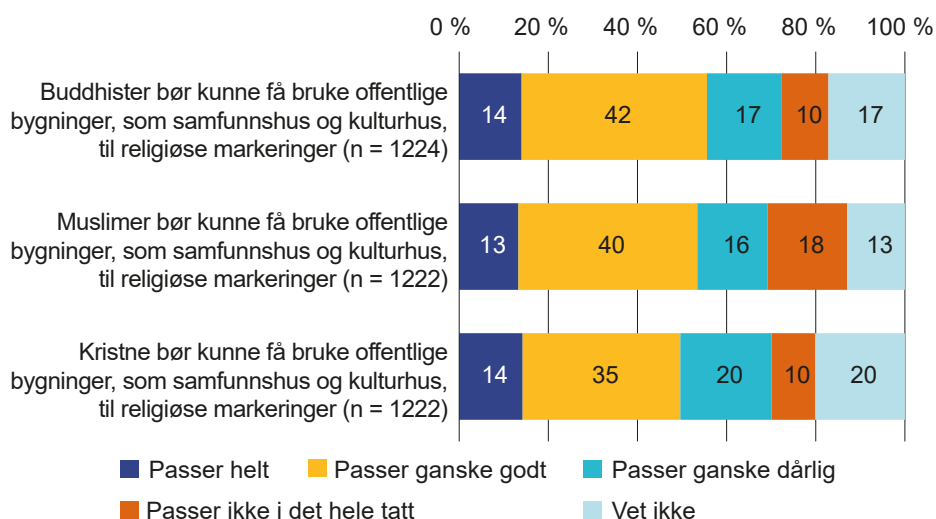
I figur 4.5 ser vi at nesten halvparten av respondentene mener at islam har for stor plass i det norske samfunnet, noe som er klart flere enn andelen som mener at kristendom har for stor plass (37 prosent). Samtidig ser vi at 40 prosent er uenig i at islam har for stor plass, og 53 prosent mener det samme om kristendommen, noe som viser at befolkningen er ganske delt i synet på disse spørsmålene.

Syn på islams plass i samfunnet henger nært sammen med holdninger til bruk av hijab på gaten. Blant dem som mener at islam har for stor plass i samfunnet («passer helt»), svarer 76 prosent at de er meget eller ganske negative til at muslimske kvinner bærer hijab på gaten. Det tilsvarende tallet blant dem som ikke mener islam har for stor plass («passer ikke i det hele tatt»), er 9 prosent. På samme måte er syn på religioners plass i det norske samfunnet også nært koblet til holdninger til innvandring mer generelt. Basert på indeksen vi beskrev ovenfor, finner vi at de mest innvandringskritiske respondentene i større grad mener at islam har for stor plass, og i mindre grad mener at kristendom har for liten plass i det norske samfunnet.

I litteraturen om politisk toleranse er det vanlig å måle befolkningens aksept for at ulike grupper skal ha like politiske rettigheter (Sniderman, Petersen, Slothuus & Stubager, 2014; Steen-Johnsen et al., 2016). Inspirert av denne litteraturen inkluderte vi et spørsmål om aksept for bruk av offentlige bygg til religiøse

markeringer. Det kan være prinsipielle grunner til å være imot bruk av offentlige bygg til religiøse markeringer, men spørsmålet gjør det mulig å sammenligne toleranse overfor ulike religiøse grupper. Respondentene ble delt tilfeldig i tre grupper og spurt om enten kristne, muslimer eller buddhister bør kunne få bruke offentlige bygninger, som samfunnshus og kulturhus, til religiøse markeringer.

Figur 4.6. Påstand: «Kristne/muslimer/buddhister bør kunne få bruke offentlige bygg, som samfunnshus og kulturhus, til religiøse markeringer.» 2021, prosent.

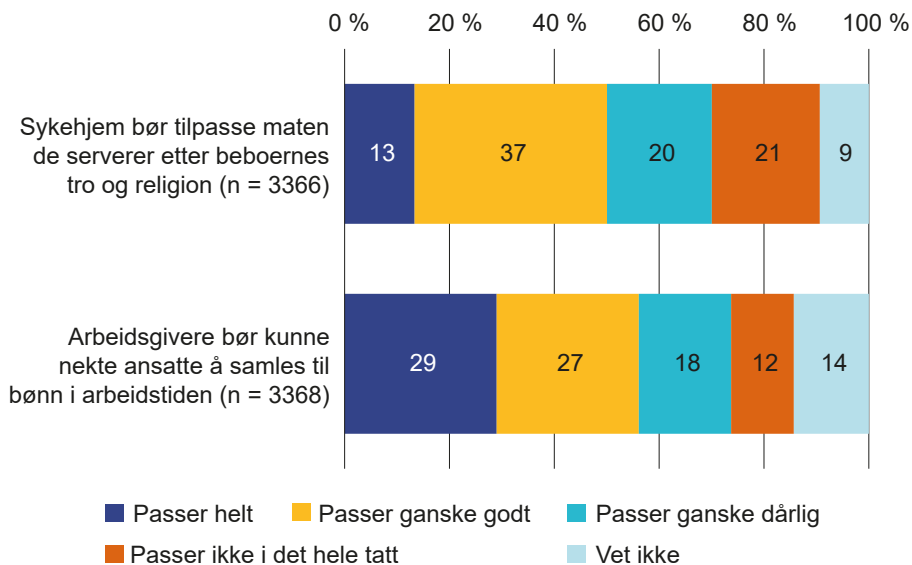

I figur 4.6 ser vi at respondentene i liten grad skiller mellom de ulike religiøse gruppene når det gjelder retten til å ha religiøse markeringer i offentlige bygg, som samfunnshus og kulturhus. Det er litt flere som mener at buddhistiske og muslimske grupper burde få slik tilgang, enn kristne grupper. Men siden mange svarer «vet ikke», er det ikke flere som avviste kristnes bruk av offentlige bygg til religiøse markeringer. Samlet sett tyder dette på at selv om det er større skepsis til islam enn til kristendom, og også selv om mange mener islam tar for mye plass, fremstår befolkningen som relativt prinsipielle i sin toleranse. Dette er i tråd med tidligere studier av den norske befolkningens aksept for at ulike grupper kan holde et åpent møte i et kommunalt bygg (Steen-Johnsen et al., 2016).

For å komme enda nærmere holdninger til religiøse praksiser har vi også spurt om konkrete eksempler på praktisering av religion, som har vært diskutert i offentligheten de siste årene. To av disse handler om tilpasning av mat på

sykehjem og muligheten for å be i arbeidstiden. Svarfordelingen på disse spørsmålene er illustrert i figur 4.7.

Figur 4.7. To påstander: «Sykehjem bør tilpasse maten de serverer, etter beboernes tro og religion» «Arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn i arbeidstiden». 2021, prosent.

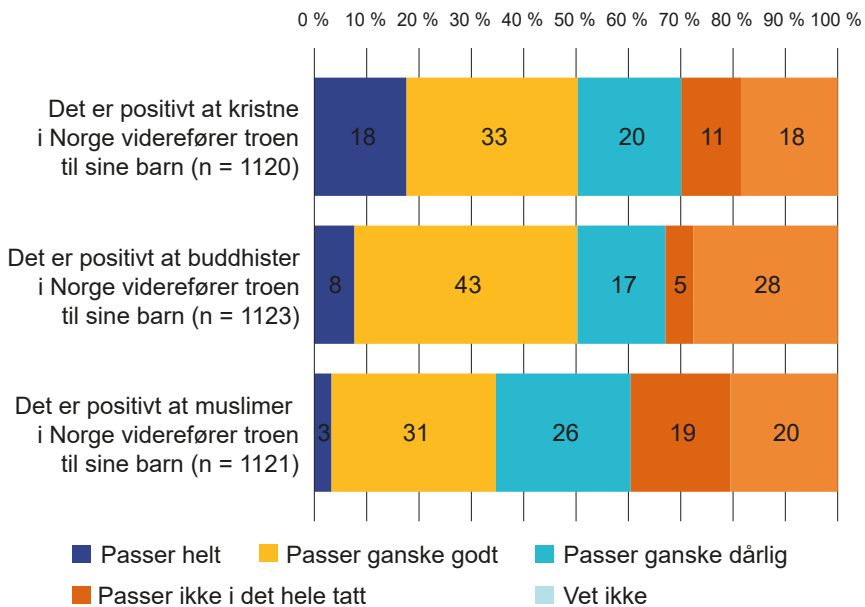
I figur 4.7 ser vi at 50 prosent av respondentene var enige i at sykehjem bør tilpasse maten til beboernes tro, mens 41 prosent ikke støttet påstanden. Samtidig er det også stor støtte til at arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn i arbeidstiden. 56 prosent av respondentene mente at denne påstanden passet helt (29 prosent) eller ganske godt (27 prosent). Hvorvidt dette innebærer en generell skepsis til bønn i arbeidstiden, eller at respondentene mener at religiøs praksis bør holdes utenfor arbeidslivet, og at arbeidsgivere bør kunne styre tiden til de ansatte i arbeidstiden, kan vi ikke vite sikkert.

Det vi likevel kan si, er at mange respondenter sannsynligvis tenker på religiøse minoriteter når de svarer på disse spørsmålene. Undersøkelsen viser en nær sammenheng mellom syn på arbeidsgiveres rett til å nekte ansatte å samles til bønn og holdninger til bruk av hijab på gaten, og også til holdninger til innvandring mer generelt. Blant dem som i størst grad mener at arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn («passer helt»), svarer 61 prosent at de er meget eller ganske negative til at muslimske kvinner bærer hijab på gaten. Det tilsvarende tallet blant dem som ikke mener at arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn («passer ikke i det hele tatt»), er 12 prosent. På samme måte

mener de mest innvandringskritiske respondentene i mindre grad at sykehjem bør tilpasse maten de serverer, og de støtter i større grad at arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn i arbeidstiden. Dette antyder at en stor andel av respondentene som støtter påstanden om at arbeidsgivere kan nekte folk å samles til bønn, gjør det av en generell skepsis til muslimske praksiser.

Et annet mål på toleranse for religiøs praksis er hvorvidt man synes det er positivt at religion videreføres i familien. Respondentene ble delt tilfeldig i tre like store grupper og spurt om de synes det er positivt at kristne, muslimer eller buddhister viderefører troen til sine barn.

Figur 4.8. Påstand: «Det er positivt at kristne/muslimer/buddhister viderefører troen til sine barn.» 2021, prosent.

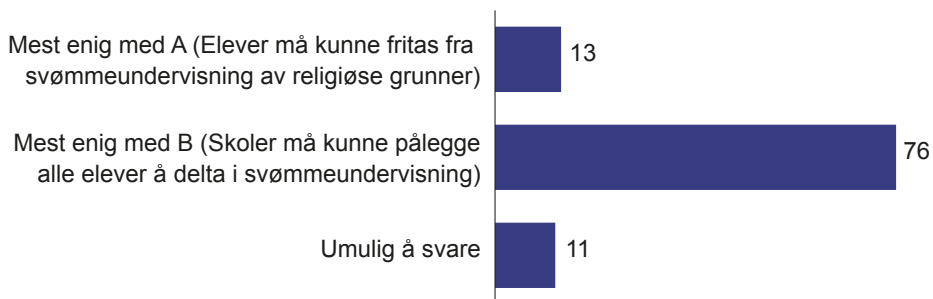
I figur 4.8 ser vi at det samlet sett er like mange som synes det er positivt at kristne og buddhister viderefører sin tro til sine barn (51 prosent), men det er flere som støtter påstanden helt blant dem som fikk spørsmål om kristne. Samtidig er det en svært stor andel som svarer «vet ikke», spesielt blant dem som fikk spørsmål om buddhister, og implikasjonen er derfor at det er færre som er skeptiske til at buddhister viderefører sin tro (22 prosent) enn at kristne gjør det (31 prosent). Langt færre synes det er positivt at muslimer viderefører troen til sine barn (34 prosent). 45 prosent synes det er negativt. Igjen ser vi en sterk sammenheng mellom svaret på dette spørsmålet og holdninger til kvinners bruk av hijab. Blant dem som synes det er positivt at muslimer i Norge viderefører

troen til sine barn («passer helt»), svarer 71 prosent at de er positive til at muslimske kvinner bærer hijab på gaten. Blant dem som synes det er negativt at muslimer i Norge viderefører troen til sine barn («passer ikke i det hele tatt»), er bare to prosent positive til bruk av hijab.

Et siste mål på holdninger til religiøs praksis som vi inkluderte i undersøkelsen, var synet på svømmeundervisning i skolen. Unntak fra slik undervisning har vært en sak på flere skoler de siste årene, og saken får jevnlig omtale i media.

For å måle befolkningens syn på unntak fra svømmeundervisning av religiøse grunner stilte vi dem overfor påstander fra to personer og ba dem velge den de var mest enige med. Den ene (A) sier: «Elever må kunne fritas fra svømmeundervisning av religiøse grunner.» Den andre (B) sier: «Skoler må kunne pålegge alle elever å delta i svømmeundervisning.» Man kunne svare «Mest enig med A», «Mest enig med B» eller «Umulig å svare». I figur 4.9 ser vi svarfordelingen på spørsmålet.

Figur 4.9. Tenk deg to personer som ytrer hver sin påstand. Hvem av de to er du mest enig med? A sier: «Elever må kunne fritas fra svømmeundervisning av religiøse grunner.» B sier: «Skoler må kunne pålegge alle elever å delta i svømmeundervisning.» 2021, prosent. N = 3369.

Figuren viser at et overveldende flertall, 76 prosent, er mest enig med person B, som mener at skolene må kunne pålegge alle elever å være med i svømmeundervisningen. Bare 13 prosent er mest enig med A, altså at elevene må kunne fritas av religiøse grunner, mens 11 prosent synes det er umulig å svare. Selv om vi tidligere har sett at den religiøse toleransen er relativt vidtgående (bruke offentlige bygninger til religiøse markeringer), ser vi altså her at denne toleransen utfordres i møte med oppfatninger om skolens styringsrett – som trolig står sterkt i Norge hvor fellesskolen har en så sentral plass.

I dette kapitlet har vi blant annet sett at befolkningen mener at det er ulik avstand mellom verdiene i forskjellige religioner og grunnleggende norske verdier. Mens drøyt to av tre mener at verdier i kristendommen (protestantisk og katolsk) er forenlige med norske verdier, svarer drøyt én av tre det samme om verdier i islam. Den samme distansen finner vi igjen i synet på et mulig svigerbarns religiøse bakgrunn. Vi så også at fem av ti stiller seg nøytrale til bruk av hijab på gaten. Av de gjenværende er det noen flere (tre av ti) som er negative til slik bruk, enn som er positive (to av ti). Videre har vi også sett at en stor andel av befolkningen mener at religiøse grupper bør få benytte offentlige bygninger til markeringer, og at en påstand om at elever skal kunne fritas fra svømmeundervisning av religiøse grunner, får lite støtte.

5 Hva skal til for å være integrert?

Hva mener folk skal til for å kunne regnes som integrert i samfunnet? Kunnskap om hva befolkningen mener om integrering og årsakene til at denne lykkes eller ikke lykkes, kan gi en pekepinn om hvor integreringsarbeidet bør styrkes, og hvordan kommunikasjonen rundt integrering, inkludering og mangfold kan forbedres.

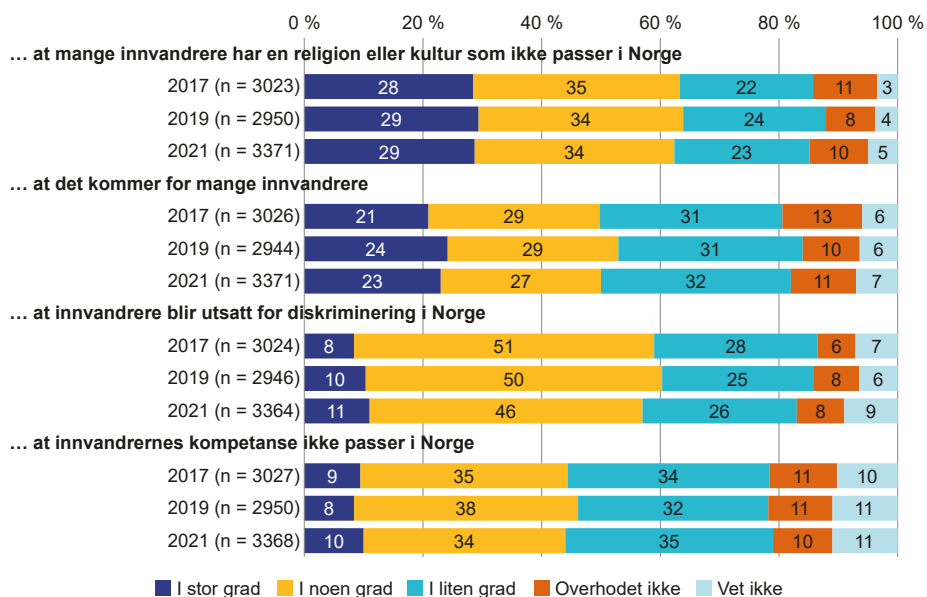
I dette kapitlet ser vi først på hva folk mener er årsakene til manglende integrering. En årsak som nevnes, er diskriminering, og dette fenomenet ser vi nærmere på. Deretter ser vi på spørsmål om hva myndighetene kan gjøre for å bedre integreringen. Vi ser videre på resultatene fra et surveyeksperiment der målet er å fange opp hva befolkningen mener at skal til for å oppfattes som integrert, og vi gjør et dypdykk i hvordan befolkningen ser på integrering og mangfold på lang sikt. Kapitlet avsluttes med et fotoeksperiment, der vi studerer hvordan hudfargen til en fagperson kan påvirke tilliten til denne personen.

Årsaker til problemer med integrering

I kapittel 2 viste vi at det kun er én av fem i befolkningen som mener at integreringen går bra. Men hva mener folk at er årsakene til denne situasjonen?

I tidligere undersøkelser har vi sett at deltakelse på arbeidsmarkedet og språkkunnskaper har blitt trukket frem som sentrale faktorer når folk vurderer hvor godt integrert innvandrere er. Figur 5.1 viser hvilke faktorer befolkningen peker på når de blir spurt om hva som fører til *problemer* med integrering. Skyldes det kultur og religion, for omfattende innvandring, at innvandrere diskrimineres, eller at de ikke har kompetanse som passer i Norge?

Figur 5.1. Problemer med integrering skyldes ... Fire påstander. 2017–2019, prosent.

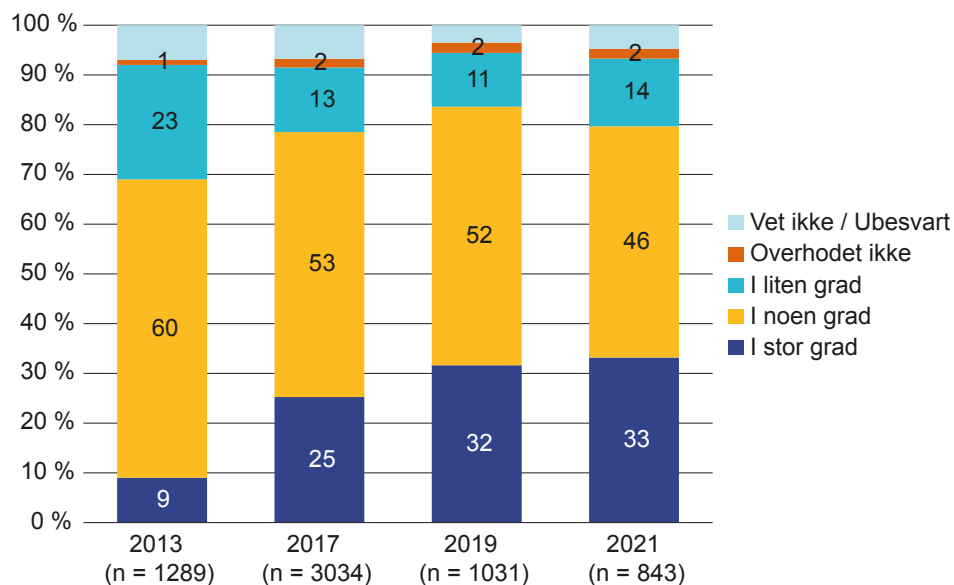
Figur 5.1 viser at en relativt stor andel av befolkningen peker på alle disse forholdene i noen eller i stor grad. Av de fire påstandene er det flest som svarer at problemer med integrering skyldes at mange innvandrere har en religion eller kultur som ikke passer inn i Norge. Nær to av tre sier at påstanden om dette passer i stor eller i noen grad. Seks av ti mener at utfordringene i noen eller i stor grad skyldes at det kommer for mange innvandrere til Norge. Over halvparten av respondentene mener også at diskriminering av innvandrere er en del av årsaken til problemer med integrering av innvandrere, men det er få som svarer at dette gjelder i stor grad. I stedet svarer 46 prosent at problemer med integrering *i noen grad* skyldes diskriminering av innvandrere. Til slutt ser vi at litt under halvparten av respondentene mener problemer med integrering i stor eller i noen grad skyldes at innvandrernes kompetanse ikke passer i Norge. Én av tre svarer at dette stemmer noen grad, men like mange svarer at det *i liten grad* stemmer.

Svarmønstrene på disse spørsmålene er svært stabile over tid. Befolkningen vurderte årsaker til problemer med integrering ganske likt i 2017 og 2019. I neste avsnitt ser vi nærmere på et av de mulige problemene, nemlig diskriminering.

Diskriminering

Over de siste ti årene har det blitt en vanligere oppfatning i befolkningen at innvandrere diskrimineres.¹⁹ Dette har vi målt på ulike måter. Et nøkkelspørsmål er en overordnet påstand om at «diskriminering av innvandrere forekommer» (figur 5.2). Mens én av ti i 2013 svarte at diskriminering forekommer i stor grad, svarte tre av ti dette i 2021. Motsatt har andelen som mener at diskriminering forekommer i liten grad eller overhodet ikke, falt fra 24 prosent i 2013 til 16 prosent i 2021. Totalt viser undersøkelsen i 2021 at rundt åtte av ti mener at diskriminering forekommer i stor eller i noen grad.

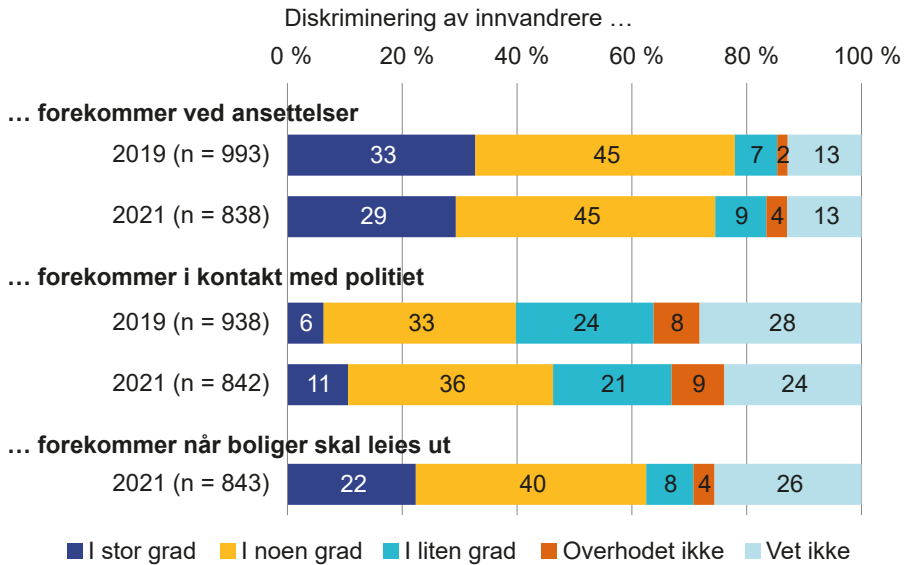
Figur 5.2. Påstand: «Diskriminering av innvandrere forekommer.» Prosent.

Diskriminering foregår på konkrete arenaer, og vi vet ikke hva respondentene tenker på når de svarer på et generelt spørsmål om diskriminering av innvandrere. Derfor har vi de siste årene også spurt om *hvor* folk mener at diskriminering forekommer. Utvalget har blitt delt tilfeldig i tre/fire grupper, der en gruppe har fått det generelle spørsmålet, mens de andre gruppene har fått spørsmål om diskriminering på konkrete arenaer. Figur 5.3 viser andelen som mener at diskriminering forekommer ved ansettelser, i kontakt med politiet og når boliger skal leies ut.

¹⁹ I IMDIs målinger før 2013 ble spørsmålet om diskriminering stilt med andre svaralternativer («passer helt» – «passer ikke i det hele tatt»). I disse tidlige målingene fant man varierende andeler som mente at diskriminering forekommer, og ingen entydig trend. På grunn av ulike skalaer kan vi ikke sammenligne disse svarene med de siste fire målingene.

Figur 5.3. Påstander: Diskriminering av innvandrere forekommer ... «ved ansettelses», «i kontakt med politiet» og «ved utleie av bolig». Prosent.

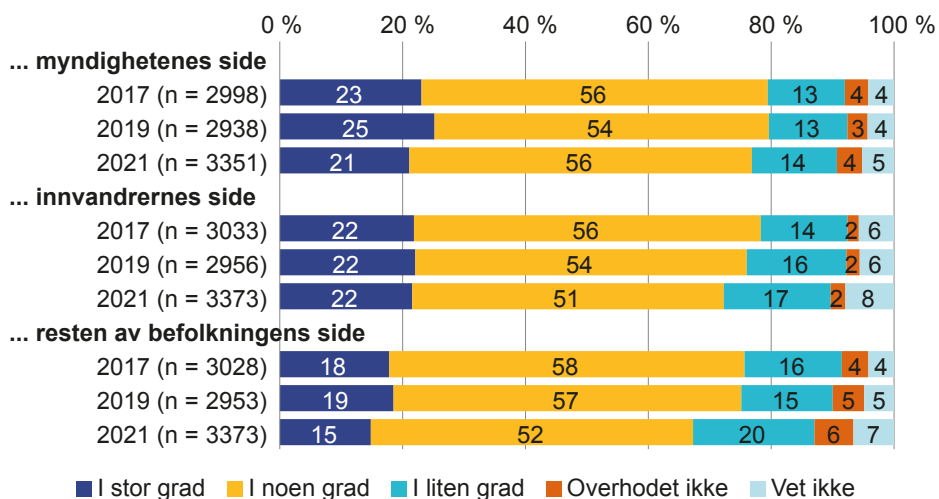

I figur 5.3 ser vi at det er flest som mener at diskriminering forekommer ved ansettelses. Nær åtte av ti mener dette, og her ser vi at svarfordelingen ligner den som vi fant i det overordnede spørsmålet. Det kan være en indikasjon på at mange av dem som fikk det generelle spørsmålet om diskriminering, tenker på arbeidsmarkedet når de svarer. Dette inntrykket forsterkes også av at blant dem som fikk spørsmål om diskriminering i kontakt med politiet og når boliger skal leies ut, svarte om lag én av fire «vet ikke» – de har med andre ord ingen sterk oppfatning om diskriminering på disse arenaene. Blant dem som hadde en oppfatning, ser vi imidlertid at flertallet mener at diskriminering forekommer i noen eller stor grad. Seks av ti mener at diskriminering av innvandrere forekommer på utleiemarkedet, mens bare én av ti mener at det i liten grad eller overhodet ikke forekommer. Det er noe færre som mener det forekommer diskriminering i kontakt med politiet, men nesten halvparten av respondentene svarer at de tror det forekommer i noen eller i stor grad. 30 prosent mener det forekommer i liten grad eller overhodet ikke. Her ser vi også en økning siden målingen i 2019, fra 39 til 47 prosent som mener at diskriminering i kontakt med politiet forekommer i noen eller i stor grad.

Hvem har ansvaret for utfordringer ved integreringen?

I de siste tre rundene med Integreringsbarometeret har vi spurt om hvem befolkningen mener ikke gjør nok for å sikre bedre integrering: myndighetene, innvandrerne selv eller den øvrige befolkningen (figur 5.4).

Figur 5.4. Problemer med integreringen skyldes manglende innsats fra ... Prosent.

Figuren viser at det store flertallet mener at problemer med integreringen i stor eller i noen grad skyldes manglende innsats fra *både* myndighetene (77 prosent), innvandrerne selv (73 prosent) og resten av befolkningen (67 prosent). Sammenlignet med tidligere undersøkelser er det færre som mener at problemer med integreringen skyldes manglende innsats fra resten av befolkningen (ni prosentpoeng færre svarer i noen eller i stor grad). Ulike grupper i befolkningen peker i varierende grad på ulike årsaker. Menn og personer uten høyere utdanning mener i større grad enn kvinner og personer med høyere utdanning at det er manglende innsats fra innvandrerne som er problemet. Motsatt er det i større grad kvinner og personer med høy utdanning som mener at myndighetene og resten av befolkningen ikke gjør nok.

Det er også tydelige politiske forskjeller, og særlig når det gjelder avveiningen mellom at ansvaret ligger på innvandrerne selv eller resten av befolkningen. De som stemmer Frp eller Demokratene, mener i klart størst grad at problemer med integreringen skyldes manglende innsats fra innvandrernes side, og at det ikke er resten av befolkningens ansvar. På motsatt side finner vi velgerne til Rødt, SV og MDG, som i størst grad mener at ansvaret hviler på resten av befolkningen.

Et problem med det foregående spørsmålet er at respondentene ikke er nødt til å ta stilling til hva som er viktigst, og da er det enkelt å mene at «alle» har et ansvar for bedre integrering. For å få et bedre inntrykk av hva befolkningen mener bør gjøres for å sikre bedre integrering, ba vi respondentene velge de to viktigste fra en liste med seks ulike tiltak.

I figur 5.5 ser vi utfallet av denne prioriteringslisten. Vi ser at klart flest velger «økt krav til arbeidsdeltakelse blant innvandrere» og å «styrke tilbudet om gratis språkopplæring». Om lag halvparten av respondentene krysset av for minst én av disse. De to alternativene peker på arbeid og språk som de to viktigste områdene der myndighetene kan sette inn tiltak.

Figur 5.5. Av de følgende, hva mener du er de to viktigste tiltakene norske myndigheter bør gjøre for å sikre bedre integrering? n = 3376. Prosent.

Tre andre tiltak får om lag 20 prosents «oppslutning»: å bosette innvandrere på steder der det bør få med innvandrerbakgrunn fra før, å ta imot betydelig færre innvandrere og å redusere støtten til religiøse organisasjoner. 14 prosent mener at det å tilby innvandrere gratis barnehage vil være et av de to viktigste tiltakene for å sikre bedre integrering. Et interessant funn i figur 5.5 er dermed at når respondentene blir tvunget til å ta stilling, og arbeid og språk er to av alternativene, så fremstår andre faktorer som mindre viktige. Mens vi tidligere i kapitlet så at halvparten av respondentene mener problemer med integrering skyldes at det kommer for mange innvandrere, er det altså bare én av fem som fremhever dette som ett av de to viktigste tiltakene.

Samtidig er det igjen viktig å bemerke at ulike grupper vektlegger tiltakene ulikt. For eksempel mener menn og velgerne til Frp og Demokratene i større grad enn andre at det å ta imot betydelig færre innvandrere og å redusere støtten til religiøse organisasjoner er de to viktigste tiltakene for å bedre integreringen. Kvinner og velgerne til SV, Rødt, MDG og Venstre mener i større grad at norske myndigheter burde styrke tilbudet om gratis språkopplæring og tilby innvandrere gratis barnehage.

Hva skal til for å regnes som integrert? Et eksperiment

I det første eksperimentet som skal presenteres, lot vi respondentene lese en beskrivelse av en hypotetisk familie, for deretter å vurdere hvor godt eller dårlig denne familien er integrert i det norske samfunnet, og om Norge burde ta imot flere eller færre slike familier. Fire av tekstelementene (stimuliene) i historien varierte imidlertid tilfeldig (et såkalt faktorielt design), slik at familien ble presentert på en rekke ulike måter. Familien ble beskrevet som følger [i parentes ser vi stimuliene som varierte tilfeldig]:

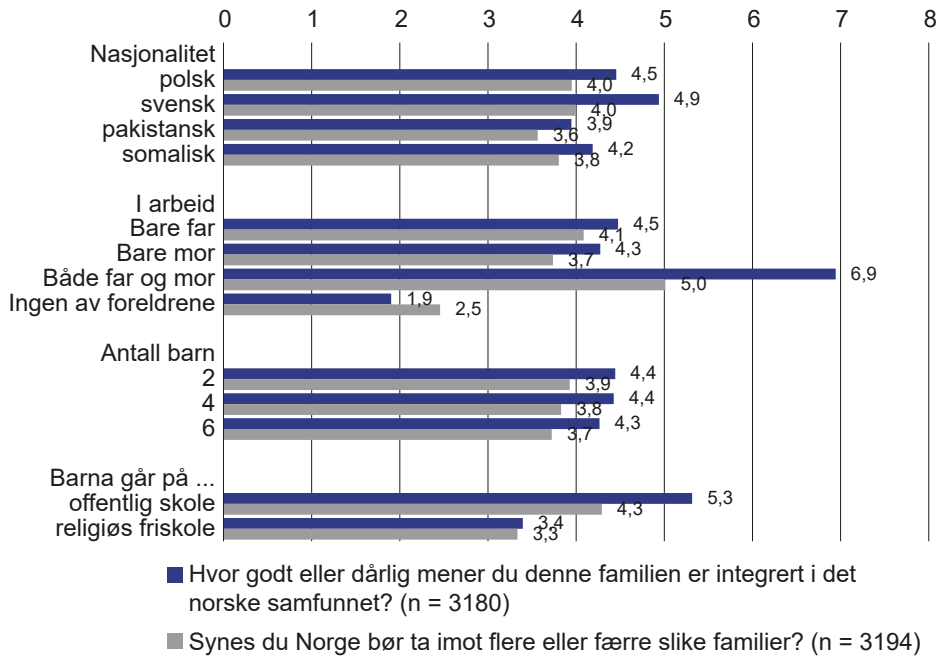
En [polsk/svensk/pakistansk/somalisk] familie har innvandret hit til landet. [Bare far / Bare mor/ Både far og mor / Ingen av foreldrene] arbeider og betaler skatt. Familien har [2/4/6] barn, og alle går på [offentlig skole / religiøs friskole].

Vi ser at kjennetegnene som ble presentert i ulike kombinasjoner var: familiens landbakgrunn, foreldrenes arbeidsmarkedsdeltakelse, hvor mange barn de har, og hva slags skole barna går på. Etter at respondenten hadde lest en variant av denne beskrivelsen, ble altså vedkommende bedt om å vurdere hvor godt eller dårlig familien er integrert i det norske samfunnet, og om Norge bør ta imot flere eller færre slike familier.²⁰

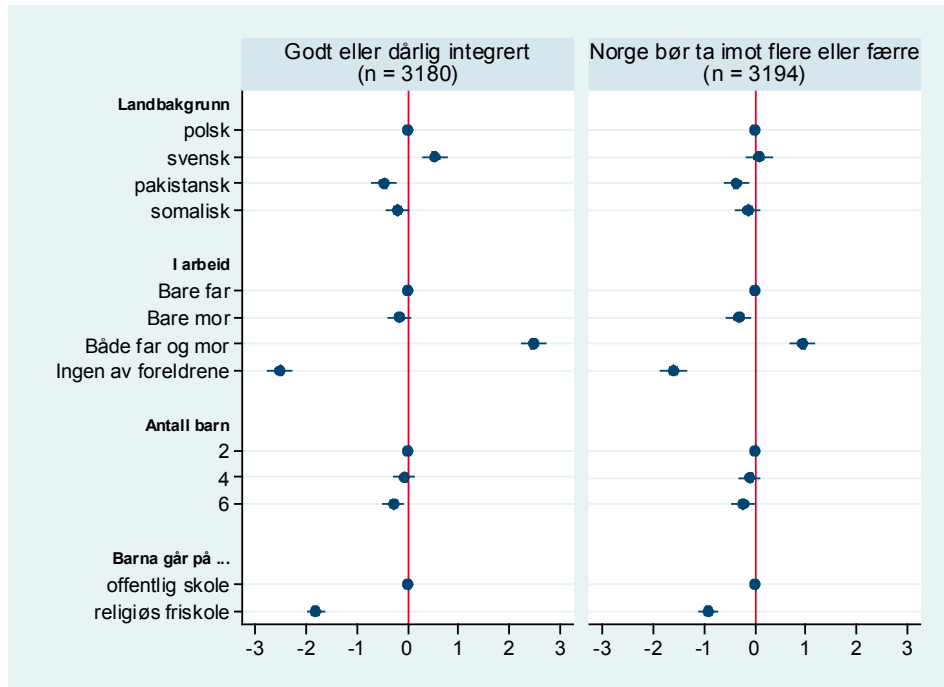
Figur 5.6 viser gjennomsnittsskåren for hver enkelt faktor, mens figur 5.7 viser den relative effekten av hver enkelt faktor når de ses i sammenheng. Plottene i den siste figuren er regresjonskoeffisienter fra en regresjonsmodell der alle egenskapene er inkludert samtidig. De horisontale strekene viser 95 prosent konfidensintervall.

²⁰ Begge spørsmålene ble besvart på en skala fra 0 (ikke godt integrert i det hele tatt / betydelig færre) til 10 (svært godt integrert / betydelig flere). Respondenter som svarte «Vet ikke», er utelatt fra analysen.

Figur 5.6. Surveyeksperiment. Beskrivelse av familie med varierende egenskaper, fulgt av to spørsmål. Gjennomsnittsskår for enkeltfaktorer.

Figur 5.7. Surveyeksperiment. Beskrivelse av familie med varierende egenskaper, fulgt av to spørsmål. Plott fra multivariat regresjonsanalyse.

I figur 5.6 og 5.7 ser vi at arbeidstilknytning og hva slags skole barna går på, er de faktorene som gir størst utslag, spesielt på spørsmålet om familien vurderes som integrert. Dersom både far og mor arbeider og barna går på offentlig skole, vurderes en familie som bedre integrert enn dersom ingen eller bare en av foreldrene jobber, eller dersom barna går på religiøs friskole. At folk vektlegger arbeidsmarkedstilknytning i så stor grad, er i tråd med et lignende eksperiment i Integreringsbarometeret 2019, der vi fant at dette sammen med språkkunnskaper var de to viktigste faktorene for folks vurderinger (den gang ble ikke skoletype vurdert, se Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020).

I figur 5.7 ser vi videre at landbakgrunn har betydning, men først og fremst for spørsmålet om hvor godt integrert familien vurderes å være. Svenske familier, etterfulgt av polske, oppfattes som best integrert, mens somaliske og pakistanske familier oppfattes som dårligere integrert. Eksperimentet har imidlertid liten effekt på respondentenes vurdering av hvorvidt Norge bør ta imot flere eller færre slike familier. Dette bryter med funn fra Integreringsbarometeret 2019, som viste tydeligere variasjoner knyttet til landbakgrunn (Brekke et al., 2020). En mulig forklaring kan være at de andre stimuliene i eksperimentet er såpass

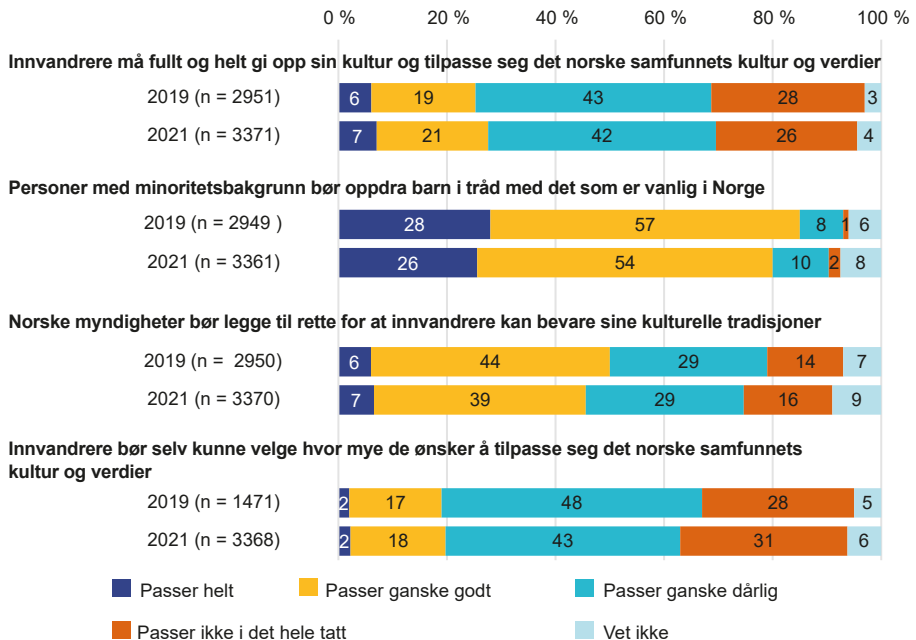
sterke at landbakgrunn blir mindre viktig. Til sist ser vi at det har liten betydning for folks vurderinger om familien har 2, 4 eller 6 barn.

Hva ønsker folket – hvem skal tilpasse seg hvem?

Det politiske Norge har lenge sett på integrering som løsningsmodell i innvandringspolitikken, i alle fall de siste 40 årene (Brochmann & Kjeldstadli 2014; NOU 2011: 7): Innvandrere skal tilpasse seg, mens vertssamfunnet skal legge til rette for og støtte opp om denne tilpasningen. Det skal med andre ord være en toveis prosess (Sobolewska, Galandini & Lessard-Phillips 2017; Brekke & Mohn 2018, Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020). I de siste tre rundene med Integreringsbarometeret har vi stilt spørsmål om ulike former for tilpasning mellom majoritetsbefolkningen og personer med innvandrerbakgrunn.

I figur 5.8. ser vi fire slike påstander. Disse blir senere brukt i en «tilpasningsindeks» som fremstiller spennet mellom assimilering (minoriteten skal tilpasse seg majoriteten) og åpen flerkultur (minoriteten står fritt til å velge tilpasning).

Figur 5.8. Fire påstander om tilpasning mellom majoritetsbefolkningen og personer med minoritetsbakgrunn. Prosent.

Figur 5.8 viser at det er klart størst oppslutning om påstanden om at «personer med minoritetsbakgrunn bør oppdra barn i tråd med det som er vanlig i Norge»

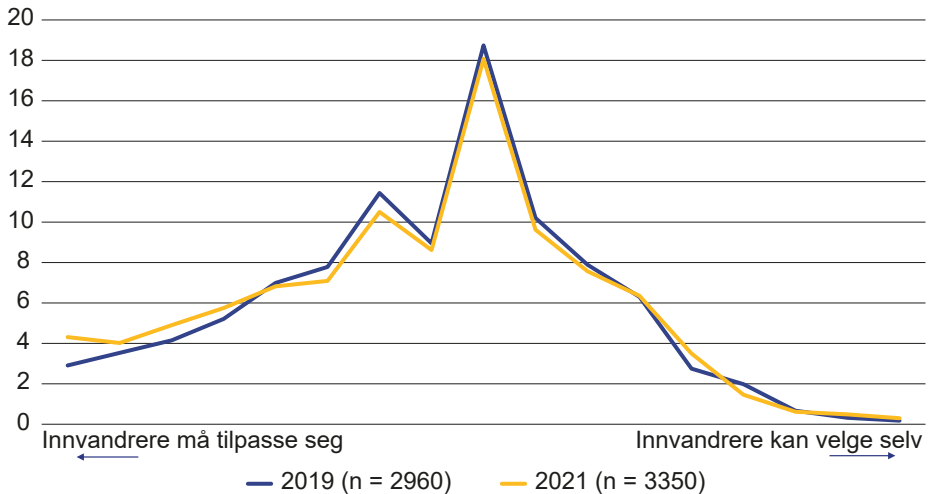
(80 prosent passer helt / passer ganske godt). Dette peker i retning av at innvandrere må tilpasse seg normer i samfunnet. Samtidig er det også stor oppslutning om påstanden om at «norske myndigheter må legge til rette for at innvandrere kan bevare sine kulturelle tradisjoner» (46 prosent), altså en påstand som i større grad vektlegger innvandreres egne valg. Nær åtte av ti er enig i en langt mindre forpliktende påstand om at «både innvandrere og nordmenn må tilpasse seg mangfoldet i det norske samfunnet» (ikke vist).

De to påstandene som får lavest oppslutning, er de som i størst grad peker på enten assimilering eller åpen flerkultur: enten at innvandrere må «fullt og helt oppgi sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier», eller at innvandrere selv «bør kunne velge hvor mye de skal tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier». Dette styrker en tolkning om at majoriteten støtter opp om en mellomposisjon, der både innvandrere og nordmenn må tilpasse seg, men at innvandrere samtidig må følge visse grunnleggende normer og kulturelle praksiser (målt ved eksemplet barneoppdragelse) i vertslandet.

De fire påstandene i figur 5.8 peker altså enten i retning av at innvandrere må tilpasse seg (barneoppdragelse og å oppgi kultur), eller at de selv kan velge (myndighetene bør legge til rette, og innvandrere bør selv velge). Svarmønstrene henger tett sammen, og vi har derfor laget en samleindeks («Tilpasningsindeks»), som er sammenlignbar mellom 2019 og 2021.²¹ Figur 5.9 viser svarfordelingen på indeksen, der respondenter som plasseres lengst til venstre, mener at innvandrere må tilpasse seg (assimileres), og der respondenter som plasseres lengst til høyre, mener at innvandrere selv kan velge (åpen flerkultur).

21 Svarmønstrene på disse fire spørsmålene henger relativt tett sammen (Cronbachs alfa = 0,69).

Figur 5.9. Tilpasningsindeks. Sammensatt av fire påstander om tilpasning mellom majoritetsbefolkningen og personer med innvandrerbakgrunn. Fordeling i prosent.

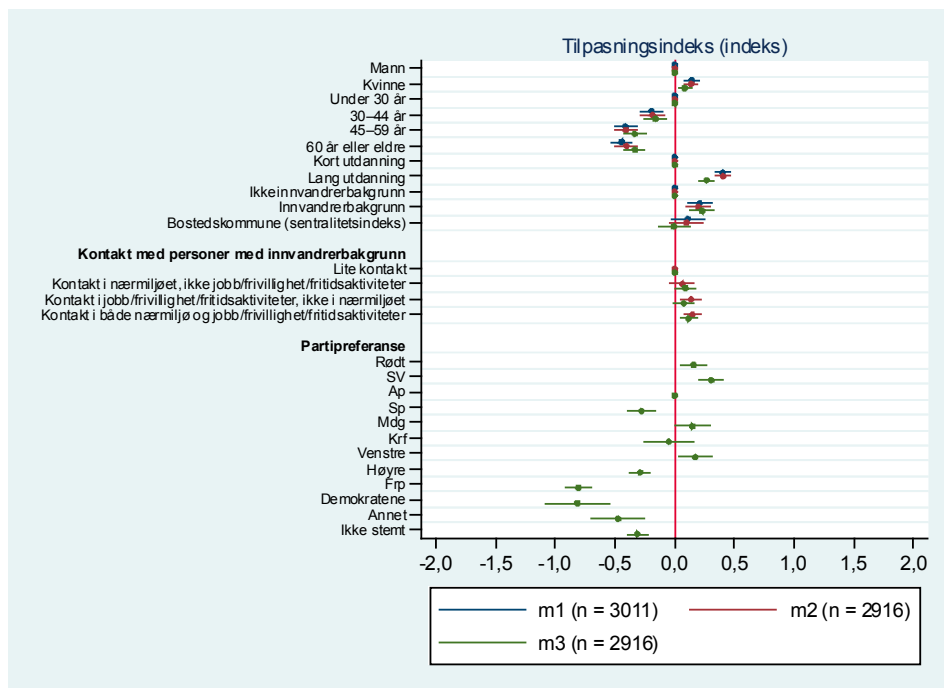
Figuren understreker tendensene vi så over. Befolkningen er ganske normalfordelt på indeksen, da de fleste befinner seg i en midtposisjon, og fordelingen er svært lik som i 2019. Dette kan tolkes som at de fleste støtter opp om en integreringsmodell der både innvandrere og majoritetsbefolkningen bør tilpasse seg et flerkulturelt samfunn. Samtidig ser vi at figuren er noe høyreskjev; det er flere som mener at innvandrere må tilpasse seg (assimilering), enn som mener at innvandrere selv kan velge hvor mye de vil tilpasse seg (multikulturalisme).

Det er viktig å understreke at denne indeksen ikke kan brukes som et objektivt mål på opplutning om assimilering, integrering eller multikulturalisme. Indeksen er summen av de fire påstandene om at innvandrere må tilpasse seg (barneoppdragelse og å oppgi kultur), eller at de selv kan velge (myndighetene bør legge til rette, og innvandrere bør selv velge). Hadde vi endret på spørsmålsformuleringer eller tatt med andre spørsmål, ville fordelingen sett annerledes ut.

Det at indeksen er tilnærmet normalfordelt, gjør den imidlertid svært egnet til å analysere hvilke faktorer som henger sammen med syn på tilpasning. Figur 5.10 viser hvordan syn på tilpasning mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen varierer etter ulike bakgrunnskjenetegn. Figuren viser plott fra tre regresjonsmodeller, tilsvarende som i den avsluttende analysen i kapittel 2 (figur 2.6). Figuren viser et mønster som er tilnærmet identisk med det vi så da vi målte holdninger til innvandring i kapittel 2. Kvinner, unge voksne og høyt utdannede mener i større grad at innvandrere kan velge selv hvor mye de vil tilpasse seg, mens menn, godt

voksne og eldre og personer uten høyere utdanning i større grad mener at innvandrere må tilpasse seg. De som har kontakt med personer med innvandrerbakgrunn, og de som stemmer Rødt, SV, MDG eller Venstre, mener i større grad at innvandrere kan bestemme selv hvor mye de vil tilpasse seg, mens de som har lite kontakt med innvandrere, og de som stemmer Frp, Demokratene, Høyre eller Senterpartiet, i større grad mener at innvandrere må tilpasse seg.

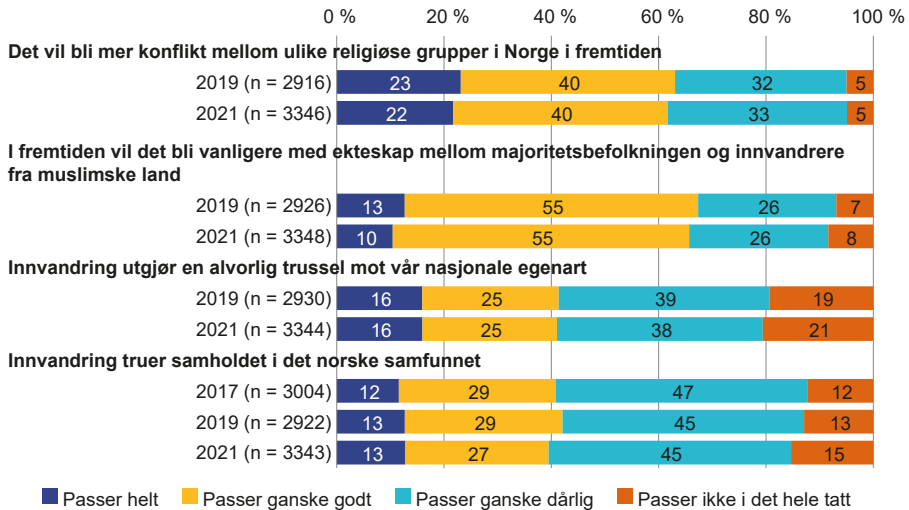
Figur 5.10. Sammenhengen mellom syn på tilpasning og kjennetegn ved respondentene. Plott fra tre regresjonsmodeller (m1–m3).

Fremtidsoptimisme – eller fremtidspessimisme?

I kapittel 2 så vi på utviklingen over tid når det gjaldt holdninger til forholdet mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen i Norge. Der så vi at det var flere (58 prosent) som mente at forholdet «kommer til å bli bedre i fremtiden», enn de som ikke gjorde det (42 prosent).

I figur 5.10 ser vi på flere påstander om befolkningens syn på fremtiden. Tre av påstandene er negativt formulert (mer konflikt mellom religiøse grupper, innvandring utgjør alvorlig trussel mot nasjonal egenart, og innvandring truer samholdet), mens en av påstandene er positivt formulert (vanligere med interkulturelle ekteskap i fremtiden).

Figur 5.10. Påstander om forholdet mellom majoritets- og minoritetsbefolkning. Prosent.

Den øverste påstanden gjelder om det «kommer til å bli mer konflikt mellom ulike religiøse grupper i Norge i fremtiden». Flere enn seks av ti sier at denne påstanden passer helt, eller passer ganske godt. Det er også verdt å merke seg at bare fem prosent mener at denne påstanden ikke passer i det hele tatt. Svarfordelingen er omtrent identisk som i 2019. Her kommer en pessimisme til uttrykk.

Den neste påstanden imidlertid positivt formulert og får enda større oppslutning. Nær to av tre mener at det kommer til å bli vanligere i fremtiden med ekteskap mellom majoritetsbefolkningen og innvandrere fra muslimske land. Til sammen peker altså disse to påstandene mot en dualisme, der befolkningen på den ene siden forutser konflikt, men også ser større grad av interkulturelle familiekonstellasjoner.

De to siste påstandene er negativt vinklet og støttes av færre. Om lag fire av ti mener at innvandring er en trussel mot vår nasjonale egenart, og at innvandrere truer samholdet i det norske samfunnet.

Det er altså et blandet bilde som trer frem. Befolkningen er noe delt i synet på hvordan et mer mangfoldig samfunn kommer til å utvikle seg. De mest negative holdningene ser vi til påstanden om «konflikter» knyttet til religiøse motsetninger. Samtidig er det overvekt av folk som tror at forholdet mellom majoritet og minoriteter kommer til å bli bedre, for eksempel uttrykt gjennom ekteskap på tvers av gruppegrensene. Generelt er det slik at kvinner, unge voksne og personer

med lang utdanning uttrykker større grad av fremtidsoptimisme, altså at det vil bli færre konflikter og vanligere med ekteskap på tvers av grupper.

Betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner – et fotoeksperiment

Som vi så ovenfor, er det mange som mener at innvandrere i Norge diskrimineres. Forskjellsbehandling på grunn av utseende er et sensitivt og mye debattert tema. Integreringsbarometeret 2020 og den europeiske samfunnsundersøkelsen (ESS) har vist at svært få i Norge tillegger mennesker intelligens basert på hudfarge eller etnisitet, og det er også få som knytter arbeidsmoral til slike egenskaper (Brekke et al., 2020). 86 prosent av respondentene som ble spurt i 2019, støttet også en påstand om at rasisme opprører dem. I årets Integreringsbarometer har vi søkt å isolere effekten av hudfarge på respondentenes svargivning. Hva har hudfarge å si for hvordan de som svarer på en slik undersøkelse, oppfatter spørsmål om denne personen?

For å kunne måle dette gjennomførte vi et surveyeksperiment. Her ble respondenten vist et bilde av én person og fikk en kort tekst som beskrev utdanningen og yrket til denne personen. Bildene viste enten en mann eller en kvinne som hadde lys eller mørk hudfarge og ble fremstilt som enten lege eller barnehageassistent. Deretter ble respondenten bedt om å svare på spørsmål som handlet om man hadde tillit til denne personen som fagperson.

Forskere i USA har gjort lignende surveyeksperiment, der nyanser i hudfargen til afroamerikanske personer har vært manipulert (Kimmelmeier & Chavez, 2014). Der fant man negativ sammenheng mellom mørkere hudtone og tillit. Vi finner altså en positiv sammenheng, der den mørkere hudtonen enten ga positivt eller nøytralt utslag på tillit. USA skiller seg imidlertid fra Norge ved at hudfarge er en mye mer politisert kategori, historisk knyttet til slavehandel og segregering.

I Norge har Alecu (2020) brukt vignetteksperiment (tekst, ikke foto) til å undersøke koblingen mellom kjønn, etnisitet og tillit til leger. Ved å bruke ulike beskrivelser av personer, og deretter spørre om tillit, fant Alecu at mens majoritetsbefolkningen var mer positive til kvinnelige enn mannlige leger, så ble deres tillit ikke påvirket av at man endret på legens etnisitet. Hvis hun kun så på respondenter med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn, så fant Alecu at kjønn ikke hadde noen betydning for deres tillit til legen, men at disse var mer positive til leger med pakistanske navn.

I vår undersøkelse spurte vi om tillit hvis denne personen var utdannet i henholdsvis Oslo og Warszawa. Dermed så det ut som spørsmålene handlet om utdanningssteder og tillit, og ikke om utseende. Formålet med disse spørsmålene var altså ikke å måle tillit til utdanning fra ulike byer, men snarere å unngå at respondenten skulle tro at vi var interessert i personens hudfarge.

Bildene som ble vist, hadde variasjon med hensyn til kjønn (kvinne, mann), hudfarge (lys, mørk) og yrke (lege, barnehageassistent).

Figur 5.11. Foto brukt i foto-eksperiment om betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner.

Fotoene som ble brukt, viste en ung mann og kvinne (antatt alder 30–40). På originalbildene hadde personene lys hudfarge. Hudfargen ble manipulert slik at samme person fremsto med mørkere hudfarge. Videre ble modellenes klesdrakt redigert, slik at de enten så ut som leger (hvit frakk, stetoskop) eller som barnehageassistent (flanellskjorte, T-skjorte). Begrunnelsen for å manipulere en og samme person i stedet for å bruke bilder av personer som i utgangspunktet har ulike hudfarger, var at vi ønsket at det kun skulle være hudfargen som varierte. Dersom vi hadde brukt ulike modeller, ville vi ikke kunne vite om det var hudfargen eller andre trekk ved utseendet som påvirket respondentenes reaksjon.

Hver respondent fikk bare se én person og lese én historie. Vi hadde til sammen åtte ulike personer/bilder og historier. Seks av disse ble gjennomført i 2021, mens to ble gjennomført i 2019.

De som ble vist bilde av en lege, fikk følgende tekst:

John/Anna jobber som fastlege på et legekontor i en større norsk by. Han/Hun ble ferdig utdannet lege for seks år siden.

Teksten ble fulgt av to spørsmål: «Hvor liten eller stor tillit har du til John/Anna som fagperson hvis legeutdannelsen hans/hennes er fra Universitetet i Oslo?», «Hvor liten eller stor tillit har du til John/Anna som fagperson hvis legeutdannelsen hans/hennes er fra Universitetet i Warszawa?». I begge tilfeller ble respondenten bedt om å krysse av på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr ingen tillit og 10 betyr meget høy tillit.

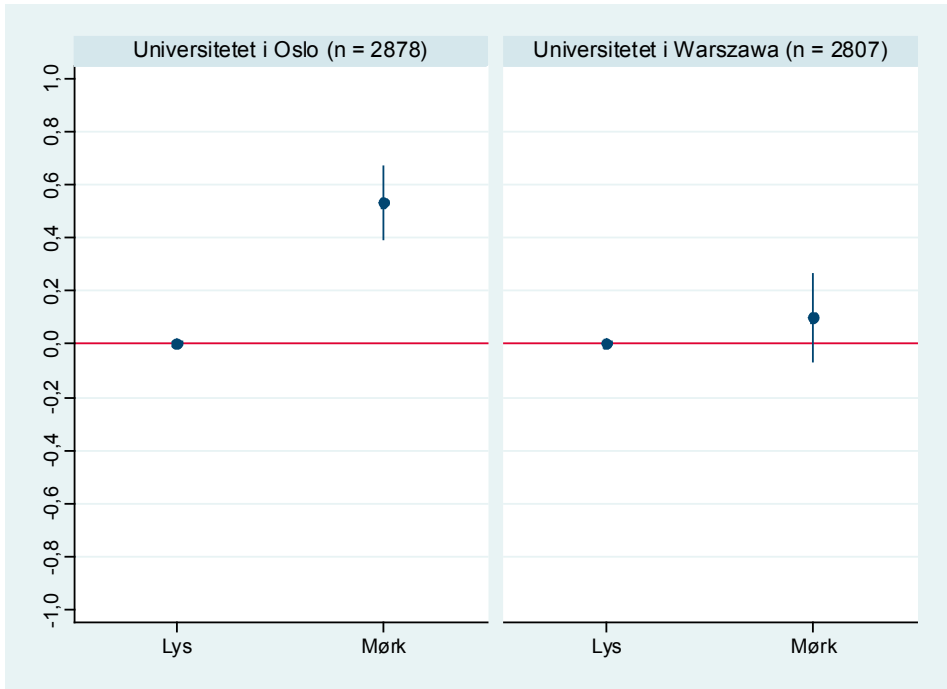
I versjonen der respondentene ble vist bilder av kvinnen eller mannen som barnehageassistent, ble bildet fulgt av denne teksten:

John/Anna jobber som barnehageassistent i en større norsk by. Han/hun tok fordypning i barne- og ungdomsarbeid på videregående skole.

Igjen var målet å henlede oppmerksomheten til utdanningsstedets betydning for tillit. De fikk to spørsmål: «Hvor liten eller stor tillit har du til John/Anna som fagperson hvis han/hun gikk på videregående skole i Oslo?» Og «hvor liten eller stor tillit har du til John/Anna som fagperson hvis han/hun gikk på videregående skole i Warszawa?».

Resultatene fra eksperimentet er illustrert i figurene 5.12–5.15. Alle figurene viser forskjellen i gjennomsnitt på tillitsspørsmålene mellom de som så et bilde av en person med lys hudfarge, og de som så et bilde av en person med mørk hudfarge. Der det ikke er overlapp mellom plottet for mørk hudfarge (inkl. den vertikale linjen som viser konfidensintervall) og den horisontale streken som viser skår for lys hudfarge, er det statistisk signifikante forskjeller i tillitsnivå.

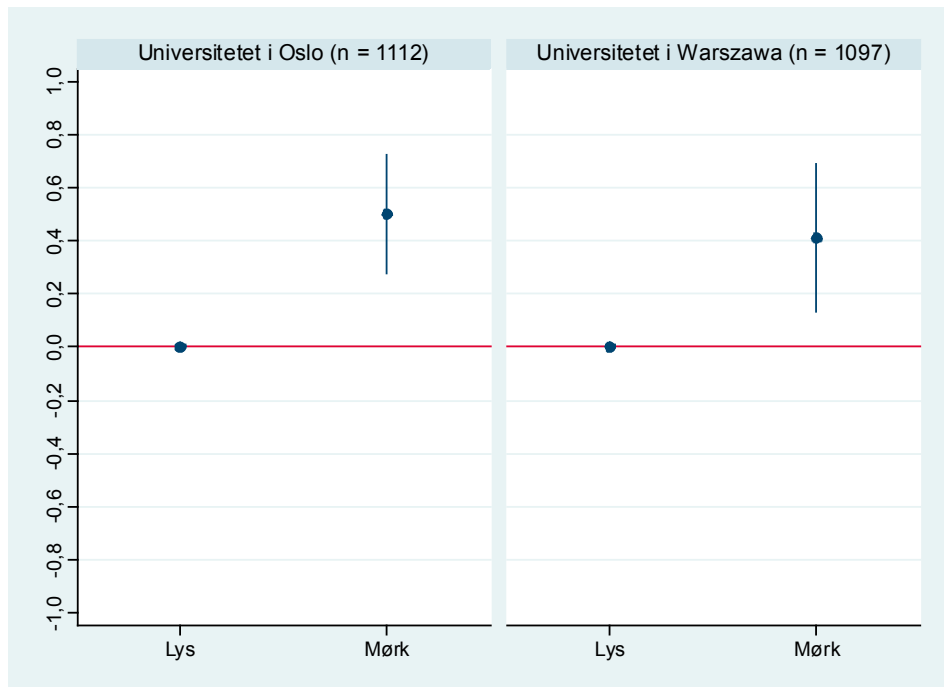
Figur 5.12. Skår for fotoeksperiment om betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner. Mannlig lege, «John». Lysere og mørkere hudtone, med utdanning fra Oslo og Warszawa.

I figur 5.12 ser vi at når John blir presentert med legeutdanning fra Oslo, svarer respondentene som ble vist et bilde av John med mørk hudfarge, at de har høy tillit til John som fagperson, i signifikant høyere grad enn det de som ble vist et bilde av John med lys hudfarge, svarer (til venstre i figuren). Blant respondentene som ble fortalt at John hadde utdanning fra Warszawa, er det ingen signifikant forskjell i vurderingen av legens tillit.

Respondentene uttrykker altså større tillit til John med mørk hudfarge enn til John med lys hudfarge, men bare dersom han har utdanningen sin fra Oslo. Hva skjer så med betydningen av hudfargen for tillit hvis vi bytter ut John som lege ut med Anna som lege? Tilsvarende plott for en kvinnelig lege vises i figur 5.13.

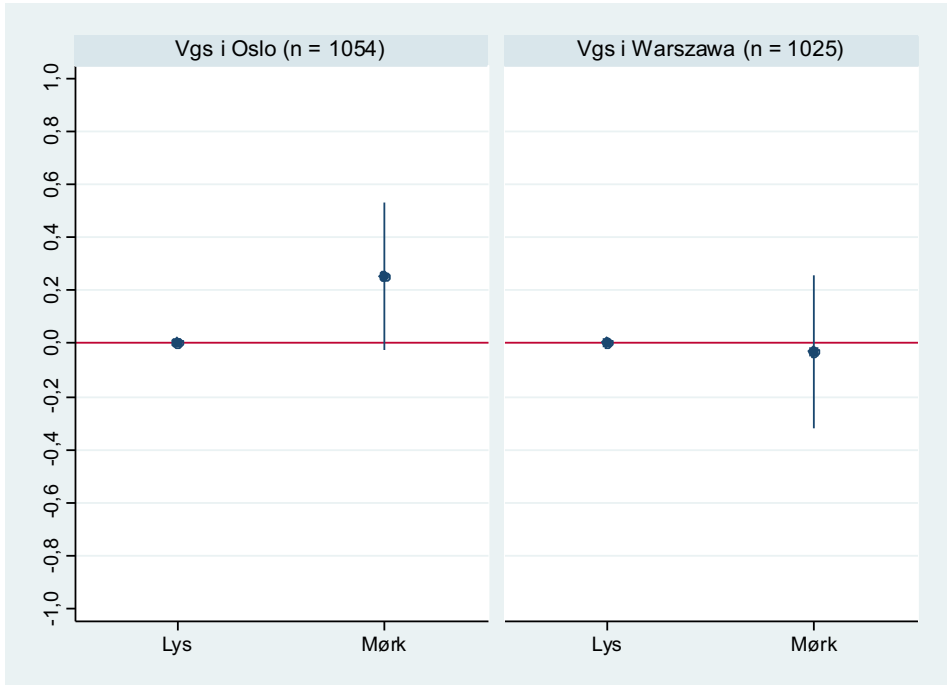
Figur 5.13. Skår for fotoeksperiment om betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner. Kvinnelig lege, «Anna». Lysere og mørkere hudtone, med utdanning fra Oslo og Warszawa.

Figuren viser igjen at den mørkere versjonen av legen blir skåret høyere på tillit enn den lysere legen. Når legen er kvinne, skjer dette både når respondentene blir fortalt at legen var utdannet i Oslo, og når de blir fortalt at legen var utdannet i Warszawa.

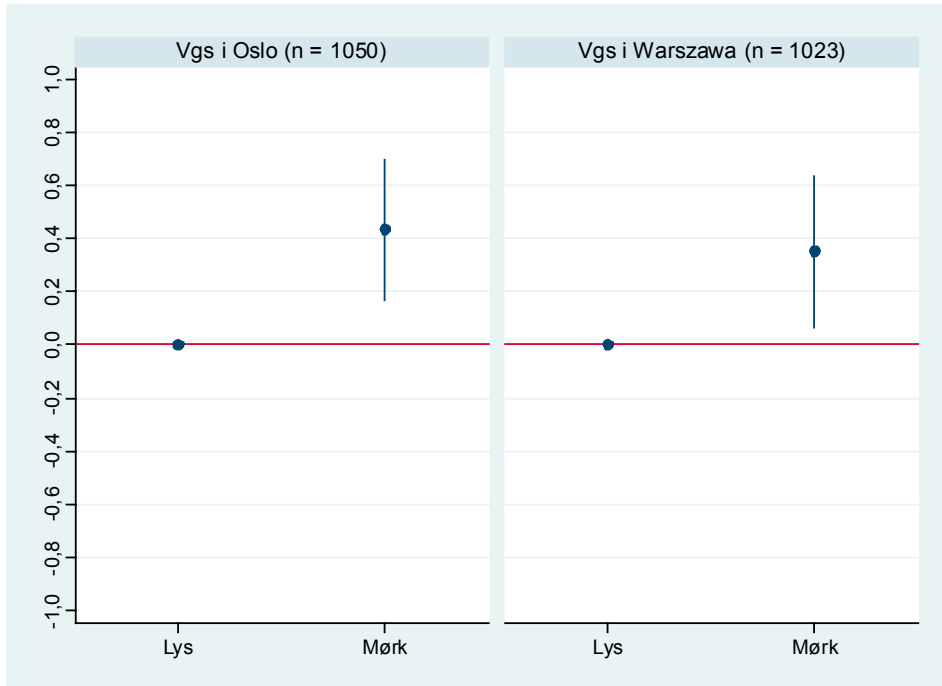
Et spørsmål som reises, er hvorvidt disse resultatene er særskilte for legeprofesjonen. Enkelte innvandrergupper er sterkt overrepresentert på medisinstudiet, og dette kan ha påvirket svarene. Hva skjer hvis John og Anna presenteres som barnehageassistenter? Et overordnet funn er at kjønnsforskjellen vi så ovenfor, fremstår enda tydeligere. Blant dem som ble presentert for John som barnehageassistent, er det ingen signifikant forskjell i tillit mellom de to gruppene som ble vist John med henholdsvis lys og mørk hudfarge, uansett hvor John hadde utdanningen sin fra (se figur 5.14).

Figur 5.14. Skår for fotoeksperiment om betydningen av hudfarge for tillit (venstre akse) til fagpersoner. Mannlig barnehageassistent, «John». Lysere og mørkere hudtone, med utdanning fra Oslo og Warszawa.

Blant respondentene som ble vist den kvinnelige barnehageassistenten (figur 5.15), slår hudfarge ut på samme måte som i eksperimentet med legene. Respondentene som ble vist Anna med mørk hudfarge, uttrykker større tillit til henne enn respondentene som ble vist Anna med lys hudfarge. Dette gjaldt uavhengig av om Anna var utdannet i Oslo eller i Warszawa.

Figur 5.15. Skår for fotoeksperiment om betydningen av hudfarge for tillit til fagpersoner. Kvinnelig barnehageassistent, «Anna». Lysere og mørkere hudtone, med utdanning fra Oslo og Warszawa.

I sum ser vi altså at befolkningen uttrykker like mye eller mer tillit til leger og barnehageassistenter som har mørk hudfarge enn lys hudfarge. Dette gjelder særlig hvis vedkommende er kvinne og har utdanningen sin fra Oslo.

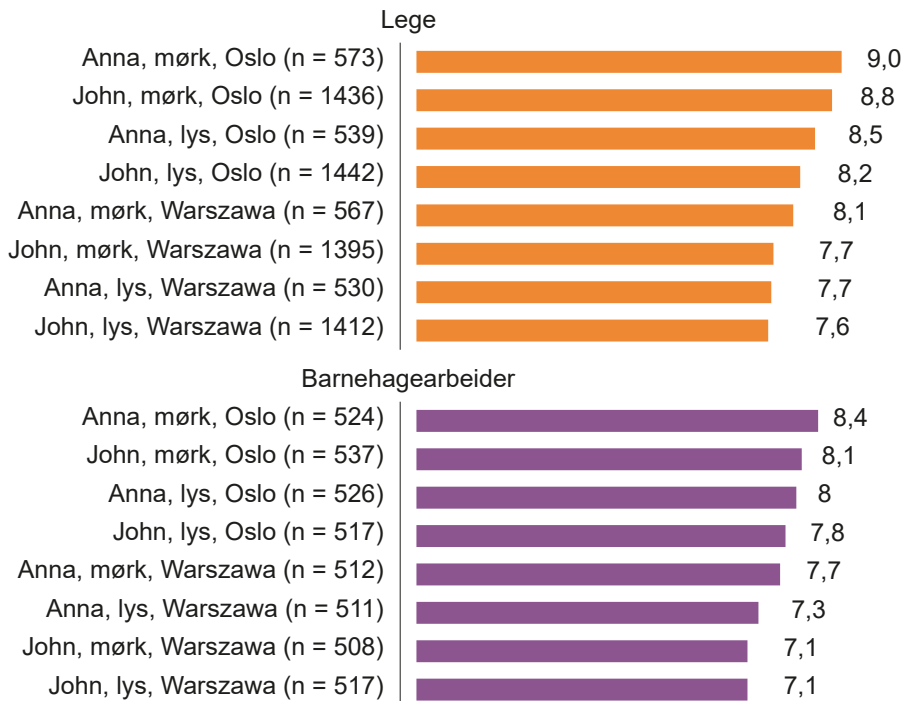
Hvordan skal vi forklare disse funnene? En viktig forklaring handler om underliggende holdninger. Særlig vurderingene av personene med mørk hudfarge henger nært sammen med holdninger til innvandring. De som er mest positive til innvandring, uttrykker gjennomgående høyere tillit til de mørke enn til de lyse modellene, mens de mest innvandringskritiske respondentene uttrykker lavere eller lik tillit til de mørke modellene sammenlignet med de lyse. De overordnede resultatene vi så ovenfor, gjelder altså ikke for personer som er negative til innvandring.

Forskjellene i vurderinger mellom mørke og lyse modeller er imidlertid størst blant respondentene som er mest positive til innvandring. For eksempel uttrykker denne gruppen mer enn ett skalapoeng (på en skala fra 0–10) høyere tillit til en mannlig barnehageassistent med mørk hudfarge og med utdanning fra Oslo enn til en tilsvarende barnehageassistent med lys hudfarge. Én mulig for-

klaring på dette kan være at de som er mest positive til innvandring, er vare for hudfarge, og at de dermed (ubevisst) gir modellene med mørk hudfarge høyere tillitsskår. Studier viser at de som er mest positive til innvandring, skårer langt høyere enn andre på motivasjon til å kontrollere sine fordommer mot minoriteter («motivation to control prejudice») (Blinder, Ford & Ivarsflaten, 2013), og det er mulig at slike mekanismer blir spesielt viktige i en spørreundersøkelse med mange spørsmål om innvandring og mangfold. Vi kan med andre ord ikke utelukke at resultatene kan være preget av temaet for undersøkelsen og spørsmål de har svart på underveis.

Samtidig er det en begrensning med eksperimentet at respondentene jevnt over uttrykker høy tillit til alle personene vi spør om. Figur 5.16 viser at tilliten jevnt over er høyere til legene enn til barnehageassistentene, at tilliten er høyere til personer med utdanning fra Oslo enn fra Warszawa, og at tilliten er høyere til kvinnen (Anna) enn til mannen (John). Men ingen av kombinasjonene fikk en lavere snittskår enn 7,1 (av 10 mulige).

Figur 5.16. Skår for fotoeksperiment om betydningen av hudfarge for tillit, rangert snittskår.

At tillitsnivåene er så høye, gjør at vi må sette spørsmålstegn ved om resultatene vi finner i eksperimentene, delvis kan forklares av at begge profesjonene vi spør om, er yrker der mange har innvandrerbakgrunn. Når mangfold i en yrkesgruppe er normalisert, kan det være at hudfarge får mindre betydning for folks vurderinger. Vi kan ikke utelukke at svarene ville blitt annerledes dersom vi hadde brukt andre yrkesgrupper. For eksempel viser studier at arbeidsgivere innenfor enkelte yrker i dag kan ha mer positive oppfatninger av enkelte innvandrergrupper enn av majoritetsbefolkningen (Orupabo & Nadim, 2020).

6 Pandemien og Ukraina

I dette kapitlet skal vi se på holdninger i forbindelse med to hendelser som har dominert samfunnslivet i Norge og Europa de siste to årene: koronapandemien (startet i mars 2020) og krigen i Ukraina (startet i februar 2022).

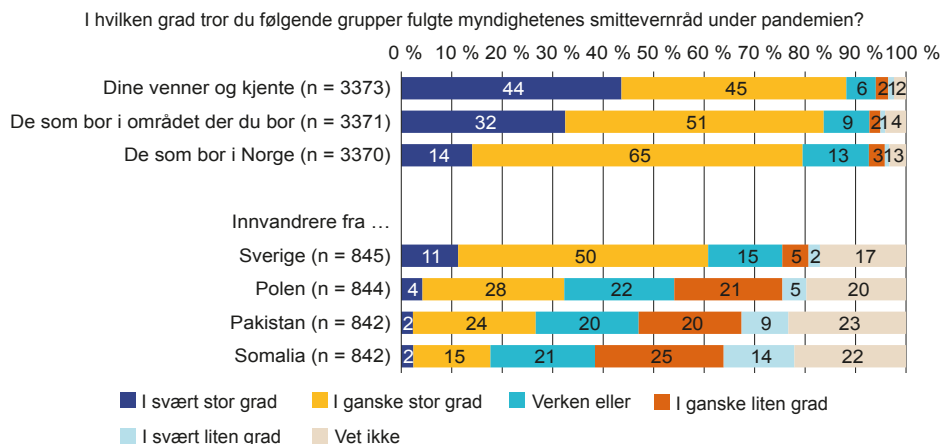
Spørsmål om pandemien ble inkludert i den ordinære datainnsamlingen til Integreringsbarometeret i november og desember 2021. For å fange opp holdningsendringer som følge av krigen i Ukraina og flyktningstrømmen derfra gjentok vi enkelte spørsmål fra Integreringsbarometeret i en kort undersøkelse i mars 2022. Siden denne undersøkelsen ble gjennomført kort tid etter Integreringsbarometeret og rett etter krigsutbruddet, kan vi tolke eventuelle holdningsendringer som korttidseffekter av krigen.

Høye smittetall i enkelte innvandrergupper

Enkelte innvandrergupper ble rammet spesielt hardt under pandemien i Norge (Indseth, 2021). Dette ble forklart med en lang rekke faktorer, inkludert utfordringer med kommunikasjon, sosiale normer, bolig, levekår, yrkesaktivitet, språk og helseforståelse (Brekke, Lidén & Tallis, 2022). Flere av disse faktorene ble antatt å gi seg utslag i etterlevelse av smittevernråd.

I Integreringsbarometeret spurte vi om i hvilken grad respondentene trodde at ulike grupper i befolkningen etterlevde smittevernråd. Gruppene det ble spurt om, var blant annet venner og kjente, de som bor i området der du bor, de som bor i Norge, og innvandrere fra henholdsvis Sverige, Polen, Pakistan og Somalia (se figur 6.1). For å unngå at respondentene vurderte innvandrerguppene opp mot hverandre, ble utvalget delt tilfeldig i fire grupper der hver gruppe kun fikk spørsmål om én av innvandrerguppene.

Figur 6.1. Syn på etterlevelse av smittevernråd i ulike grupper.

I figur 6.1 har vi rangert resultatene etter andelen som tror at de ulike gruppene fulgte smittevernrådene. Folk oppgir at de som man anser som nærmest seg selv, fulgte rådene i større grad enn dem som er fjernere. Det går en linje fra venner og kjente (89 prosent trodde de i svært eller ganske stor grad etterlevde råd), via de som bor i området der de bor (83 prosent), de som bor i Norge (79 prosent), og til sist innvandrerguppene.

Når det gjelder oppfatninger av de fire innvandrerguppene, er det flest som tror at svensker etterlevde smittevernråd (61 prosent). Svensker vurderes noe mer kritisk enn dem som bor i Norge generelt, men forskjellene er ikke veldig store (merk også at en stor andel svarte «vet ikke» om svensker). Når det gjelder de tre andre innvandrerguppene, vurderes disse svært mye mer kritisk enn svensker og de som bor i Norge generelt. 32 prosent tror at polakker fulgte myndighetenes smittevernråd, 26 prosent tror det samme om pakistanere, mens bare 17 prosent tror dette om somaliere. For de to sistnevnte gruppene er det flere som svarer at de i svært eller ganske liten grad tror de etterlevde smittevernråd, enn som tror at de i svært eller ganske stor grad etterlevde smittevernråd. De som er mest skeptiske til innvandring,²² tror i mindre grad enn de som er mer positive til innvandring, at de ulike innvandrerguppene etterlevde smittevernråd. Det er størst forskjell mellom innvandringskritiske og andre når de blir spurt om innvandrere fra Pakistan eller Somalia.

Det er imidlertid viktig å merke seg at til sammen mer enn 40 prosent av respondentene som fikk spørsmål om innvandrere fra Polen, Pakistan og

²² Målt med den samme indeksen som er brukt i tidligere kapitler.

Somalia, svarer «vet ikke» eller «verken eller» på dette spørsmålet. Dette antyder at mange i befolkningen baserer svarene sine på et relativt svakt erfaringsgrunnlag.

Vi spurte også befolkningen om hva de trodde var årsaken til høye smittetall i deler av innvandrerbefolkningen. Det gjorde vi ved å be dem velge det de mente var de to viktigste årsakene, fra en liste med en rekke ulike mulige årsaker.

Figur 6.2. Årsaker til høye smittetall i enkelte innvandrergrupper. Hva mener du er de to viktigste årsakene til høy smittespredning i enkelte innvandrergrupper? N = 3371. Prosent.

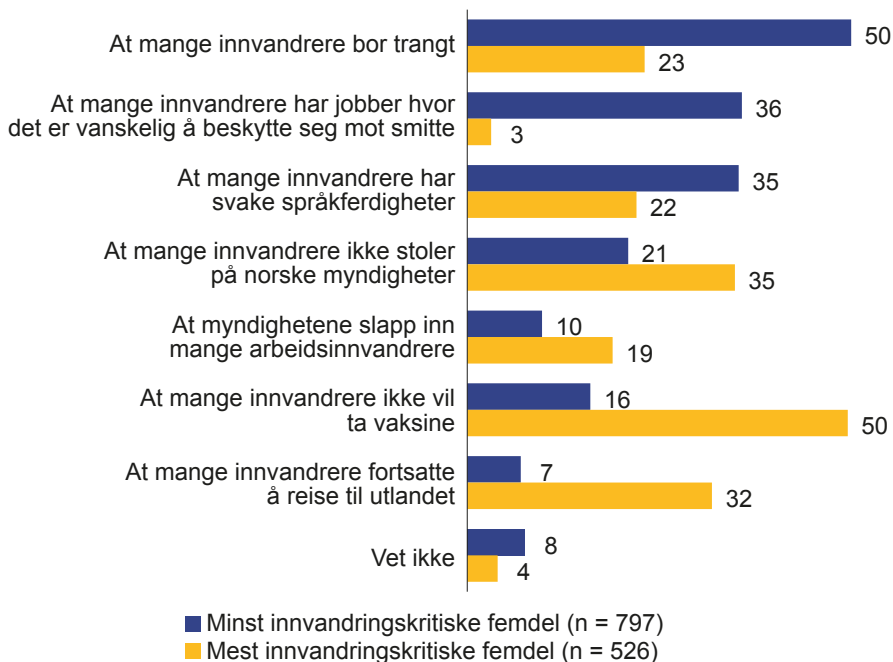
I figur 6.2 ser vi at trangboddhet er den årsaken som oftest blir nevnt, fulgt av vaksinemotstand, språk og manglende tillit til norske myndigheter. Lenger ned på listen finner vi migrasjonsrelaterte årsaker knyttet til utenlandsreiser og åpning for arbeidsinnvandring.

Oppfatninger om hva som var årsakene til høy smittespredning i enkelte innvandrergrupper, henger nært sammen med mer generelle holdninger til innvandring.

I figur 6.3 viser vi hvilke årsaker de mest og minst innvandringskritiske i befolkningen mener er årsaken til den høye smittespredningen i enkelte innvandrergrupper. Basert på variabelen som ble brukt til å måle holdninger til innvandring i tidligere kapitler (beskrevet i kapittel 2), delte vi respondentene i fem like store grupper etter hvilken gjennomsnittsskår de har på denne indeksen.

Figuren viser svarene til den femdelen som er minst innvandringskritisk, og den femdelen som er mest innvandringskritisk.

Figur 6.3. Årsaker til høye smittetall i enkelte innvandringsgrupper, blant den mest innvandringskritiske femdelen og den minst innvandringskritiske femdelen.

Figuren viser tydelige forskjeller mellom de to gruppene. Den *minst* innvandringskritiske femdelen peker oftest på trangboddhet, arbeidsliv og språkferdigheter som viktige årsaker til høy smittespredning. Den *mest* innvandringskritiske femdelen peker på sin side oftest på manglende vilje blant innvandrere til å ta vaksine, manglende tillit blant innvandrere til norske myndigheter og at mange innvandrere fortsatte å reise til utlandet under pandemien.

Vi spurte også respondentene om de høye smittetallene i enkelte innvandringsgrupper under pandemien hadde gjort dem mer kritisk til disse gruppene. Fire av ti svarer at denne påstanden passet helt eller ganske godt, mens litt over halvparten svarer at den passet ganske dårlig eller ikke i det hele tatt. Én av ti svarer «vet ikke». Man må være varsom med å stole på spørsmål der respondenter blir bedt om selv å rapportere om holdningsendringer, men siden en del av de samme respondentene som var med i Integreringsbarometeret, var med i undersøkelsene i både 2019 og 2021, kan vi undersøke om de som svarte at de hadde

blitt mer kritisk til innvandrere under pandemien, faktisk ytret mer kritiske holdninger til innvandrere generelt. Vi gjennomførte en regresjonsanalyse der selvrapportert økt skepsis var avhengig variabel, og der endring i snittskår på indeksen for innvandringskritiske holdninger (som beskrevet ovenfor) var uavhengig variabel. Analysen viser en positiv sammenheng. De respondentene som har blitt mer kritiske til innvandring mellom 2019 og 2021, har større sannsynlighet for å svare at de høye smittetallene i enkelte innvandreregrupper under pandemien har gjort dem mer kritisk til disse gruppene.

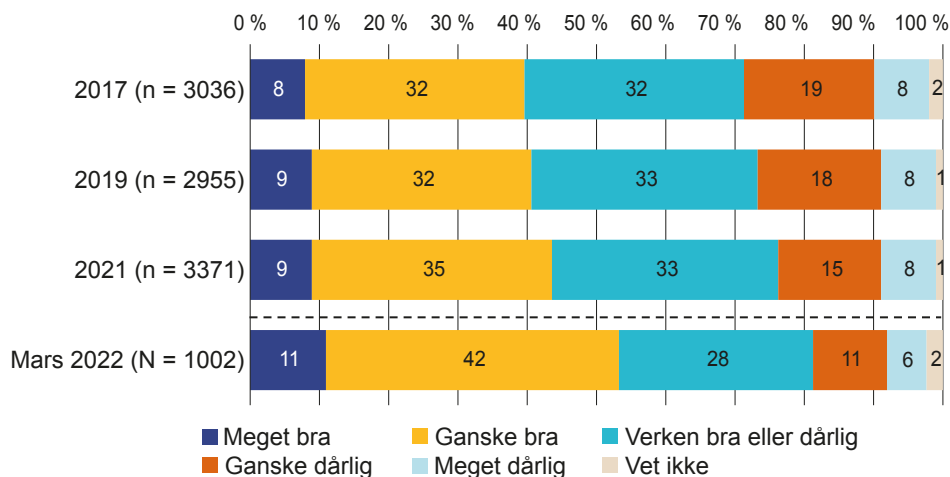
Effekter av krigen i Ukraina

Den 24. februar 2022 gikk Russland inn i Ukraina. Dette førte til den mest omfattende flyktningssituasjonen i Europa siden andre verdenskrig. Etter seks uker hadde flere enn fire millioner flyktninger krysset grensene inn til nabolandene. Mange reiste også videre til land lenger unna, som Norge. Per første uke i mai april 2022 var rundt 15 000 ukrainske flyktninger registrert av norske myndigheter. I tillegg hadde man vedtatt relokalisering av ytterligere 5000 flyktninger fra konfliktens naboland. I media var det daglig sterke bilder fra krigen og fra flyktningene som strømmet over grensene vestover.

For å fange opp mulige effekter av Ukraina-krigen på holdningene som omtales i denne rapporten, gjentok vi et lite knippe spørsmål i en kort spørreundersøkelse rettet mot et representativt befolkningsutvalg (Kantars panelbuss) i perioden 16.–23. mars (n = 1000). Vi inkluderte spørsmål som fanger opp overordnede holdninger til innvandring og integrering, i tillegg til mer spesifikke spørsmål om ulike innvandringsårsaker. Vi spurte også om hvor ofte respondentene hadde lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka. Siden dette er et spørsmål som kan påvirke svargivingen, varierte vi plasseringen av spørsmålet i skjemaet. Halvparten fikk spørsmålet tidlig i undersøkelsen, mens halvparten fikk det sent. På den måten kan vi se om det å bli gjort oppmerksom («primet») på konflikten påvirker svargivingen.

Men helt først i undersøkelsen, før noen ble minnet på krigen, ble alle stilt et overordnet spørsmål om hvorvidt de synes innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge (figur 6.5). Dette spørsmålet har blitt stilt siden 2017 og ble også beskrevet i kapittel 1 av rapporten.

Figur 6.5. «Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge?» 2017, 2019, 2021 og mars 2022. Prosent.

Figur 6.5 viser at det var en relativt tydelig økning i andelen som sier at de mener innvandring i hovedsak er meget bra eller ganske bra for Norge i mars 2022, sammenlignet med i november/desember 2021 (fra 44 til 53 prosent). Tilsvarende falt andelen som mener den er ganske dårlig eller meget dårlig, med seks prosentpoeng på denne korte perioden. Det er også verdt å merke seg at svarfordelingen på dette spørsmålet var omtrent identisk i 2017, 2019 og 2021, og at den eneste avvikende målingen dermed var den som ble tatt opp etter krigsutbruddet.

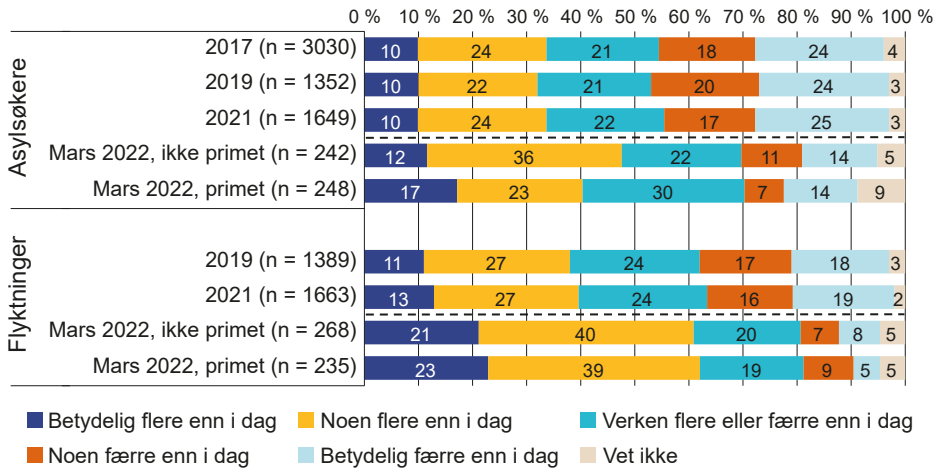
Før dette første spørsmålet ble det altså ikke nevnt noe om krigen i Ukraina. Etter spørsmålet var stilt, fikk halvparten av respondentene spørsmålet om hvor ofte de hadde lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka, mens den andre halvparten fikk dette spørsmålet til sist i undersøkelsen.²³

Respondentene fikk spørsmål om de synes Norge bør ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere eller familiemedlemmer av innvandrere som allerede er bosatt (halvparten fikk spørsmål om hver gruppe), og om Norge bør ta imot flere eller færre asylsøkere eller flyktninger (halvparten fikk spørsmål om hver gruppe). Fra høsten 2021 til mars 2022 var det en klar økning i andelen som svarte at de mener Norge bør ta imot flere asylsøkere og flyktninger, og svarene ble i liten grad påvirket av om man ble minnet på krigen i Ukraina (se figur 6.6).

²³ *Hvor ofte har du lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka?* Flere ganger daglig (77 prosent), én gang daglig (12 prosent), noen av dagene (8 prosent), én av dagene (1 prosent), ingen av dagene (1 prosent), vet ikke (1 prosent).

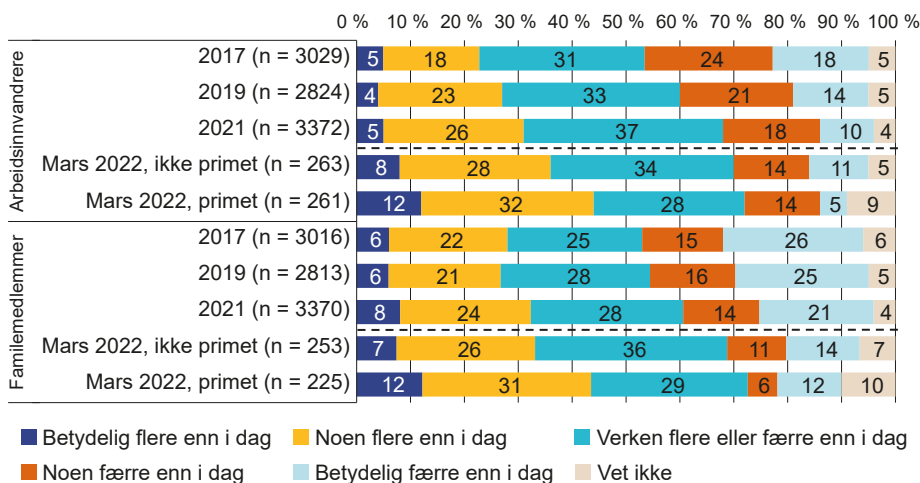
Andelen som mener at Norge bør ta imot flere flyktninger (påstanden passer helt eller ganske godt), økte fra 40 prosent i november til 60 prosent i mars. Økningen i ønsket om å ta imot flere flyktninger gjaldt velgere fra alle partier, og på tvers av kjønn, alder og utdanning.

Figur 6.6. Synes du Norge bør ta imot flere eller færre asylsøkere og flyktninger? 2017, 2019, 2021 og mars 2022. Mars 2022, primet og ikke primet på krigen i Ukraina. Prosent.

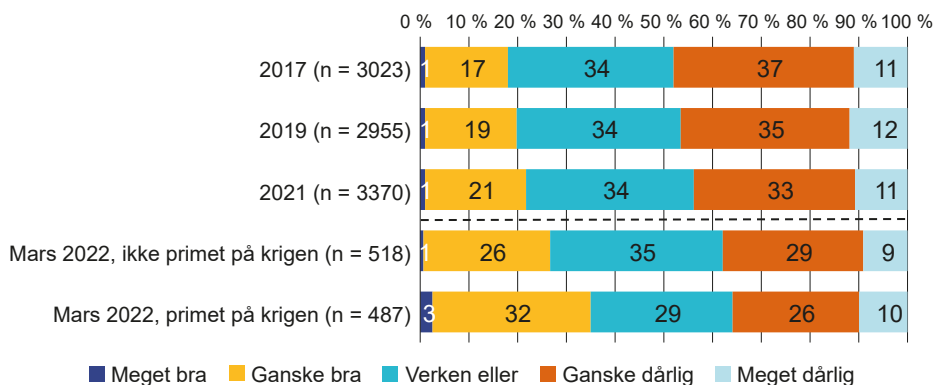
På spørsmål om Norge bør ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere eller familiemedlemmer, hadde imidlertid det å bli minnet på krigen en tydelig positiv effekt på svargivingen. Blant dem som ikke ble minnet på krigen, var svargivingen i november og mars forholdsvis lik. Men blant dem som ble minnet på krigen før de svarte, økte andelen som svarte at Norge bør ta imot flere arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer, henholdsvis fra 31 til 44 prosent og fra 32 til 43 prosent. En mulig tolkning her kan være at familier ble splittet i flukten fra Ukraina, og at menn mellom 18 og 60 måtte bli igjen. Dette synliggjorde et fremtidig behov for familiegjenforening. Informantene kan også ha hørt om at de ukrainske flyktningene kunne utgjøre en arbeidskraftreserve.

Figur 6.7. Synes du Norge bør ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer av innvandrere? 2017, 2019, 2021 og mars 2022. Mars 2022, primet og ikke primet på krigen i Ukraina. Prosent.

Det er interessant at det å bli påminnet om krigen i Ukraina også hadde en effekt på respondentenes syn på integreringen i Norge, altså et spørsmål som ikke handler direkte om innvandring (figur 6.8).

Figur 6.8. «I det store og hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?» 2017, 2019, 2021 og mars 2022. Mars 2022, primet og ikke primet på krigen i Ukraina. Prosent.

Andelen som mener det går meget eller ganske bra med integreringen, økte fra 22 prosent i november/desember 2021 til 27 prosent i mars (uten påminnelse om Ukraina), og til 36 prosent for dem som hadde blitt minnet om krigen. Det er verdt å merke seg at andelen som er mest misfornøyd med integreringen, ligger

stabilt på rundt 10 prosent, også i marsmålingen og også for dem som blir minnet på Ukraina før de svarer på spørsmålet. Det er altså andelen som ikke hadde noen sterk mening, eller som var litt misfornøyd (svarte «verken eller» eller «ganske dårlig»), som falt.

Samlet sett viser disse analysene at en dramatisk situasjon som krigen i Ukraina kan ha ganske sterke effekter på befolkningens holdninger til både innvandring og integrering – i alle fall på kort sikt. Det er viktig å understreke at en meningsmåling alltid er et øyeblikksbilde, og at det derfor kanskje ikke er så overraskende at holdningene i mars 2022 var såpass ulike de holdningene vi målte bare fire måneder tidligere. Samtidig er det verdt å merke seg at på alle disse spørsmålene hadde svarene i tidligere undersøkelser vært svært stabile over tid, noe som kunne tolkes som at opinionen på disse spørsmålene var ganske utkrystallisert. Fremtidige undersøkelser vil vise om krigen i Ukraina vil føre til mer varige holdningsendringer.

7 Oppsummering

I Integreringsbarometeret 2022 har vi presentert oppdaterte tall på holdninger til innvandring, integrering og mangfold. I tillegg har vi utvidet undersøkelsen med nærstudier av hva som skal til for å regnes som integrert, nye spørsmål om religion og religiøs praksis og et fotoeksperiment for å studere effekten av hudfarge, og vi har studert betydningen av pandemien og krigen i Ukraina.

I årets utgave har vi utvidet bruken av eksperimentelt design, der respondentene blant annet blir delt i tilfeldige grupper og får ulike spørsmål. Dette gir plass i undersøkelsen til å utvide antall spørsmål og dimensjoner og dessuten studere effekten av isolerte fenomener, slik som hudfarge, eller av å bli minnet på Ukraina-krigen.

Pandemien har dominert norsk samfunnsliv i de to årene siden sist gang vi gjennomførte Integreringsbarometeret. Innvandring var tema underveis i pandemien, blant annet i forbindelse med høyere smittetall i enkelte grupper, og i forbindelse med vaksineringskampanjer. Nettoinnvandringen til Norge var rekordlav i 2020 som følge av pandemien. De siste seks årene har antallet asylkomster vært lavt, mens Norge har økt antallet kvoteflyktninger som har kommet til landet. De to siste årene har det blitt bosatt flere overføringsflyktninger enn personer som har fått innvilget asyl. Det har vært lite oppmerksomhet på utlendingspolitikken i norske medier frem til Integreringsbarometeret ble gjennomført i november og desember 2021. I februar 2022 brøt krigen ut i Ukraina, og flyktninger strømmet ut av landet. Vi fanget opp holdningsendringene som fulgte med denne flyktningstrømmen.

Hovedtrendene i Integreringsbarometeret viser lignende mønster som i foregående år; befolkningen i Norge er tredelt i synet på innvandringsvolum (med noe større andel kritiske), man er skeptiske til hvordan det går med integreringen (20 prosent positive og litt over 40 prosent negative), og man er moderat optimistisk med hensyn til nye mangfoldige fellesskap. En langsiktig trend er at diskriminering får mer oppmerksomhet. Ukraina-krigen førte til markant økning i viljen til å ta imot flyktninger, og i et surveyeksperiment oppfattes fagpersoner med mørkere hud som mer tillitvekkende enn – eller like tillitvekkende som – tilsvarende fagpersoner med lysere hud.

Funnliste

Innvandring

Befolkningen er tredelt i synet på innvandring

Befolkningen er delt omtrent i tre i overordnet syn på innvandring. Hvis vi spør om Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere enn i dag, svarer tre av ti at vi bør ta imot flere, like mange sier «som nå», mens fire av ti mener Norge bør ta imot færre enn i dag. Hvis vi derimot spør om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge, svarer mer enn fire av ti at innvandring er bra, en snau tredel er nøytrale, mens drøyt to av ti mener at innvandring ikke er bra for Norge.

Befolkningen har ulike syn på ulike grupper migranter

Befolkningen er mer positiv til å ta imot flere flyktninger enn til å ta imot arbeidsinnvandrere og innvandrere på familiegjenforening. 40 prosent synes Norge bør ta imot flere flyktninger, 32 prosent ønsker å ta imot flere familieinnvandrere, og 31 prosent ønsker å ta imot flere arbeidsinnvandrere. Sammenlignet med 2019 er det en svak positiv trend i befolkningens vilje til å ta imot alle tre typer innvandrere.

Arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi

Syv av ti mener at arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi. Når vi bytter ut ordet arbeidsinnvandring med uttrykket «asylinnvandring», faller andelen til tre av ti.

Bidrar innvandring til å opprettholde velferdsstaten?

Det har vært en økning de siste to årene i andelen som mener at innvandring bidrar til å opprettholde den norske velferdsstaten, fra 49 til 57 prosent. Men befolkningen skiller tydelig mellom innvandrere med ulik landbakgrunn. Mens mer enn 50 prosent mener innvandrere fra Sverige, Polen og Pakistan bidrar til å opprettholde velferdsstaten, svarer bare 26 prosent det samme om innvandrere fra Somalia.²⁴ For alle grupper var likevel disse andelene større enn i 2019.

Kvinner og de med høy utdanning er mer positive til innvandring

Holdningene til innvandring henger sammen med ulike kjennetegn ved respondentene, og gruppeforskjellene gjelder nesten uansett hva vi spør om – og er

²⁴ For ordens skyld: Her sammenlignes grupper med arbeidsinnvandrere og til dels lang botid med en gruppe med fluktbakgrunn og kortere botid.

stabile over tid. Kvinner og personer med høyere utdanning er jevnt over mer positive til innvandring enn menn og de med lavere utdanning. Videre er unge voksne under 30 år mest positive, etterfulgt av eldre over 60 år. Den mest kritiske aldersgruppen er dem mellom 45 og 59 år. Dette mønsteret var det samme i 2019.

Ukraina-flyktingene hadde umiddelbar effekt på holdningene

Dataene til Integreringsbarometeret ble samlet inn i november og desember 2021. Etter krigsutbruddet i Ukraina ble enkelte sentrale spørsmål gjentatt i en ny undersøkelse. Resultatene viste tydelig at krigen gjorde befolkningen mer positivt innstilt til mottak av flyktinger, men også til innvandring og integrering mer generelt. I november og desember svarte 40 prosent at de ønsket å ta imot flere flyktinger. Fire måneder senere var tilsvarende tall 60 prosent. Andelen som synes innvandring er bra for Norge, økte fra 44 til 53 prosent, mens andelen som mener integreringen i det store og hele går bra, økte fra 22 til 27 prosent.

Integrering

En liten økning i andelen som mener integreringen fungerer bra

Befolkningen er kritisk til hvordan det går med integreringen av innvandrere. Bare drøyt to av ti mener at det går meget (1 prosent) eller ganske (21 prosent) bra, mens drøyt fire av ti mener det går ganske (33 prosent) eller meget (11 prosent) dårlig. Denne kritiske innstillingen har vært konstant siden Integreringsbarometeret startet opp i 2005.

Hva skal til for å være integrert?

Basert på eksperimenter gjennomført i 2019 og 2021 tyder dataene på at de klart viktigste faktorene for om en innvandrer vurderes som godt integrert, er om vedkommende er i arbeid og snakker norsk. Det er også viktig at barna går på offentlig skole i stedet for religiøs friskole. Grad av religiøsitet eller om familien har få eller mange barn, har begrenset betydning for om folk vurderer innvandrere som godt integrert. Landbakgrunn er også viktig – svensker oppfattes som bedre integrert enn polakker, som oppfattes som bedre integrert enn pakistanere og somaliere. Samtidig viser analysene at landbakgrunn har begrenset betydning for folks vurderinger dersom innvandrerens er i jobb og snakker norsk.

Integreringen er et felles ansvar

Respondentene mener at problemer med integreringen av innvandrere skyldes både mangelfull innsats fra norske myndigheter, mangelfull innsats fra innvandrerne selv og mangelfull innsats fra befolkningen. Ulike grupper vektlegger imidlertid ansvaret ulikt. De som er kritiske til innvandring, mener i større grad at innvandrerne selv er ansvarlig for problemer med integrering, mens de som er mer positive til innvandring, i større grad peker på myndighetene og resten av befolkningen.

Mange mener at innvandrere diskrimineres

Åtte av ti mener at diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad (33 prosent), eller i noen grad (46 prosent). Flest mener det forekommer ved ansettelser (74 prosent), et tydelig flertall mener også det forekommer i forbindelse med utleie av boliger (62 prosent), mens noe færre mener diskriminering forekommer i kontakt med politiet (47 prosent).

Integrering med vekt på tilpasning fra dem som kommer

Bør innvandrerne fullt og helt oppgi sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnet, eller kan de velge selv hvor mye de skal tilpasse seg? Basert på flere spørsmål om grad av tilpasning viser analysene at flertallet i befolkningen plasserer seg i en mellomposisjon, der innvandrerne bør tilpasse seg majoritets-samfunnet, men at de samtidig kan ta vare på viktige deler av sin kultur.

Nye fellesskap

Moderat optimisme, men bekymring for religiøse og kulturelle motsetninger

Et flertall mener at forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre, men andelen er litt lavere i 2021 enn i 2019 (ned fra 66 til 58 prosent). Samtidig mener seks av ti at det vil bli mer konflikt mellom ulike religiøse grupper i Norge i fremtiden. Fire av ti støtter påstander om at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot vår egenart, og at den truer samholdet i det norske samfunnet (rundt 15 prosent svarer «passer helt»), og 25 prosent svarer at påstanden «passer ganske godt»).

Mange mener verdiene i islam ikke er forenlige med norske verdier

Et flertall i befolkningen (54 prosent) mener at verdiene i islam stort sett ikke er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet, eller at de ikke er

forenlige i det hele tatt. Tilsvarende tall for pinsebevegelsen er 35 prosent, mens 16 prosent mener det samme om protestantisk og katolsk kristendom.

Utbredt skepsis til personer med «sterk religiøs tro»

Befolkningen er mer skeptisk til personer med muslimsk tro (47 prosent) enn kristen tro (20 prosent). Det er spesielt stor skepsis til personer med sterk muslimsk tro (68 prosent). Langt færre (32 prosent) er skeptiske til personer med moderat muslimsk tro. Samtidig er respondentene mer skeptiske til sterkt troende kristne (55 prosent) enn til personer med muslimsk tro (47 prosent) generelt.

Religiøse praksiser

Om lag halvparten av befolkningen mener ulike religiøse grupper bør kunne få bruke offentlige bygninger, som samfunnshus og kulturhus, til religiøse markeringer, og aksepten for dette er like stor for muslimer og buddhister som for kristne. Like mange mener at sykehjem bør tilpasse maten etter beboernes tro og religion. Samtidig svarer nesten halvparten av befolkningen at islam har for stor plass i det norske samfunnet (37 prosent svarer det samme om kristendom), og 45 prosent synes ikke det er positivt at muslimer i Norge viderefører troen til sine barn (31 prosent sier det samme om kristne). Seks av ti mener arbeidsgivere bør kunne nekte ansatte å samles til bønn i arbeidstiden.

Ulik hudfarge påvirker i liten grad tillit til fagpersoner – et fotoeksperiment

Et fotoeksperiment der respondentene ble vist bilder av fagpersoner (lege/barnehageassistent) som enten var kvinne eller mann, og som enten hadde lys eller mørk hud, viste at befolkningen har stor tillit til alle fagpersonene. Tilliten er litt større til personer som har mørk enn lys hudfarge, litt større til kvinner enn til menn, og større til personer som har utdanningen sin fra Oslo enn fra Warszawa.

Pandemien – splittelse i synet på årsaker til høye smittetall i enkelte innvandrergupper

Befolkningen er delt i synet på hva som var årsaken til høyere smittetall i enkelte innvandrergupper under pandemien. De som fra før var kritiske til innvandring, legger vekt på mangelfull etterlevelse av smitteråd, mens de som var positive til innvandring, legger vekt på strukturelle forhold som trangboddhet og eksponering i forbindelse med arbeid.

Litteratur

- Alecu A. I. (2020). Which doctors do we trust? A vignette experiment of how gender and ethnicity influence trust. *Ethnicities*, 20(5), 939–958. doi:10.1177/1468796819877737
- Bergh, J., Hesstvedt, S. & Karlsen, R. (2022). *Dagsorden og sakseierskap ved stortingsvalget 2021*. Notat. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Blinder, S., Ford, R. & Ivarsson, E. (2013). The Better Angels of Our Nature: How the Antiprejudice Norm Affects Policy and Party Preferences in Great Britain and Germany. *American Journal of Political Science*, 57(4), 841–857. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23496660>
- Brekke, J.-P. & Fladmoe, A. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Oslo*. Rapport 2020:13. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, J.-P. Fladmoe, A. & Wollebæk, D. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge. Integreringsbarometeret 2020*. Rapport 2020:8. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, J.-P. & Mohn, F. A. (2018). *Holdninger til innvandring og integrering i Norge. Integreringsbarometeret 2018*. Rapport 2018:8. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Chung, J. & Monroe, G. (2003). Exploring Social Desirability Bias. *Journal of Business Ethics*, 44(4), 291–302. doi:10.1023/A:1023648703356
- Holmøy, E. & Strøm, B. (2017). *Betydningen for demografi og makroøkonomi av innvandring mot 2100*. Rapport 2017/31. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Kemmelmeier, M. & Chavez, H. L. (2014). Biases in the perception of Barack Obama's skin tone. *Analyses of Social Issues and Public Policy (ASAP)*, 14(1), 137–161. <https://doi.org/10.1111/asap.12061>
- Mutz, D. C. (2011). *Population-based survey experiments*. Princeton: Princeton University Press.
- Orupabo, J. & Nadim, M. (2020). Men doing women's dirty work: Desegregation, immigrants and employer preferences in the cleaning industry in Norway. *Gender, Work & Organization*, 27(3), 347–361. doi:<https://doi.org/10.1111/gwao.12378>
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Sniderman, P. M., Petersen, M. B., Slothuus, R. & Stubager, R. (2014). *Paradoxes of Liberal Democracy. Islam, Western Europe, and the Danish Cartoon Crisis*. Princeton: Princeton University Press.
- Steen-Johnsen, K. Fladmoe, A. & Midtbøen, A. H. (2016). *Ytringsfrihetens grenser. Sosiale normer og politisk toleranse*. Oslo: Fritt Ord, ISF.
- Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge. 2. utgave*. Fafo-rapport 2019:26. Oslo: Fafo.

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge

Integreringsbarometeret 2022

Integreringsbarometeret er den mest omfattende undersøkelsen av holdninger til innvandring og integrering i Norge. Dette er den tiende i rekken og den tredje som er gjennomført ved Institutt for samfunnsforskning. Basert på en befolkningsrepresentativ spørreundersøkelse beskriver vi hvordan holdningene på dette feltet utvikler seg over tid, samtidig som vi gir helt nye innsikter om blant annet holdninger til religiøs mangfold og i hva som skal til for å regnes som integrert, og om effekter av flyktnings situasjonen i Ukraina.

Institutt for
samfunnsforskning

Institute for
Social Research

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf.: 23 08 61 00
samfunnsforskning.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-740-2
ISBN (digital): 978-82-7763-741-9
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314